

LAISVĖ

TAUTA DVIDEŠIMT METŲ REZISTENCIJOS FRONTE

JUOZAS BRAZAITIS:

LIETUVIŠKOS KULTŪROS IŠLIKIMAS VILNIAUS ŽEMĖSE

JULIUS VIDZGIRIS:

20 METŲ EGZISTENCINIŲ KOVŲ ISTORIJA

VINCAS NATKUS:

PARTIZANAI IR IŠEIVIJA

ANTANAS JUŠKA:

TAUTYBĖ IR PARAPIJA JAV

PRANAS ZUNDĖ:

TIKĖJIMAS IR TAUTYBĖ LIETUVOJ

APŽVALGOSE:

NAUJAUSIAS LIUDIJIMAS APIE PADĖTĮ KRAŠTE.
STASYS ŠALKAUSKIS IR ORGANINĖ VALTYBĖ

Julius Vidzgris: Lietuvi pasipriešinimas okupantams.....	1
Juozas Brazaitis: Kultūros kelias Nepriklausomoje Lietuvoje.....	10
Leonardas Žitkevičius: Artojo kraujas. Tremtinio daina.....	13
Vincas Natkus: Partizanas herojinis ir realistinis buity.....	18
Kazys Jurgaitis: Sveikinimas iš Tarybų Sąj.	26
Antanas Juška: Lietuviškųjų parapijų problema	33
Pranas Zunde: Antireligijinė propaganda Lietuvoje	42
Darbai ir Idėjimai. Lietuvių Bendruomenės Vardai vykiuose.....	47-64

LAISV — Lietuvių Fronto Biuletėnis trimėnėsinis politikos žurnalas.

Redaktorius — dr. Vytautas Vardys.

Redakcijos adresas: Laisv, 3351 N. Cramer Rd., Milwaukee 11, Wis.

Viršelio vinjetė — dail. T. Valiaus.

* * *

Administratorius — Viktoras Naudžius.

Administracijos adresas: Laisv, 1936 S. 49 Ave., Cicero 50, Illinois. Telef. OLYmpic 2-3596.

* * *

LAISV — TOWARD FREEDOM, Lithuanian quarterly of politics. Managing Editor: dr. V. Vardys. Address: 3351 N. Cramer Rd., Milwaukee 11, Wis. Business manager: V. Naudžius, 1936 S. 49 Ave., Cicero 50, Illinois. Phone: OLYmpic 2-3596.

ADMINISTRACIJOS PRANEŠIMAI

Administracija dokoja visiems tiems, kurie jautriai atsiliepė paraginimui sutarkyti savo prenumeratų skaitas. Administracija prašo ir tikisi, kad ir visi kiti, gavę paraginimo laiškus, nedelsdami atsilieps prašymams.

Mielas prenumeratoriau, paremsi Laisv žurnalą pakalbėdamas savo paštamus į užsiprenumeruoti.

Laisv skaitytojai, pakeit savo adresus, tuojau praneškite savo adresą administracijai.

Laisv administracijoje galima gauti ankstesnius Laisv žurnalo numerius. Taip pat gaunamas Lietuvių Fronto Biuletėnis leidinys PILNUTIN DEMOKRATIJA. Kaina \$1.00. Kreiptis: Laisv, 1936 S. 49 Ave., Cicero 50, Illinois. Telef. OLYmpic 2-3596.

I LAISV METIN PRENUMERATA:

Amerikoje (Šiaurės ir Pietų) \$3.00; Australijoje ir D. Britanijoje — L. 10; Italijoje — L. 900; Prancūzijoje — F. 1000; Švedijoje — Kr. 10; Šveicarijoje — Fr. 8; Vokietijoje — DM 8.

ATSKIRAS NUMERIS

Amerikoje \$1.00; Australijoje ir Britanijoje — L.3; Italijoje — L. 300; Prancūzijoje — Fr. 250; Šveicarijoje — Fr. 3; Švedijoje — Kr. 3; Vokietijoje — DM. 2.

Norintieji Laisv žurnalą gauti oro paštu primoka faktinės oro pašto išlaidas.

LIETUVI PASIPRIEŠINIMAS OKUPANTAMS

JULIUS VIDZGIRIS

Ir bitut skriaudžiama netyl s, bet skaudžiai gels, nors žino, kad g lus mirti tur s. L i a u d i e s p r i e ž o d i s

Dvidešimtme io okupacijos padariniai yra tokie gil s, kad jie jau siekia pa ias lietuviškosios b ties gelmes. Juos registruoti ir aiškinti yra ne tik n dieni lietuvi pareiga prieš istorij , bet drauge ir j s moningos b - senos pirmine s lyga. Deja, tik lašas j roje yra visa, kas tuo tarpu šioje srityje padrikai ir neplaningai paskelbta.

Daugeliu vairiausi poži ri šviesoj nagrin tini okupacijos padariniai. ia apsiribojame tik vienu klausimo poži riu, b tent, kiek okupacija veikia pavergt j taut kaip nuolatinis akstinas priešintis, gintis, nepasiduoti, vienu žodžiu, teigti užslopint nepriklausomyb s vali .

Tai k suprantame rezistencijos terminu, yra mažiausiai dviprasmis dalykas. Iš vienos pus s, kilni doryb ginti gresiamas vertybes. Ta iau, iš kitos puses, kiekviena gynyba t ra tik atsakymas

užpuolim . Tod l ir rezistencija n ra ir negali b ti sau tikslas. Ne kovos, tik pergal s joje lygiai geidžia tiek puolantysis, tiek besiginantysis. Tikrasis taut idealas — taikios k rybos dama. Deja, tam tikromis s lygomis, o toks yra ir m s lietuvi , atvejis, rezistencija yra vienintel okupacijos faktu primesta galimyb doram patriotui.

Turtinga vykiais — skaudžiais, bet drauge ir karžygiškais —, lietuviškoji rezistencija yra be galo skurdi užrašais. Šitoje b kl je kolkas visiškai nepasitvirtina poet o žodžiai, jog tai, kas turi nemirtingai dainoje gyventi, turi gyvenime ž ti. Jau daug žuvo, bet nemirtingos dainos dar n ra. Dar n ra n pakankamai dokument , kuriais gal t remtis istorija. ia pateikiama apybraiža t ra tik silpnas m ginimas ne tiek lietuviškajai rezistencijai apžvelgti, kiek tokio m ginimo tr kumais

pažadinti didesn laisv j lietuvi
susir pinim s žiningiau rinkti
šios r šies medžiag .

Pirmasis bolševikmetis 1940-41

Li dnomis 1940 m. birželio die-
nomis okupacija Lietuvos žmones
užklupo nepasiruošusius, gal tiks-
liau, neparuoštus. Iš dalies tai su-
prantama. Per trumpai teko
džiaugtis atstatytosios nepriklausomos
valstyb s s lygomis, ku-
rios b t išauginusios nauj nau-
jems laikams vad . N dien iš lai-
ko nuotolio atgaliop žvelgiant,
lyg ir sunkoka suprasti nepasi-
ruošimus po skaudži patir i
paskutiniaisiais nepriklausomyb s
metais, kai vienas kit sek len-
k , vokie i , rus ultimatai.

Vyriausyb atrod dezorgani-
zuota. Ji ragino toliau išlaikyti
rimti ir dirbti. Visuomen s sluoks-
niuose netr ko iliuzij . Antai,
buvo pasklid s gandas, kad Ru-
sija, pasimokiusi iš praeities, Bal-
tijos valstyb se atliks naujo kio
tipo bandymus, kurio patyrimai
b si perkelti vis sovietin k .
Kai kas, man taikintis su pa-
d timi, gelb ti kas galima ir pa-
našiai galvojo, kaip liaudies sei-
mo narius patek s Liudas Dovy-
d nas: „Mes turime tausoti j gas
kovoms, kada bolševizmas tur s
susigrumti neišvengiamose ir gal
 greit art jan iose grumtyn se.
Lietuvos kariuomen ir vyriausy-
b nerado reikalo lieti kraujo,
pasizad jo taikingu b du perei-
namame laikotarpyje ieškoti san-
tyki su okupantais, tad ar ver-
tas paskiro žmogaus išsišoki-
mas?“

Panaši nuotaik netr ko n
pas bendro likimo kaimynus. An-
tai, Estijos prezidentas Paets, pa-

rod s žav tinai stipr charakter
sprendžiamomis dienomis ir gero-
kai pagadin s kraujo Ždanovui,
buvo taipgi nusistatymo, kad
priešintis b t netikslu, nes kon-
flikto atveju su Maskva no be-
viltiškos kovos nugal t j krašt
sovietai Rusijoje išm gintais me-
todais galutinai sunaikint .

Ta iau sm gis buvo perdidelis,
kad neišsaukt reakcij tautoje.
Pasipriešinimas kilo palaidai, iš
apa ios, iš pla i j masi , ypa
jaunimo kariuomen je ir moky-
klose, neorganizuotas, bet už tai
gaivalingas, nesutramdomas.

Tuojuo po vykdytos sovietin s
okupacijos paaišk jus bolševiki-
niams prijungimo planams, drau-
ge su rinkimine liaudies seimo
agitacija pasipyl slapti patrioti-
niai atsišaukimai, platinami vai-
riais vardais: Lietuvos gynimo
rinktin s, Lietuvos atstatymo
fronto, Kovos b rio ir pan. Lie-
tuvos gynimo rinktin s atsišauki-
mas (1940. VII.8) skamb jo:

„Pavergtos T vyn s s nau! Šiandien
Tau išmuš valanda pasirodyti, kad
esi lietuvis. Tikras lietuvis sutiks
geriau mirt , negu ties rank bal-
suoti už Lietuvos išdavikus. Neik
rinkim sal , nes ten prievarta tur
si išduoti savo brolius, laisv ir
tikyb . Šalin Lietuvos išdavikai!
Jums T vyn — Maskva!“

Pasipriešinimas vyko kari tar-
pe, ypa prieš sovietin priesai-
k . Tai jau iš dalies aprašyta,
palyginti išsamiauose gen. St. Raš-
tikio ir A. Merkelio straipsniuose
dar vokie i okupacijos metu iš-
leistame Lietuvos Archyve. Mo-
kytoj suvažiavimas (1940.VIII.
14-15.) su jaudinan iu Tautos
himnu buvo sp dinga, per vis

skiriami rezistencijai prieš bolševikus Lietuvoje ir kovai už lietuviškumą namuose bei svetur pastudijuoti. Likiminiais metais gyvena m s lietuviškosios gentys: išlikti ar žiti; išlaikyti tautinį tapatybę ar išnykti kit kad ir didži ir verting nacij milijonuose. Tautos kult rinio išbuvimo klausim anali-

zuoja profesorius Juozas Brazaitis. Dr. Julius Vidziris apžvelgia rezistencin s kovos organizavim Lietuvoje per pastar dramatišk dvidešimtmetį. Vincas Natkus nagrin ja Lietuvos partizan sandar , tikslus, veikim ir kritiškai vertina emigracini vadovujan j grupi ryš su kovojan tauta. Pranas Zunde, inžinierius, ir Commentaciones Balticae paskelbtos studijos apie okupuotos Lietuvos švietim au-

torius, analizuoja komunist taktinius jimus prieš tik jim Lietuvoje, tik jim , kuris palaiko taut . Kit tos pat problemos aspekt nagrin ja Dr. Antanas Juška, kunigas, Bažny ios ir Vals tyb s santyki specialistas, taikliais ir taktiniais straipsniais lietuviškoje spaudoje ne syk svirst s egzistencines tautos problemas. Antanas Juška egzaminuoja tautyb s ir parapijos ryš iševijoje.

krašt pla iai nuskamb jusi, tautin demonstracija. Ta iau ryškiausiai pasipriešinimas kilo mokyklose ir universitetuose. Organizavosi slapti b reliai, kurie gamino ir platino lapelius, atsišaukimus. Daug reikšm s šiame darbe tur jo katalikiškojo jaunimo slapto veikimo tradicijos. Nenuostabu tod l, jog vadovujan iose pasipriešinimo organizacijos vietose svarb vaidmen tuo metu atliko kaip tik ateitininkai.

Netrukus pats veikliausias branduolys — universiteteni miest akademikai ir studentai — m si nelengvo uždavinio telkti organizuot pasipriešinim . Pirmoji tokia pradžia bene buvo spalį 9 Kaune vyk s Vilniaus ir Kauno atstov pasitarimas. Organizuoti Lietuvos rezistencija prisim t pat Lietuvi aktyvist fronto vard , kuriuo pasivadino buv. Lietuvos pasiuntinio Berlyne plk. Škirpos lapkri io 17 steigtas vairioms grup ms priklausiusi asmen tautin s kovos samb ris.

Šalia Lietuvi aktyvist fronto ir toliau krašte veik vair s sritiniai padaliniai: Lietuvos apsaugos gvardija, Lietuvos vadavimo b rys, Geležinis vilkas, Lietuvos laisv s armija, Mirties batalionas ir daugyb kit . Gruodžio 26 sisteig Lietuvos laisv s kovotoj s junga. Buvo palaikomi ryšiai su užsieniu. Pirmasis ryšininkas pasiek Lietuva gruodžio vidury. Tuo pat metu pasirod vienas pirm j pogrindžio laikraš i Laisvoji Lietuva, kiek v liau Aktyvistas ir kt.

Lietuvi aktyvist frontas faktiškai tur jo dvi vadovybes: vien Vilniuje, kit Kaune, tai yra, abiejuose akademiniuose centruose. Pirmasis vadovavo daugiau politinei, antrasis organizacinei sričiai. Pagrindinis šios vieningos rezistencin s organizacijos laim jimas buvo pasiruošimas 1941 m. sukilimui ir Laikinosios vyriausybės paskelbimas. Tuo b du buvo "atstatytas nepriklausomos Lietuvos organ veikimas ir krauju paliudyta lietuvi tautos valia gyven-

ti laisvoje savo valstybėje" (J. Brazaitis).

Naci okupacija 1941-44

Su vokiečių kariuomenės žygaivimu prasidėjo naujas rezistencijos tarpsnis Lietuvoje. Pradžioje teko persiorientuoti naujai pakitusiomis sąlygomis, kurios daug kuo skyrėsi nuo pirmojo bolševikmečio. Naciams likvidavus laikiną vyriausybę ir pat Lietuvių aktyvistų frontą, vieninga rezistencijos organizacija susikilo ir nustojo veikti pirmykšiu vardu.

Laisvės kovotojų sąjunga, nuo balandžio mėn. dalyvavusi LAFė, atsiskyrė ir spalį mėnesį paskelbtuoju Atviru laišku tarėjams pradėjo veikti antinaciną rezistenciją. Po metų pradėjo leisti populiarų pogrindinį laikraštį Laisvės Kovotojų. Palaikę ryšius su užsieniu, 1944 metų pradžioje suorganizavo slapto radijo siuvė. (Antrosios bolševikinės okupacijos pradžioje pasiuntę pirmieji ryšininkai vakarus. 1946 metų pradžioje susijungę su Lietuvos laisvės armija ir kitomis kovos organizacijomis vad. Bendrojo demokratinio pasipriešinimo sąjūdį).

Kita Lietuvių aktyvistų fronto dalis pasivadino Lietuvių frontu. Pats vardas pirmą kartą pasirodė po vienu atsišaukimu 1941 rugsėjo pabaigoje. Sąjūdis savo veikloje rėmėsi plačiais katalikais sluoksniais, nors jais nesiribojo, ir turėjo visame krašte plačią išsišakojusią organizaciją ir pogrindžio spaudos platinimą bei dauginimą tinklų. LF organizaci-

ja veikla telkėsi dviejose pagrindinėse srityse: politinis-informacinis skyrius stebėjo okupantų užmačias ir stengėsi laiku apie tai informuoti visuomenę, karinis — rėmė pasirošimais ginkluotai kovai už Lietuvos laisvę ir nepriklausomybę. Pagrindiniai LF leidiniai buvo Laisvė (nuo 1943 sausio) ir savaitinis Lietuvių Biuletenis, kurie vairiose krašto vietose buvo dauginami.

1942 vasario mėn. sistėgė karinio pobūdžio rezistencijos organizacija Lietuvos laisvės armija (LLA), kuriai teko suvaidinti žymų vaidmenį antrosios bolševikinės okupacijos pradžioje. Jos vardas buvo linksniuojamas oficialiuose komunistų pareiškimuose, kaip Sniegus kaus kalbėję, liūdnei pagarsėjusio gen. Bartašio "amnestijos" ir pan. LLA glaudžiai bendradarbiavo su LF kariniu skyriumi, jos vadovaujančias pajėgas sudarė buvę Lietuvos kariuomenės karininkai.

Tais pačiais 1942 metais rudenį sistėgė Lietuvių vienybės sąjūdis (LVS), kuriam pradėjo daryti Kauno studentai Atžalynas, pritraukę vilniškius. Sąjūdis leido pogrindinį laikraštį Atžalynas.

Be sumintų veikė dar Lietuvių nacionalistų partija, buvę politinės grupės, o taip pat jaunimo ideologinės grupės: ateitininkai, skautai, varpininkai ir kt. Jau nuo 1941 rudens buvo daromos pastangos apjungti paskirai veikiančias rezistencines organizacijas. 1942 metais dalyvavaujančio vaidmens veržėsi du

bendriniai organai: Tautos taryba ir Vyriausias Lietuvos komitetas. Galutinai suglaudinti pasipriešinimo jėgas privertė prasidėjusios aršios naci represijos, kurios prasidėjo Lietuvos gyventojams suboikotavus SS - legiono steigimą.

1943 spalio 14 buvo paskelbtas bendras tautininkų, liaudininkų, laisvųjų kovotojų, nacionalistų, socialdemokratų, krikščionių demokratų ir L. fronto pareiškimas, davęs pradžia vieningai antinacinei rezistencijos vadovybei — Vyriausiam Lietuvos išlaisvinimo komitetui (Vlikui).

Minimas SS-legiono suboikotavimas ir Vliko sudarymas buvo patys stambiausi lietuviškosios rezistencijos laimėjimai naci okupacijos laikotarpyje. 1943-44 metais Lietuva savo aukštąsias moningumas ryškiai išsiskyrė kitą pavergtį Europos tautų trape.

Vyr. Lietuvos išlaisvinimo komitetas 1944 vasario atsišaukime tautai reikšmingai pabrėžė: „Suvereninė Lietuvos valstybė nei d l Tarybų Sąjungos, nei d l dabartinės Reicho okupacijos nėra išnykusi, tik suvereninė valstybės organų veikimas yra laikinai sutrukdytas. 1940 m. birželio 15 d. Tarybų Sąjungos okupacijos ir tos okupacijos prievartoje padarytą kitą jėgą ir klastos aktą pertrauktas Lietuvos valstybės suvereniniai organų veikimas 1941 m. birželio 23 dienos Tautos sukilimu ir Laikinosios vyriausybės veikimu buvo laikinai atstatytas“.

Antroji bolševikinė okupacija
1944 — ligi kol?

Ypač smarkiai suliepsnojo Lietuvos pasipriešinimo kovos, antrą kartą sibrovus Raudonajai armijai. Tai skaudus, tragingas, bet ir didus laikotarpis. Tik labai mažai kas apie tai laisvame pasaulyje žinoma. Išskyrus 1948 m. Vakarų prasimušusio ir vėliau tų pačių karžygiškai mirti sugrįžusio legendinio laisvųjų kovotojo Daumanto - Lukšos greitosiomis parašytą knygą. Jokio kito panašaus veikalo dar neturime.

Antroji okupacija, kuri žymėjo masinis pasitraukimas iš krašto žymios dalies veiklių ir vadovaujančių šviesuomenės jėgų, pradžioje taipgi pasireiškė savotišku pasimetimu. Dar 1944 pavasarį naciams susekus ir išaiškinus Vliko pirminį sudėtį, areštą ištikta rezistencinė vadovybė nepajėgė laiku paruošti kraštui Staičiam bolševikų grūžimui.

Kiek pavėluotai, kai žymi Lietuvos dalis jau buvo patekusi fronto ugnin, liepos 16 buvo išleistas Vliko atsišaukimas tautai, kuriame raginta organizuoti partizanų būrius ir trauktis. Rugsėjo 30 Londono pasiekusiu atsišaukimu iš Vilniaus - Kauno Vilkas kreipėsi JAV-bes ir D. Britanijai, protestuodamas prieš prievartinį sovietinio režimo sugrįžimą Lietuvon ir apeliavo pasaulio sąžinai jau prasidėjusio lietuvių tautos naikinimo. Ten pat buvo teigiama: „Lietuvių tauta priešinsis visiems mginimams sugrįžinti sovietin režimui Lietuvon ir ginsis nuo vis

bandym deportuoti lietuvi mases tolimas SSSR sritis. Ta lietuvi tautos kova yra už savo laisv , savo teis nepriklausom gyvenim , už savo išlikim ". Tuo pa iu buvo prašyta nedel-siant atsi sti s junginink misi-jas Lietuv .

Visame krašte tuo metu k r si vis nauji ginkluoti b riai, kuri užuomazgos jau veik vokietme-iu. Partizan vienetai jung si didesnes sritines organizacijas — apygardas. Šis laikotarpis yra vaizdžiai nušviestas Daumanto, nors tai lie ia daugiausia Užne-mun . 1946 ruden jau veik vy-riausias partizan štabas VGPŠ.

Dar 1944 ruden Lietuv bu-vo atsi stas SSSR kp ck ypatingas galiotinis Suslovas su užda-viniu "vokie i okupacijos pada-rinius likviduoti". Jo sakymu buvo prad ta negailestinga kova prieš partizanus, nedavusi lauk-t j rezultat . Tada buvo m -ginama panaudoti likusi krašto šviesuomen ir tuo tikslu sušauk-ti du inteligentijos suvažiavimai Vilniuje 1945 ir 1946 metais. Ir šios pastangos neatneš joki vaisi . Lietuviškoji šviesuomen , pati vairopais ryšiais susijusi su aktyvi j rezistencija, lygiai kaip ir Kat. Bažny ios ganytojai, at-sisak talkininkauti okupantui. Tai labai brangiai atsi jo Lietu-vos episkopatui, nes visi jo na-riai, išskyrus vien , buvo suimti ir ištremti, o Telši ganytojas, garbingos atminties vyskupas Borisevi ius Lukiški kal jime 1947.I.3 buvo pasmerktas mirti.

Kelet kart nes kmingai skelbtoms soviet "amnestijoms" nepaj gus suvilioti partizan , 1946 vasario 15 buvo paskelbtas

LTSR vidaus reikal komisaro gen. Bartaši no potvarkis, ku-riuo viešai pagrasinta "drastiš-komis priemon mis", nors jau anks iau faktiškai jos buvo nau-dojamos. Potvarkio žodžiais, saug-mo organams nepasidavusi "bandit ir buržuazini organi-zacij nari " šeimos tur jo b ti suimamos ir deportuojamos. Ma-siniai išvežimai ir 1948 prad tas prievartinis kaimo sukolektyvi-nimas buvo tarsi alyva partizani-nio karo liepsnom s. Dar negreit negreit sugys t dien žaizdos lie-tuvi tautoje!

Už k kovojo partizanai, kod l jie stv r si ginklo ir ryžosi sutik-ti mirt , geriausiai liudija tos ne-gausios nuotrupos pagrindin s me-džziagos, kuri pasiek Vakarus. Štai Daumanto aprašytame parti-zan važaviame 1947 sau-sio 12-j garsiosios Žemai i K s-tu io apygardos vadas Visvydas taip nusak laisv s kovotoj dva-si :

„Laisv s kovos draugai, mes buvo-me priversti išeiti ginti savojo kraš-to, sav j sodyb , bo i ir t v krauju aplaistytos žem s; mes kaip žmon s pasipriešiname prieš žmo-gaus teisi mindžiojim , prieš aukš-iausiojo laipsnio vergij . Mes ne-galime sutikti su melu, apgaule, klasta ir taut žudan iomis nedory-b mis. M s žingsniai yra taur s. Mes savo kovoje esame teisingi ir ties s prieš vis kult ring j pasau-l , o Aukš iausiojo palaima rems ir laimins m s darb " (J. Daumantas, Partizanai už geležin s uždangos, 240 psl.).

Kas buvo Lietuvos partizanai, matyti ir iš j statuto s lyg : "Laisv s kovotojais gali b ti lie-tuviai vyrai ir moterys be am-žiaus skirtumo, aukštos moral s,

KOMUNISTAI APIE REZISTENCIJOS TIKROV

Kartkart mis emigracijos patogume sirangiusiam tautie iui atrodo, kad jei ir buvo Lietuvoje partizan prieš bolševikus — jie buvo negaus s; jei ir kov si — tai negal jo b ti tiek herojiški, kiek apie juos buvo kalbama. Šie „tomai netik liai“ gal t pasigydyti skaitydami komunistin spaud iš Lietuvos. Gal niekur tiek partizan epochin reikšm n ra buvusi paliudyta kiek komunist spausdinamose istorijose apie partizanus, kurie, žinoma, vaizduojami „banditais“, kuriems ta iau nei j žygi , nei dr sos nuneigti nepaj gia šmeižik komunistin plunksna. M s skaitytojam pateikiame maž ištrauk iš Lietuvos TSR Istorijos (1958), kurios autoriais pasiraš K. Jablonskis, J. Jurginis, R. Šarmaitis, J. Žiugžda (vyr. red.). Perspausdinamas tekstas randamas p.p. 490 - 491.

„Kapitalizmo liekan žmoni s mon je, ypa buržuazinio nacionalizmo ideologijos ir religini prietar atgyven žalingas poveikis pirmaisiais pokariniiais metais plaiai reišk si Taryb Lietuvoje, kada visas liaudies kio ir kult ros atk rimo bei tolesnio vystymo darbas jo aštrios klasi kovos s - lygomis. Nor dami sutrukdyti Lietuvos darbo žmon ms tarybin s santvarkos statyb , lietuvi tautos priešai — vair s sumušt j buržuazini partij liku iai, reakciniai katalik dvasininkai, tiesioginiai užsienio imperialist tarnai organizavo banditin pogrind , tiesioginius puolimus prieš darbininkus ir valstie ius, prieš partinius ir tarybinius darbuotojus, kankino juos ir

žud , padegin jo ir kitaip steng si naikinti valstyb s ir darbo žmoni turt .

Liaudies priešai steng si vairiais b dais nuodyti darbo žmoni s mon — jie platino visokius melus ir prasi manymus prieš Taryb valstyb , skleid iš imperialistinio lagerio imamus gandus, turin ius tiksl palaužti tarybini žmoni pasitik jim sav ja valstybe, jie taip pat aktyviai palaik buržuazinio nacionalizmo ideologij ir religinius prietarus.

Buržuazinio nacionalizmo ideologijos nešiotojai steng si prasiskverbti mokyklas, jaunimo tarp ir savo žalinga taka veikti moksl , men , literat r .”

dr s s, ryžtingi, niekuomet nesu siterš praelytje prieš lietuvi taut ir visiškai atsidav už Lietuvos išlaisvinim ” (žr. L. L. K. Tauro apygardos veikimo statutas, Daumantas, 390-398 psl.).

Prisimintini ir šie reikšmingi žodžiai:

„Tod l tas yra melagis ir nepaž s t s m s ir m s kovos esm s, kas šneka kitaip, kas nori aiškinti m s kov avanti r pam gimū, individualios savisaugos ieškojimu, kerštu ar nusavinta žeme ar kaip parti-

ni k sl užuoma ias ar tiesiog vaikymusi garb s, ieškojimu kankini vainiko ar geidim sitvirtinti ir v liau, kaip delfinui, plaukioti b simoje Lietuvoje putliam velt - diškume” (Lietuvos BDPS komiteto direktyvinis biuletenis, 1947. III. 10, 4 psl.).

Ginkluotasis pogrindis nebuvo vienintel tautinio pasipriešinimo r šis. Min toj kalboj Visvydas pripažino, kad kovoje d l t vyn s laisv s ir nepriklausomybes partizanai nereikalavo sau išimtin s tei-

s s: "Ginklo kova — sak jis — yra pati aukščiau sioji ir aršiau sioji tautos laisv s kovos forma, ta iau tai n ra aukščiau sioji kliauzul paskiro tautos nario egzistencijai" (Daumantas, 237 psl.)

Sumezgzus ryšius su užsieniu, 1946 birželio 10 aktyviosios rezistencijos, vairi politini grupi ir užsienio lietuvi atstov bendromis j gomis buvo sudarytas vyriausias politinis organas — BDPS, ilgiau neišsilaik s.

Jau nuo pradžios buvo atsargesn s pasipriešinimo taktikos šalinink . Su laiku m reikštis dar labiau abejotini balsai. Ir rezistencijoje buvo žmoni , kaip matyti iš Visvydo kalbos ir BDPS pareiškimo, kurie kovotojus vadino "kailio saugotojais", "b dos vaikais", "avanti ristais". Partizanin jud jim aršiausiai juodino bolševikin propaganda. Ir ji pripažino, jog pagrindiniai šios kovos rams iai buvo kaimas ir dvasininkija. Pastovaus juodinimo, atsiradusio nuovargio, o drauge ir kolaboracin s dvasios pateisinimo priedangoje, bet, turb t, labiausiai d l to, kad jaunimas pavergtoje Lietuvoje giliai saugo partizanini žygi legend d , nuo pernai met prad ta ypatinga bolševikin propaganda laisv s kov s j džiui suniekinti. Tam panaudoti slaptieji kompartijos ir saugumo policijos archyvai, be abejo, patys gausiausi šio laikotarpio dokumentines medžiagos rinkiniai. Lieka viltis, kad šios medžiagos jiems nepavyks visiškai sufalsifikuoti.

Kokios šurpios buvo pokario dienos kovojan ioje Lietuvoje,

pavaizduoja kad ir sekanti ištrauka iš 1947 ruden Vakarus pasiekusio "Nežinomo lietuvio skundo broliams ir ses ms, esantiems už t vyn s rib ":

„1940-41 metai, j s išgyventi, t ra tik šeš lis dabartin s kovos. Jokia vaizduot ar plunksna jos pavaizduoti negali. Ant miesteli aikš i , apipl št i, nuogi guli m s vyr la vonai... Nerasite vienkiemio, buto ar net kambario, kuriame nevykt bai sioji tautos tragedija... Garb m s jaunuoliams mokiniams, kurie augo laisvoje t vyn je ir neš okupanto sait . Šešiolikme iai surakintomis rankomis dr siai, pak l galvas, eina mirti už taut laisv . M s senoli didvyri aukos nepri lygsta prieš t jaunuoli dr s ir paniek okupantams... Kovoje netek rank , nors dantimis kandame okupant . Jie m s bijo. Paskirai nesirodo, duris laiko ant keli rakt . Mes didžiuojam s, kad partijai pardsidav li lietuvi yra nedaug. Joks prievartavimas ar smurtas j eili nedidina. Daugumas pavardži šiose eil se yra nelietuviškos. Kiekvien pardsidav l , šnip mes kišame po vel na. Broliai ir ses s, nepamanykite, kad mes tapome žiaur s. Su pl šriaisiais žv rimis n ra kitos kalbos. Nei vienas nekrinta nepersp -tas. Tik kai auk skai ius nesiliauja, ir išgama neturi nei lašelio s -žin s, mes turime juk gintis" (cit. Pragiedruliai, 1948, nr. 23-24).

Kiek daug pasako tos kelios eilut s, prasimušusios pro geležin uždang ! Kokia baisi tautos tragedija turi atsispind ti visoje gausioje pogrindžio spaudoje, kurios kai kurie organai buvo spausdinami spaustuv je ir viršijo, kaip pvz. Laisv s Varpas, gerokai virš šimto numeri -

Naujoji rezistencija

Partizanin kova šiandien jau užverstas istorijos puslapis. Pasipriešinimo b dus teko nuolatos keisti. Ta iau rezistencija tebevyksta, nes tebesit sia ir j iššaukusi okupacija. Tik viskas dar labiau pogrind siraus , ir tik menkos nuotrup l s, tos pa ios gero kai pav lavusios, pasiekia laisv je gyvenan ius. Ta iau ir iš to pakanka spr sti, kad yra kam pakartoti žodžius, kurie buvo parašyti Piet Lietuvos srities organe: "Žmogaus, o ypa tautos laisv s kainos n ra. Laisv yra tod l nekainojama, kad be jos gyventi nemanoma, gyvenimas tampa beprasmiš. Žmogus išsižad j s laisv s netenka žmogiškojo orumo" (Partizanas, 1951.VII.20, nr. 6-20)

Iš turim duomen galima spr sti jog nuo 1951 met partizanin kova nustojo b ti ryškiausia tautinio pasipriešinimo forma. Ta iau visiškai neatitinka tiesos neretai m s spaudoj nuskamb s tvirtinimas, jog nuo t met (pa gal kai k , jau nuo 1950 m.) nebelik partizan .

Apie v lesn j veikim žinome iš atvykstan i j iš Lietuvos asmen liudijim , iš sovietin s literat ros netiesiogini užuomin , o taip pat iš oficiali režimo pareiškim .

Antai, postalininis kursas pa-

vergoje Lietuvoje pasireišk 1956 .III.22 dar karta paskelbta amnestija visiems už statymo rib esantiems. T pa i met lapkri io 6, vykstant Vengrijos laisv s sukilimo tragedijai, Lkp sekretorius Snie kus viešai kalboje pripažino sekan ius punktus:

— kad ginkluotas "bandit " s j dis buvo susidar s vokie i okupacijos metais;

— kad jame dalyvavo vis sluoksni Lietuvos žmon s, skaitant "suklaidint j " darbininkij ;

— kad vair s viliojimai amnestijomis laukt vaisi neatneš ;

— kad likviduojant pogrindin "bandit " s j d buv padaryta stambi klaid : labai daug blogo padar tuo metu saugumo organuose viešpatav "tarptautinio imperializmo agento" Berijos tarnai.

Kiek v liau, gruodžio 9, Snie kus paskelb , kad ginkluotas "reakcijos" sukilimas Vengrijoj padr sin s "reakcinikus" ir Lietuvoje.

Apžvalg šioje vietoje nutraukiame. Istorija nestovi vietoje. Lietuviškasis pasipriešinimas vyksta toliau. Ta iau žuvusi j akivaizdoje jau iškilo visu rimtumu pareigojantis uždavinys, už kur mes, gyvieji, b sime atsakingi prieš ateities kartas, amžinti m s dien laisv s kov karžygi brang atminim .

Sekan iame Laisv numeryje, kuris pasirodys lapkri io m n. antroje pus je, rašo profesorius Antanas Maceina ir profesorius Zenonas Ivinskis. Šalia j , sutelktinis vyresni j ir jaun j intelektual b rys nagrin s kult rin s autonomijos bei Bažny ios ir mokyklos santykius charakteringesniuose Amerikos ir Europos kraštuose.

KULT ROS KELIAS

NEPRIKLAUSOMOJE LIETUVOJE

JUOZAS BRAZAITIS

Tema apie kult ros keli nepriklausomoje Lietuvoje suaktualjo d l dviej priežas i . Viena, ia aug s jaunimas pasiteirauja: kas nepriklausomoje Lietuvoje buvo kurta ir sukurta, kokis to laikotarpio kult rinis palikimas? Jaunimui klausimas juo labiau kyla, kai jis girdi iš vienos pus s gerus atsiliepimus apie kult rin proces kuris vyko nepriklausomoje Lietuvoje, o iš kitos puses stebi tos nepriklausomos Lietuvos atstovus viešai svarstant praeities visuomeninius santykius su išvadam: tie buvo netik demokratai, tie buvo netik fašistai... Toki žodžiai gundo jaunim abejoti šit nepriklausomos Lietuvos laik žmoni kult riniais užsimojimais anuo metu.

Suaktualina tem ir Lietuvos okupacijos sukaktis. Okupacijos laikotarpis truko jau beveik tiek pat laiko kaip nepriklausomyb s laikotarpis. Okupacijos sukakties proga režimas labiausiai steng si išgarsinti sovietinio laikotarpio kult rinius laim jimus, žemindamas nepriklausomos Lietuvos kult rin keli . Tokis garsinimas ir niekinimas savaiame provokuoja klausim apie kult ros dinamik nepriklausomoje Lietuvoje.

Kult ros dinamikoje gali b ti

dvejopos sritys: subjektyvin ir objektyvin . Subjektyvin kult ra tai dvasinis lygis asmens, kuris kult r kuria ar kult ros vaisiais naudojasi. Objektyvin kult ra tai žmogaus k riniai.

Subjektyvin kult ra — tai kult ros žyd jimo, dinamikos laikas. Objektyvin — tai kult ros išbrend vaisiai, kurie pasiliks autoriam išnykus ir kuriais naudotis gal s kitos generacijos. Tai bus joms palikimas.

Taip kult ros dinamik suprantant kyla

PIRMAS KLAUSIMAS:

ar nepriklausomyb s laikotarpis daugiau pasireišk subjektyvin ar objektyvin kult ra?

Nepriklausoma Lietuva gavo menk , labai menk kult rin palikim . Menk aparat , reikaling kult rai organizuoti. Net menkesn nei kult ros k r j kadr . ia turiu galvoje menk mokykl tinkl , mokyklom reikalingo mokytojų kadro tr kumus, teatr , galerij , mokslo staig nebuvim . Tad po pirm trej nepriklausomyb s met . kada jauna valstyb tur jo kovoti dar ginklu d l savo egzistencijos, daug pastang buvo

skirta kult ros aparatui organi-
zuoti.

Anks iausiai ir s kmingiausiai buvo suorganizuoti mokytoj kadrai pradžios mokyklom ir vidurin m bei aukštesniojom. Dabar iš perspektyvos matyti, kad Lietuvos mokytojas per por dešim-
i met sigijo pakankamas intelek-
tualines ir moralines kvalifi-
kacijas. Jis netur jo toki techni-
nikini s lyg savo darbui kaip
Vakar mokytojas; jis buvo men-
kiaiu atlyginamas kaip kitos tar-
nautoj profesijos. Bet jis parod
daug k rybinio išradingumo ir pa-
tvaramo darbe. Jis tur jo didel
moralin vertyb — idealizm , ku-
riuo degdamas užkr t ir savo
mokinius bei apylink s jaunim .
Šitiem liaudies mokytojam nieka-
da nebus apoteoz perdidel , nors
jie save su graudžia ironija teva-
dino "liaudies liktarnom".

Per tuos keliolika met buvo
užtenkamai paruošta ir gimnazi-
jom mokytoj . Tik režimas nebu-
vo palankus jaunam pasiruošu-
siam pedadoginiam elementui
avansuoti. Kai 1941 teko atida-
ryti pla iai duris šiam pedagogi-
niam jaunimui mokykl direktori
ir kitus administracinius
postus, jie pateisino viltis dau-
giau, nei iš j buvo laukta.

Ilgiausiai truko paruošti perso-
nal aukštajai mokyklai. Paliki-
mas buvo nepaprastai menkas.
Keletas profesori iš Petrapilio
dvasin s akademijos, keletas kit
moksl specialist . Dalis buvo pa-
kviesta iš užsieni ; kai kurie j
s kmingai sijung kult rin dar-
b ir šalia universiteto (pvz. pro-
fesoriai Brenderis, Sennas. Jung-
feris, ypa iai Eretas). Dalis pa-
kliuvo nepasiruošusi akademi-

niam darbui nei moksliškai nei
moraliai — iš j atsirado ir gru-
p s susibaud li išsilaikyti akade-
miniuose postuose, ne sileisti jau-
nesni j g . Ta iau to jaunimo
buvo tiek, ir jis parod tiek moks-
linio veržlumo, kad jau okupacij
metais masiškiau vestas atsa-
kingas administracines pareigas,
jis mok jo patraukti studentus
savo mokslin m kvalifikacijom ir
moraline dr sa ginti student ir
universitet reikalus nuo okupaci-
n s administracijos pasik sinim
(Kauno universiteto visas senatas
už tai buvo kal jime).

Šie kult ros rengimo kadrai pa-
ruoš kult ros k rybos vartoto-
jus. Ilgas ir sunkus tai buvo ke-
lias. Ta iau antrame dešimtmety
jau buvo galima jausti jo vaisius.
Reik jo tik atsilankyti provinci-
jos gimnazij literat riniuose va-
karuose. Su koku entuziazmu jau-
nimas priimdavo senesnius ir jau-
nesnius rašytojus. J atsilanky-
mas kuriame mieste buvo evange-
liškasis k dros sujudinimas, po
kurio augo susidom jimas rašyto-
jais ir apskritai k r jais. Nuo ia
prasid jo augti skai ius skaityto-
j lietuviškai knygai, dom jimasis
problemom, kurios jau išeidavo
už mokyklos rib . Augo laisvoji
rinka lietuviškai kult rai.

Kita didžioji kult ros pri m j
rinka buvo kaimo jaunimo organi-
zacijos, gausiausia iš j — pava-
sarininkai. Ne tai buvo svarbu,
kad jie organizavo suvažiavimus,
dain šventes, paradavo. Svarbu,
kad tom j pastangom augo mase
kult rinei veiklai. Organizacijos ir
j nariai buvo miel s visam kraš-
tui.

Jei kult ringas žmogus turi tam
tikras intelektualines ir moralines

kvalifikacijos — pajautim, kad jis gyvena dinamiškame pasaulyje, kad jis yra to pasaulio dalis, atliekanti savo funkcijas, tai nepriklausoma Lietuva per por dešimmetį jau buvo suspjusių tokio dvasinio lygio jaunimo dideldalis. išauginti. Tai buvo tvirtas pagrindas nepriklausomai valstybei, jos kulturai ir paskiaukovai dli valstybės ir dli jos kultros savarankumo, kai atjo neilvais dienos.

Gržtant prie pradžioje iškelto klausimo, ar Lietuva per nepriklausomybės laikotarpį daugiau pasireiškė subjektyvūs ar objektyvūs kultros auginimu, faktai paremti pirmosios dominavim. Lietuvai šis laikotarpis nedavė tokių kūrinių, kuriais būtų tume traukę kitą tautą. Bet Lietuva jau turėjo išauginusi eilę akademinio masto žmonių, kurie vakar akademinėje šeimoje būtų galėję būti vertingi nariai. Toki išvad paremia ir faktas, kad tie Lietuvos akademikai, kurie emigracijoje pateko savo specialybes, aukštosiose mokyklose, siriikiuoja vietini specialistai lyg.

Tačiau nepriklausomybės laikai neišvedė nei lietuvių akademikų nei menininkų platesnius santykius su užsieniais. Tai buvo izoliacijos laikotarpis. Vakar baimlyg dar nebuvo išgyventas menkavertiškumo pajautimas. Prof. J. Eretas knygoje apie Stas Šalkauskį pasakoja, kaip Pr. Dovydaitis, didysis Vakar mokslininkų popularizatorius Lietuvoje, sumanė nuvykti vienį kongresą bet Berlyne pataikė net traukinį ir sumišęs gržo atgal. Prof. V. Biržiška, universiteto bibliotekos direktorius, nepasirpino santy-

kiais su užsienio universitetų bibliotekom ir nesikeitė su jam leidiniais. Šiandien jau iamt santyki trkumo didelį žal. Tik jaunosios generacijos žmonės jau buvo pradję laužti sienas tarp Lietuvos ir užsienio. (Dr. P. Dieilininkaitis jau buvo tapęs Pax Roman vicepirmininku, dr. Z. Ivinskis jau dalyvavo tarptautiniuose istorikų kongresuose.)

Ir menininkų santykiai su užsieniais buvo negausūs. Daugiausia atgarsio užsieniuose buvo radę Lietuvos baletas, kuris paioje Lietuvoje buvo kaltinamas esęs mažiausiai lietuviškas. Kultūriniai ryšiai geriau mezgėsi su Baltijos kaimynais.

Nors nebuvo išgyventa galutinai ana užsieni baimė, bet užsieniai ir viliojo; tokos iš užsieni Lietuvos veržėsi, nepripažindamos politiniai sienės.

Išeinant ir prielaidos, kad kultros kūrėjas ne manomas be pasaulio žiniarinio Prado; kad kiekvienas originalusis kūrėjas turi savo pasaulį, ir kiekvienas gilesnis kūrėjas yra medžiagos peršvietimas, nuskaidrinimas autoriaus pasaulio žiniaros dalele, ir kyla

ANTRAS KLAUSIMAS:

kokiais idjiniais pagrindais buvo kuriama ar organizuojama kultūra nepriklausomoje Lietuvoje?

Lietuvoje susibg dvejopos kultros tradicijos — Ryt ir Vakar, konkrečiau: Rusijos ir vakar Europos. Susibg natūraliai, nes atjo su žmonėmis, kurie parkeliavo ar atkeliavo Lietuv iš an krašt. Lietuvos intelektualinio gyvenimo viršėnėse dominavo

ARTOJO KRAUJAS

Nerašysiu eil rašio naujo,
 Neieškosiu jam rim nauj .
 Teka up iš pieno ir kraujo,
 Bet ir pienas pavirsta krauju.

O krantu žengia brolis artojas.
 Zvimbia kulkos. Jis krinta nuo

j .
 Ir žinau — tai ne rimai
 kartojas:
 Tai arimai patvinsta krauju.

TREMTINIO DAINA

Žmogaus galva padang remia.
 Aš technika tikiu,
 Nes praradau po koj žem ,
 Nes vis aukštyn lekiu.

Nes ir l ktuvas groja marš
 Ir žadina jausmus,
 Nes laisvas kelias man Mars ,
 Tiktai ne namus.

li buvo pastabiai atvaizdavo s Pu-
 tinas Mykolaitis Altori šeš ly).

Taip susitiko Lietuvoje kelerio-
 pos id j srov s. Jos susid r la-
 biausiai akademine plotm je.
 Id jinis skirtumas labiausiai buvo
 jau iamas tarp dviej "citadeli"
 — humanitarini moksl ir teolo-
 gijos-filosofijos fakultet . Pirma-
 sis buvo tipingas ryt kult ros
 reišk jas, antrasis — Vakar
 krikš ioniškosios kult ros. Kituo-
 se fakultetuose tas skirtumas ne-
 buvo taip aštriai jau iamas. Ta-

žmon s, išaug rusiškose moky-
 klose ir gyven rusiškoje kult -
 roje. Buvo nat ralu, kad jie at jo

Lietuvos staigas ir mokyklas su
 iš ten perneštom tradicijom. Tarp
 t rytietini tradicij labiausiai
 žym tinos:

(a) simpatijos tam, kas rusiška,
 (b) dom jimasis visuomeniniais
 interesais, (c) nihilistinis gyven-
 mo vertybi traktavimas (nuver-
 tinimas, subanalinimas, kartais ci-
 zimas).

Šios generacijos žmon s, išaug
 Rusijoje, gyveno Rusijos praeitim.
 Jiem sunku buvo susigyventi su
 mintim, kad bolševikin santvar-
 ka sunaikino an Rusij . Tad jie
 nesibaid n bolševikini rus . Ne
 simpatijos bolševizmui, bet simpa-
 tijos rus kult rai buvo paskati-
 nusios V. Kr v - Mickevi i dar
 1924 skelbti tez , kad Lietuvai
 reikia d tis su Rusija prieš Vokie-
 tij . Gal b t, anos simpatijos rus
 kult rai nuvesdavo ir kai ku-
 riuos akademikus, teatralus, me-
 nininkus vaišes pas Soviet ats-
 tov Pozdniakov . Tai buvo an
 laik "kult rinio bendradarbiavi-
 mo" reiškiniai.

Vakar kult roje augusi inte-
 lektual skai ius buvo mažesnis.
 Bet jau tuo, kad jie buvo išsiver-
 ž iš Rusijos imperijos, jie rod is
 es dinamiškesni. Iš Vakar par-
 vyk , jie buvo su dvejopais nusi-
 teikimais: daugumas su Belgijos,
 Šveicarijos katalik universitetuo-
 se atgimusia krikš ioniška filoso-
 fija (P. Kuraitis, L. Bistras, S.
 Šalkauskis, J. Eretas ir daug gau-
 sesn jaunesn generacija); ma-
 žuma parvyko, prisi m ir vakar
 individualizmo filosofij , kuri to-
 lesn se išvadose ried jo fašizmo
 ir nacizmo praktik (Pastar j ke-

iau ir juose buvo daugiau atskir akademik , kuriem artimesn buvo pirm j nuotaika. Jie reiš k si dvejopai: krikš ioni verty bes suniekindami cinizmu, arba d stomus dalykus nušviesdami po zityvistine paži ra. Studento gal vojim labiau veik antrieji. D s tytoj ciniškos pastabos dažniau susilaukdavo klausytojo vidinio pasipriešinimo, atšokdavo nuo jo nat ros. D stytoj rimtas po zityvistinis nušvietimas sisunkdavo labiau klausytoj galvojim . B - davo d l to paradoks , kad stu dentas katalikas, iš klaus s teis s enciklopedijos kurs , imdavo gin ti pozityvistin teis , atmesdamas kartu su pozityvistais krikš ioni filosofijos pripaž stam nat ralin teis .

Ta iau laikas veik vakarietini id j naudai. Už jas stoji prieau glis, pats tiesiogiai buvoj s vaka r mokyklose ir pasireiš k s antra me nepriklausomyb s dešimtmete je akademiniam gyvenime bei spaudoje. Rytietin kult ra negal jo sau prieauglio auginti tiesio gin je Ryt takoje. Jis augo dau giau tik iš rytietini , konkre iai tariant, sovietini knyg ir žur nal . Jie buvo laisvai Lietuv leidžiami, bet jie negal jo atstoti tiesioginio kontakto. D l to vaka rietin s kalt ros naujoji generaci ja po pusantr dešimties nepri klausomo gyvenimo met per jo ofenzyv prieš ryt kult ros, ku ri buvo sutapdoma su sovietine kult ra, skelb jus, kaip prieš sve timybi piršlius, vertybi banalin tojus. Aštriausias konfliktas vy ko tarp V. Kr v s leidžiamo žur nalo Literat ros ir J. Keliuo io

Naujosios Romuvos 1936-7. Buvo padarytos "paliaubos" V. Kr vei atsilankius ir išsikalb jus su J. Keliuo iu.

Normalioje eigoje laikas veik vakarietines kult ros naudai.

*

Kult ra kaip augalas. Persodin tas kitoki dirv , jis kitaip ir auga. Id jos, ar iš Ryt ar Vaka r , atneštos Lietuvos žem . ne gali ilgainiui išlikti tokios pat kaip ten iš kur jos buvo atneštos. Jei tauta turi savo! charakter , ji for muoja t atneštini id j reiški m si pagal savo vidaus strukt r . Tuo keliu kuriama tautin kult ra. Iš šio teigimo kyla

TRE IAS KLAUSIMAS:

ar buvo m ginama organizuoti ir kurti tautin kult r , ar buvo galima aptikti toki tautin s kul t ros ženkl , kurie jai b t b - dingi?

Tautin s kult ros problema bu vo iškelta pa ioje nepriklausomy b s pradžioje. Pirmasis visu aštru mu j svarst St. Šalkauskis 1919 (Sur le confins de deux mondes). Išeidamas iš Lietuvos geopolitin s pad ties ir istorines praeities, iš fakto, kad lietuvi tauta yra ribo je tarp dviej pasauli , Šalkaus kis kalb jo apie lietuvi tautin pašaukim — kurti nuosav kul t r sintetinant Ryt ir Vakar pradus.

Klausimas buvo perankstyvas. Nebuvo pakankamai pribrend protai. Kritikai Šalkauskio id jos nesuprato ar suprato j klaidin gai, ir tautinio pašaukimo proble-

ma, kaip j sprend Šalkauskis, buvo palaidota. Ta iau juo toliau, juo stipriau tautin s kult ros id - ja aštr jo periodin je spaudoje. Aštr jo negatyvine prasme. Nebuvo ryškintas tautin s kult ros uždavinys, tautin s kult ros turinys. Ta iau buvo visom j gom ginamasi nuo svetim j kult r antpl džio.

siži r jus jau iš perspektyvos to laikotarpio kult rinio gyvenimo reiškinius, galima rasti betgi ženkl , apie kuriuos buvo kalb - j s Šalkauskis pa ioje nepriklausomyb s pradžioje dar tik teorijoje. K r j ar gyvenimo organizatori kasdienin intuicija lyg b - t suvokus lietuviškos kult ros keli . Buvo suvokus pirm ir pagrindin dalyk — kad kult ra negali b ti kopijuojama; suvokusi ir antr — kad svetim kult r pradai turi b ti panaudoti tautinei kult rai. Kaikuriuos tos lietuviškos kult ros ženklus galima suvokti visuomeninio, bažnytinio, literat rinio gyvenimo pavyzdžiuose nepriklausomais metais.

* Akademiniam gyvenime. Student organizacijos nebuvo sudarytos nei pagal rus nei pagal vokie i pavyzd . nepriklausomyb s gyvenimo pabaig buvo sustiprusios vakarietin s vokiškos korporacijos — su špagom, su buršiškom ceremonijom, alu iais. Ta iau tos korporacijos netur jo vadovaujamuosius reikšm s. Didžiosios student organizacijos buvo svetimos buršiškom tradicijom. Pagrinde jos buvo visuomeninio charakterio — su visuomeniniais siekimais. Tuo aspektu jos buvo artimesn s rus student

draugijom. Ta iau visuomeniniais klausimais lietuvi student organizacijos tur jo aiški konstruktyvi program . Jos buvo svetimos rus student tokiam dažnam revoliucingumui ar nihilizmui.

* Bažny ios praktikoje. Tradicin lietuvi parapija buvo patriarchališka Santykiai tarp kunig ir parapie i buvo kaip tarp vaik ir labai gerbiamo t vo, kuris juos lanko ir jais r pinasi visokiais atvejais. Atklus nepriklausom Lietuv Vakar id jas ir temp , parapija virto demokratine organizacija. Kunigas ir tintintysis — nuošird s bendradarbiai katalikiškoje akcijoje. Koks tai skirtumas, palyginti su Amerikos biurokratine parapija.

* Literat roje. D mesio verta slinktis laikotarpio eigoje: ankstyvasis simbolizmas, kiek jam atstovavo B. Sruoga, neabejotinai giminiškas rytietiniam Balmontui; naujesn generacija, kiek jai atstovavo Aistis, artimesn vakarietiniam simbolizmui. Ta iau nei su vienais nei su kitais lietuviško simbolizmo sutapdyti negalima. Nors vadinamas tuo pa iu vardu, bet lietuviškas k rinys turi savo atspalvi , kuriuos b dingiausiai išreikštus galima rasti dviej poet k ryboje — iš vienos J. Baltrušai io, iš kitos Putino Mykolai io.

Jei reikia konkre iai nurodyti, kurie bruozai šioje lietuviškoje k ryboje išskiria lietuvius, apiuopiaomiau tai galima patirti be- letristikoje ir net dramoj. Ten la-

blausiai išryšk ja du lietuviškai k rybai bendri bruožai: (a) vi-suomeninis interesas, (b) pasisa-kymas už idealines vertybes. Jie ypa iai išryšk jo, kai Lietuvoje m stipr ti miestas, jau lietuviš- kas miestas, su mies ioniška, bur-žuazine kult ra, pakeisdamas kai- mo kult r . To proceso akivaizdo-je intelektualai neliko šalti steb -tojai kaip miestas ir buržuazija ima naikinti kaim ir jo kult r . Aliarm prieš Lietuvos suburžua- z jim pak l ne tik filosofai ir moralistai (St. Šalkauskis, A. Maceina, vysk. P. B ys, kun. St. Yla). Beletristai prašneko apoteo-ze kaimo sveikajai dvasiai ir pa-smerkimu mies ion jimui (pvz. J. Paukštelio Kaimynai). Beletristai, mies ionij išanalizav , rad jos pagrinde asmenyb s sumenk jim , rod konstruktyv problemos sprendim : nepriklausomoje vals-tyb je nepriklausomas žmogus bus visuomen s išgelb jimas (J. Grušo Karjeristai). O vakar ma-šinizmo dinamika Vyd no Gaisre demaskuota kaip materijos š li- mas, kuriai atsispirti tegali asme-nyb , paj gianti aukotis, kovoti ir ž ti d l aukštesni princip (Mag s pavyzdys). T kovos už vi-suomenini interes , už žmog , už idealines vertybes pavyzdži rieš-ku iom galima semtis Brazdžio- nio poezijoje ar F. Kiršos saty-rose ir kitur. Reiškiniai literat -rin je k ryboje labai aišk s: vi-suomeninis interesas, kuris yra kontrastas individualistinei auto- analizei: idealini vertybi bran- ginimas, kuris yra kontrastas abejingumui akivaizdoje gera ir bloga. Tai du reiškiniai, b dingi

visoje lietuvi kult roje per ne- priklausomyb s laikotarpi, gav ypatingai dramatin s tampos ne- priklausomyb s antrame dešimt- metyje.

*

Kult ros dinamika šia kryptimi buvo nutraukta politini vyki — Soviet agresijos. Objektivin s kult ros reiškiniai (knygos, žur- nalai) buvo sunaikinti ar elimi- nuoti nuo gyventoj mas s. Kult - ros veik j didžioji dalis buvo su- likviduota ar išgainiota. Ta iau subjektyvin kult ra, kult ra, nu- sileidusi per t , nepriklausomy- b s laikotarp mases pasiliko il- gam ir toliau formavo tautos lai- kysen pavertame krašte.

Pasiliko ji ir tuose, kurie atsi- d r tremtyje, emigracijoje. Iš ia baigiamasis

KETVIRTAS KLAUSIMAS:

ar tremtyje atsid rusi lietu- vi kult rin veikla rado atramos nepriklausomos Lietuvos kult rin - se tradicijose ar nu jo nauju keliu?

Iš pirmo sp džio atsakymas — taip. Tremtis teb ra gyva kult - rin m id jom ir tradicijom, išsi- neštom iš Lietuvos. Kult ros fi- losofai, id j žiburiai, dinaminto- jai teb ra tie patys, kurie buvo di- namin Lietuv savo id joms. Tarp j vyresn s kartos dr. A. Macei- na, jaunesn s kartos, bet jau Lie- tuvoje buvo susp j s stoti id ji- nio gyvenimo avangarde dr. J. Girnius. Labiau d mesio verta, kad ir ia išaugusios ir pasireiš- kusios kartos atstovai yra t pa- i nusiteikim kaip ir anie Lie-

tuvoje subrendusieji. Amerikoje daktaras V. Vardys, dr. A. Mus- teikis, daktaras V. Vygantas, Europoje dr. K. J. eginskas, ei- l vardais ia neminin , kuri veikla man mažiau paž stama, yra pasireišk su tuo pa iu id jiniu nusiteikimu — d mesiu visuomeni- niam interesui, idealini vertybi branginimu. Net ir atsitiktiniuose j raštuose apie metmenis pro- gramom galima pasteb ti j pa- sisakym už žmog , gyvenant si- pareigojimais, vadinas, aukštes- n m vertyb m. Tai kontrastas tam, kas taip populiariu gyvena- mojo krašto š kiui: take it easy.

J tarpusavio santykiuose ne- b ra jau "Ryt " ir "Vakar " — visi išaug tam pat krašte. Gal d lto nežymu j tarpe ir tokios aštrios kovos. Tai nauja.

Literat rin je k ryboje, gal d l to, kad daugumas rašytoj yra išaug nepriklausomoje Lie- tuvoje, absoliuti dauguma savo tematika ir nuotaikom t sia ne- priklausomos Lietuvos k ryb . D mesio verta net ger sm susting- ti tradicijose, apsilenkiant su pa- grindiniu k rybos reikalavimu — minties ir pergyvenimo dinamika. Tik tarp ia augusios kartos ran- dame pirm bandym amerikn s kult ros tradicijoje (plg. A. Landsbergis).

Visuomen je atkurtos tradici- n s iš Lietuvos atsineštos formos: organizacijos, laikraš iai, korp- oracijos, nors kai kuriom j nau- joj s lygos neduoda jokio sociali- niu pagrindo. Kitas klausimas, ar tose atkurtose formose reiškiasi

ir gyva k rybin mintis? Daugu- mu lie iant, atsakymas grei iau b t — ne, nesistengia tas for- mas lieti naujo kult rinio turi- nio. Visuomen kaip kult ros var- totojas ia atsid r kelyje: arba apseina be kult ros, arba jos skonis ima degraduotis vietin s socialin s aplinkos lyg . Priežastis paprasta — trentyje, emigraci- joje yra mažiau to socialinio klo- do, kuris Lietuvoje buvo didžiau- sia atrama kult riniam s j džiui. Jo dauguma liko Lietuvoje, nu jo miškus, Sibir . ia atsid r s Lietuvos kult rtregeris — moky- tojas, kuris lig šiol teb ra kult - rinimo, kult ros vartotoj ruoš- mo avangarde, mušasi kaip žuvis ant ledo, besistengdamas priišti sparnus tiem, kurie yra pasineš ne skraidyti, bet plaukyti prospe- rity vandenyse.

Kai Lietuvos praeityje nutr ko didžioji dalis bajor , j vietoje at jo valstie iai gyvenimo prie- k . Kai iš valstie i išaugusios mies ionijos žymi dalis ionai nu- truks, jos viet , gal b t, ateis jau tikrai Vakar pasaulio augin- ta lietuviška karta ir naujais b - dais prat s anas id jines links- mes iš Lietuvos — r pest visuome- niniais reikalais; idealini verty- bi branginim .

Kad kult rin dinamika taip laimingai persirist iš vienos kar- tos kit , svarbu, kad dvasinis palikimas iš Lietuvos b t nuolat palaikomas id jos kurstytoj , keli rodytoj žodžiuose, kad j žiburys n vienam momentui ne- b t užgesintas.

PARTIZANAS

herojin j ir realistin j buity

VINCAS NATKUS

Pirmus partizanus jau slegia kapai
Ir g l s jiems šnabžda — sudiev.
Bet ne, j s gyvensit tarp m s amžinai;
Lietuviai j s vard min s.
Ir kartos kart , seni ir vaikai
Maldoj ir širdy jus tur s.

Šia savo daina ryžtingiausieji m s laisv s kovos dalyviai, antrojo bolševikme io partizanai, išreišk gil tik jim , kad jie ir j žygiai niekad nebus lietuvi tautos užmiršti. Iš ties , kaip liudija tik k iš pavergtos Lietuvos išsprukusieji, ypa jaunoji karta ten turi partizano vard dainoj, maldoj ir svarbiausia širdy. Ir ia, trenty ir emigracijoj, partizanai n ra visai pamiršti. J atminimas v l daugiausia gyvas jaunime: net savotišk kult jau nieji išvyst su žvaku i eisenomis prie simbolinio j kapo. Kitaip yra su vyresni ja karta, ypa sirikiavusia partines grupes. Ten partizan žygdarbiai gerokai nuvertinami, kartais net klausiamo, kiek iš viso juos verta pamin ti.

Normaliai jaunimas visada lengviau supras ir vertins tai, kas yra nekasdieniška, ne prasta, kas prašoka eilin pastang ir eilin darb . Jo žvilgsnis savaime nukrypsta tuos vyresniusius, ku-

rie savo darbais išsiverž iš kasdienyb s ir pakilo augštesn buit . Partizan žygdarbiai kaip tik priklauso tokiai augštesnei, herojinei, bui iai, kuri jaunim sužavi ir patraukia.

Vis pirma sustokim prie keleto partizan kovos moment , o paskui ir prie vieno žymiausio tos kovos dalyvio, kad susidarytume vaizd , jog gal iš tikr j partizanin kova ir nejaunimo perspektyvoj buvo nekasdienin ir jos dalyviai neeiliniai. Žvelkim ir tai, kaip partizanas buvo priimtas m s tremtini ir išeivi , realistin j buity. Pagaliau klauskim, ar partizan kova iš viso buvo prasminga. Pirmojoj daly leiskim daugiausia kalb ti tiems, kurie partizano dali prisi m : tada partizanini kov tikrove gal pasidarys mums artimesn .

PARTIZAN KOVOS HEROIKA

Partizaninio s j džio pradžia

Kaip vokie i , taip ir rus -bol-

ševik okupacij 1944 m. Lietuvos gyventojai laik užpuolimu ir todėl buvo sitikin, jog komunistinis pavergimas neturi jokios teisės mobilizacijai vykdyti. Apie tai J. Daumantas Partizanuose už geležinį suždangos rašo:

Kiekvienas tur jo aišk nusistatym — nekreipti jokio d mesio raudon j mobilizacinius pasišovimus, kaip kad pakartotinai buvo taip pasielgta rudosios okupacijos metu. Tai jau raudonieji okupantai pasirod daug atkaklesni savo plan gyvendinime ir nesiskait su jokiomis priemon mis. T pat dien, kada šaukiamieji tur jo stoti j registracijos punktus, po apylink pasipildavo ginkluot NKVD dalini, kurie koš kaimus, miškus, jieškodami šaukiam j. B dinga, jog raudonieji, griebdamiesi šitokios akcijos, jau buvo sitikin, kad gyventojai be j durtuv registracijos punktus savo noru nesirinks. Kaim gyventojai, pamat pirmus suimtuosius, prad jo b gti miškus. Kiekvien b gant NKVD daliniai šaudavo be jokio sp jimo. Tomis dienomis Lietuva neteko keli t kstan i vyr. Nemažas mobilizuojam j skai ius sl pдавosi kluonuose ar tvartuose, sulind tarp jav ar pašaro. NKVD daliniai tokias vietas kratydavo su automatais. Kiekvien pr sl sušaudydavo. Vieni vyrai buvo kantr s ir sužeisti iš ten neišsdavo, kitus gi išduodavo j riksmas. Prie mano t viš s, M. pamišk j, vien toki „mobilizacijos“ dien C. kaime žuvo aštuoniolika vyr. Visi jie buvo paprasti lauk darbininkai, išžudyti beginkliai (34 - 35 p.).

Mobilizacija, prad ta šiaurine Lietuvos dalyse dar 1944 m. vasar, o kitose — ruden, buvo viena pagrindini priežas i partizan s j džiui išsivystyti. Kitos nemažiau svarbios: beatodairinis išbad jusi raudonarmie i pl -

sikavimas, nes jokio reguliaraus armijos maitinimo pirmose fronto linijose nebuvo: s skait suvedin jimas, areštai ir žudyn s t, kurie, anaipatol neb dami provokiško nusistatymo, jo kokias viešas pareigas — seni no, viršai io, valdininko — vokie i okupacijos metu; komunist užsimojimas likviduoti visus, kurie jiems atrod bent kiek nepatikimi. Ir viltis, jog vakarie iai, susidoroj su nacizmu, atsisuks prieš raudonuosius nacius, anuomet buvo didesn nei v liau, kai buvo žvelgtas vakarie i oport nistinis nusistatymas. VLIKO liku i ir pagrindini organizacij ji buvo tik stiprinama. Štai, kokie samprotavimai buvo b dingi Lietuvos studentijai 1944 m. ruden ir 1945 m. žiem, kaip juos mums yra perdav s tas pats Daumantas:

Bandydami suvokti artimiausios ateities tarptautini vyki raid ir pl tot, mes niekad negal davote sau pileisti, kad Vakarai leist Raudonajam Azijos siaubui sunaikinti Ryt ir Vidurio Europos tautas, kurios po vokiškos okupacijos jau sp jo ar dar sp s patekti po baisia komunizmo vergijos letena. Šventai tik jom, kad laisv ir žmogaus bei taut teis s yra nedalomos, kaip tai buvo deklaruota Atlanto Chartoje ar v liau tas pat pakartota daug kart vairi iškilming konferencij metu. Netik jom, kad bus atsisakyta tolimesn s kovos d l laisv s ir žmoniškumo princip bei žmogaus teisi, kurios buvo aplaistytos daugelio tauriausio vakarie i krauju, ir kad g dingai užmerktomis akimis bus paliekamos ištisos tautos mir iai. Mes netik jom nei vakarie i naivumu, nei aklumu bei nepramatymu tikr j bolševik k sl ir nepažinimu ši j užkulisi. Tik jom sušvisiant

laisv , kuri tur jo pakeisti nežmo- nišk bolševik vergov , mums dar baisesn , negu buvusi nacistin s Vokietijos vergov .

Mumyse vyravo kovos dvasia, trokštanti ko skubiau prisid ti prie sutriuškimo naujai iškylan io pasaulio taut laisv s priešo. Ta pati kovos dvasia, kuri 1941 metais biržely pasireišk sukilimo forma, ta pati, kuri per kelet met spyr si rud j okupant užma ioms, ta pati, kuri jau dabar susp jo ne vien m s draug past m ti dabartin s kovos ryškiausi form — partizan eiles (46 - 47 p.).

Tod l vienu pirm j savo uždavini partizanai laik sukliudyti mobilizacij . Štai, dar 1944 m. ruden — mini Daumantas — du partizan keliu pasiryž žengti vyrai, Tigras ir Šar nas, Pakuonio miestely pris lino prie dabokl j-bunkery laikom sugaudyt mobilizuojam vyr , per kelias minutes granatomis ištašk sargybinius ir j pamainas, tiems nesusp jus n š vio paleisti, išlauž dabokl s duris ir visus ten esan ius paleido. Už keli dien partizanas Dešinys su savo suorganizuota grupe prie Prien pastojo keli kelioms NKVD mašinoms, gabenan ioms kalinius. Visas mašinas, kurios buvo amerikie i studebakeriai, apliej s benzinu, sudegino. Kartu

„partizanai prad jo akcij prieš aktyviusius bolševik pataik nus: administracinio aparato stropiusius pareig nus ir NKVD agentus. Diena iš dienos tai ia, tai ten pradingdavo bolševik pakalikai nuo partizan rankos. Gyventoj tarpe prigijo terminai: lap nuneš , zuikiaut iš jo, žuvauja etc. Gyventoj savijauta pager jo. Dienomis ir nakti-

mis visur slapta saugodavo paskiri partizanai ar j ryšininkai. J tikslas buvo laiku užkirsti keli pl šikaujantiems rus kareiviams, smarkaujantiems vals iaus valdininkams ar atvykusiems su mimi daryti NKVD pareig nams. Bolševik kolaborantai, matydami nuolat iš patpanos s dingstant savo s brus, susim st ir prad jo aistras tramdyti. Vietiniams savo padlaižiams padr sinti teror dar suintensyvino. Sykiu partizan eil s dar pagaus jo, išsipl sdamos visame krašte ir apimdamos visus gyventoj sluogsnius” (37-38 p.).

partizan eiles sijungia nemaža student , kurie nepatekdavo augšt sias mokyklas d l to, kad j t vai buvo turtingesni kininkai, vad. “buož s”, nepriklausomyb s kar savanoriai, aktyv s partizan organizacijos veik jai ar kad patys studentai buvo tariami nelojalumu komunistinei valdžiai. Jie iš pradži ypa pasitarnavo Lietuvos jaunimui, sitais dokumentams gaminti spaustuvines mašin les, kuriomis atmušdavo mobilizuojamiems vyrams palaisvinimo lapelius.

PARTIZANAI 1945 M.

Visame krašte masin s “ablavos”, t. y. vyr gaudymas kariuomen , ypa sustipr jo 1945 m. pradžioje, kai bolševikai skubotai ruoš si lemiamam sm giui prieš Vokietij . Dal sugaudyt vyr be jokio apmokymo, net be papras iausi ginkl , suformav vad. “lietuviškus” dalinius, kuriuose karininkai ir puskarininkai buvo rusai, bolševikai tuojau si sdavo front . Naujieji “raudonarmie iai” pirma pasitaikusia

proga stengdavosi pasprukti pas "miško brolius". "Jeigu skirta mirt, tai tik gimtojoje žemėje, ginant savo laisvę, o ne svetur barstyti kaulus už naują vergovę, — toks buvo sprendimas Lietuvos artoji, kuri ir dvasia suaugusi su gimtosios žemės sultimis", — rašo Daumantas 48 p.). Dėl šitokio nepaprasto lietuvi priešinimosi didelį dalis sugautų vyrų buvo išvežta ne frontan, o Rusijos gilumon, daugiausia Sibiran.

1945 m. pradžioje partizaninis sąjūdis buvo apmestas beveik visos Lietuvos vietos, išskyrus Pabrąs ir šiaurės vakarų sritis, kur buvo sukonzentruoti didesni rusų kariuomenės daliniai. Daugiausia partizanai spietėsi Rėdink, Prien, Kazlė Rėdos, Labanoro, Tauragės miškuose ir vad. Žaliosiose giriose apie Panevėžį. Vienos vadovybės tuomet dar nebuvo. — Vasario kovo mėn. vokiečiai numetė Lietuvon lietuvių tautybų desantininkų žvalgybai ir sabotazui. Daugumas jų perėjo pas partizanus, nutraukdami ryšius su vokiečiais visiškai ar juos palaikydami tik tiek, kad gautų reikalingą ginklą. Vokiečiai desantininkai, atsiradimas krašte iššaukusių gyventojuose vairiausi gandai apie galimus bolševikams smūgius. Partizanai dėl to tik augo. Jau balandžio mėn. Lietuvoje veikė apie 30,000 partizanų.

Kovai su partizanais bolševikai dar 1944 m. rudenį pradėjo organizuoti vad. "liaudies gynėjus" — istrebitelius, ilgainiui žmoniai pra-

mintus "stribais". Daumanto žodžiais:

Buvo stengiamasi kiekviename valsčiuje surinkti iki 30 stribų. juos stojantieji buvo atleidžiami nuo karinės mobilizacijos. Šios slygos buvo suviliojusios nemažai lietuviškai, kadangi pirmieji jų uždaviniai ne visiems buvo aiškūs. Partizanai dėl visos pastangos juos pakrikdyti, kad nelietų kraujo lietuvių prieš lietuvius, ši akcija buvo pradta asmenini kontaktų ir atsišaukimų forma, kartais nevingiant net nei jų gos. Neretai šie stribai eilėse buvo partizanų draugai ar net jų giminaičiai. Partizaninis akcijos pasikoj stribai pradėjo pakrikti: vieni pasitraukė iš viešojo gyvenimo, kiti net pas partizanus prisiglaudė. Stribais pasiliko tik tie, kurie jau Nepriklausomos Lietuvos laikais pasireiškė kaip nepageidaujamas kriminalistinis elementas — visuomenės šiukšlės. Stribų apginklavimas buvo labai menkas: dažniausiai turėjo tik paprastus šautuvus ir kas kelioliktas kulkosvaidus. Partizanų kautynių su stribais negalima vadinti rimtomis, o tik paprastu stribų bėgimu. 1945 metų pavasarį stribų bėgimas buvo masinis. Jų pakrikimo priežasčių reikia ieškoti ne tik nuostoliuose po kautynių, bet ir mite, kuris gaubė partizanų veikimą. Likusios stribų eilės nustojo rusų pasitikėjimo.

Tautoje stribai buvo nekenjami. juos lietuvių žiūrėjo kaip aklus okupanto rankius, padedančius naikinti tautą. Tos tautos pyktis ir neapykanta juos labiau reiški, kad stribams vadovavo rusai (81 - 82 p.).

Sekdami toliau partizaninis sąjūdis, suminkim 1945 m. pradžioje susiformavus nepaprastai kovingą miško brolių junginį, Garliavos, Prienų, Gudelių, Sasnavos

ir Balbieriškio rajonuose. Tai buvo Geležinio Vilko pulkas, vadovaujamas Briedžio. Sausio mėn. pulkas, apvalęs savo apylinkas nuo bolševikinio aktyvo, suruošė Šilavoto miestelio puolimą.

Apie penkiasdešimt vyrų daliniui pavyko užklupti Ilgavangio kaime benrenkančius pyliavas aštuoniolika NKVD kareivių bei sribų. Žaibo greičiu smogė, po pusvalandžio jie privertė raudonuosius bėgti Šilavotą pasiekę tik du gyvi rusai, kurie su ten dar besirandančių gulos rezervais susidūrė mašinų ir, neišdrįs priešintis, išbėgo Marijampolį. Partizanai, surinkę kautynės paliktus sribų ir enkavedistų ginklus, be pasipriešinimo užėmė Šilavotą. Čia be grobio taip pat neapsieita: buvo iššluotos visos valdinės staigos ir kooperatyvai, surinkti visi dokumentai ir pasisavintos valdžiaus ir pašto kanceliarijų priemonės. Operaciją baigė dalinys pasitraukęs nežinoma kryptimi (63 p.).

Netrukus Geležinio Vilko Pulko septyni vyrai užpuolė Prienšilyje "raudonąjį gurguolį" lydinčius Prienų enkavedistus. Bolševikai buvo sulikviduoti, o savieji neturėjo jokių nuostolių. Paimta nemaža rekvizuota įvairi įvairi. Vasario pradžioje kovotojai nudedė 5 enkavedistus, o šeštą paima nelaisvėn. Taip pat vasario mėn. apie trisdešimt Geležinio Vilko vyrų Žemaitkiemyje užpuolė stiprus NKVD dalinys. Kautynės enkavedistai neteko 27 vyrų, o partizanai tik 3. Jų tarpe partizanai Audra pats susisprogdino.

„Jam sprogtama kulipka nukirto kairiąsias kojas kaulais. Audra, atidavęs savo automatą Uosiui, paprašė paruošti jam dvi granatas, kurias išsprogdino tada, kada prie jo buvo

priartėję keli raudonarmiečiai (85 P).“

Tai pavydys vieno susisprogdinimo, kuriems partizanai statutu buvo pareigoti, kai nebelikdavo vilties gyviems išrinkti iš rusų.

Ir moterys neatsilikdavo nuo vyrų žūtbūtinės partizanų kovos.

Piet Lietuvoje vienas iš labiausiai gyventojų pasakoti mėgiamų kautynių yra žinomas Kalniškių vardu — dažnai lietuvių prisimenamos keliose liaudies sukurtose dainose. Jos vyko 1945 metais gegužės mėnesį Kalniškių miškelyje, kur 80 partizanų, vadovaujamų Lakno, per kelias valandas sunaikino virš 400 enkavedistų.

Šiose kautynėse šalia vyrų lygiai diršiai pasirodė ir moterys. Lakno žmona (buvusi mokytoja) per visas kautynes diršiai kovėsi, pavaiduodama net kritusius kulkosvaidininkus, neišleisdama iš rankų kulkosvaidžio net tada, kai ji per abi kojas sužeidė. Šalia jos lygiai diršiai kovėsi partizanai Pušelis.

sivirtinusius Kalniškių miško augštumoje partizanų puolė dešimteriopai didesnis enkavedistų pajūgos, atžygiavusios iš Simno. Kautynės virė kelias valandas, bolševikams bandant sibrauti partizanų pozicijas. Visi puolimais sugniužokiet pasipriešinimą, kalnagrūnų sėjant vis naujomis aukomis. Tik baigdami amuniciją, partizanai išgynimosi per juos veržė puolimą ir, paskutinėmis šovinių saujomis pralaužę gilius bolševikų žiedus, kurie supo partizanus, išsiveržė laisvėn.

Miško kalnagrūnų bryje amžiams liko ilsintis dalinio vadas Laknas, jo žmona, Pušelis ir didesnioji kitų kovotojų dalis. Jų paskutinė Lietuvai maldė liaudis amžino dainos žodžiuose, kurie vaizdingai nusako šiandien žudomos tautos tragediją:

Sese, pink vainik žali ,
 Atnešk paslap ia,
 Broli, juod medžio kryžį
 Pastatyk nak ia... (100 p.)

Nepaprasto karžygiškumo partizanai parod vasario m n. Kazl R dos miško pakrašty, prie Ger i , kur po 8 valandas trukusi kautyni rusai prarado apie 290 vyr , kai žuvusi partizan skai ius sieke tik 33.

Gausiausias partizan b riuš glaud Šiaur s ryt Lietuvos miškai, pradant nuo Vilniaus ir baigiant Naru io ežeru. D l to ia ir kautyn s buvo platesnio masto nei Suvalkijoje.

„1945 metais kovo m n. kapitono G. vadovaujama apie 800 vyr partizan grup susikov su stipriomis rus paj gomis. Kautyn se dalyvavo dvi enkavedist divizijos, iš kuri kovos lauke krito apie 800 kari . Žuvusi partizan skai ius siek 150 vyr . Kovos metu buvo sunkiai sužeistas dalinio vadas“ (102 p.). — Žinomiausias partizanas, ia veik s, buvo Žalgiris.

Žemaitijoje bent iš pradži veik bene geriausiai organizuoti partizanai, savo eil se tur j daug Lietuvos karinink . Pasižymo jo ia gen. Pe iulionis. Anksiau nei kitur NKVD Žemaitijoje grieb si šlykš i provokacij : enkavedistai vaizduodavo partizanus desantininkus, o v liau pasirod NKVD uniformomis žudydavo gyventojus, svetingai pri mus tariamuos partizanus.

Dar sumin kim partizanus, veikusius Vidurio Lietuvoje, tarp Panev žio, Ukmerg s, K daini ir Kauno. Vadinamuose Žaliosios miškuos rus pabaisa buvo karinink

kas Vaitelis su B. J daliniai neretai sibraudavo ir miestus, kaip Kaun ir Panev ž. Tada miesto NKVD išgyvendavo šiurpias panikos valandas. Vaitelio vyrai, slapta pasiek Kauno miesto centr , užpuldavo dien ir apšaudydavo NKVD staigas, štai, kart buvo pultos NKVD patalpos Italijos g tv je, norint išvauduoti kalinamus draugus. Prie Trak , Vilniaus ir Kaišiadori veik partizanas “Žaliasis Velnias”, mas ms virt s legendariniu asmeniu d l nepaprastos dr sos ir sumanumo.

Suvalkijos partizan veikloj min tinas 1945 m. rugpj tis, kai buvo apsijungta Tauro apygardon su organu “Laisv s Žvalgu”, v liau ir “Kovos Keliu” bei iškilmingai pašventinta v liava. Apygardos vyrai, kaip ir kit viet partizanai, d v jo Lietuvos kariuomen s uniformas bent iškilmingomis progomis.

PARTIZANAI 1946—1947 M.

Šalia atskir susid rim su rusais 1946 m. partizanai vis pirma sutrukd rinkimus Augš . Soviet S-gos Taryb . Bolševikai, prievartaudami žmones, Lietuvoje tesurinko 27-28% bals . Tai vyko tik partizan d ka. d kinti enkavedistai d l partizan galios ir takos nuo ši met pradeda partizan lavonus m tyti miesteli aikšt se, laukdami ateisiant ar tim j , kad juos suimt ir kankinimais iš j sužinot kritusi partizan pavardes. Po rinkim vasario 17—27 dien. gyventojai masiškai tremiami Rusijos gilumon. Tr mimai daug didesni ir

baisėsi nei 1941 m. Viliuje bus dar keletas. Išvežti sodybas partizanai užminuoja ir tuo būdu trukdo jas plėsti ir griauti.

Balandžio mėn. sudaromas vienos Piet Lietuvos Partizanų Štabas, sujungus suvalkiečių Tauro apygardą su Dzūkų apygarda.

Gegužės mėn. antroje pusėje, į miškus pritraukiami kariuomenės net divizionais, talkinami šarvuoti traukiniai, rusai pradeda "kosimus", t. y. sistematingai partizanų likvidavimą. Tuo metu užmezgamas ryšys su Vakarų lietuviams.

Birželio 10 d. "aktyviosios rezistencijos atstovai, likusiai iš pagrindinio organizacijos vokiečių okupacijos metu ir Vienybės Komiteto atstovai susijungia vienu bendru sąjūdžiu, suteikdami jam BDPS (Bendro Demokratinio Pasipriešinimo Sąjūdžio — V. N.) vardą (211 p.).

Spalio mėn. Vilniuje sukuriama Vyriausias Ginkluotųjų Partizanų Štabas. Organizacinio ryšio tobulumo ir karinio jėgų partizanų sąjūdis pasiekia savo viršūnę. Tuo metu Lietuvoje, galima sakyti, buvo dvi valdžios: partizanų ir okupantų. Pavergto valdžios aparatas funkcionavo tik didesniuose miestuose ir atskirose nemiškingose krašto vietovėse ar ten, kur sukonzentruoti didesni rusų kariuomenės daliniai. Kaimus daugiau mažiau turėjo savo žinioj partizanai.

1947 m. sausio 12 d. vyko partizanų vadų suvažiavimas, kuriame daug vietos skirta organizaciniams reikalams ir sąjūdo įvertinimui. Vasario mėn. vėl

trukdyti rinkimai. Augščių Lietuvos Tarybų Tauro apygardos prokuroras "bolševikų vykdytiems ir vykdomiems Lietuvoje nusikaltimams tirti ir byloms kelti" Budrys savo aktą nustatė, kad visoje Lietuvoje savo noru tebsavo nedaugiau kaip 5% gyventojų; prievarta atvart balsavo apie 10%, o 85% balsavimo kortelė, sumet urnas patys bolševikai.

Klasiškų partizanų istorijoje reikia laikyti Marijampolės bolševikinio aktyvo likvidavimą, kur atliko 1947 m. sausio pirmomis dienomis kovotojas Mažvydas ir partizan Pušel. Jiedu suvadino savo sužadėtuves, kurias buvo sukviesti Marijampolės augštieji bolševikiniai pareigūnai, pasižymėjusiu žiaurumu kovojus partizanais. Sveikiam silinksminui, Mažvydas savo "valteriu" prie puotos stalo, anieks nespėjus ne revolverio išsitraukti, nudėjo vykd. k-to pirmininkui, Marijampolės apskr. partijos sekretoriui, Augščių Tarybos deputatui, vykd. k-to sekret. ir smarki komjaunuol. Kiekviliu partizanas Šarnas, augštesnį klasišką gimnazistą, paties ir Marijampolės teismo tardytoj, kuris vedė gyventojų tardymus dėl sužadėtuvių.

Lygiai "klasiškas" buvo ir 1947 m. lapkričio mėn. Aušrutų, Vilkaviškio apskr., kolchozo likvidavimas. Tai tipingas pavyzdys, kaip partizanai trukdė kolchozų darbą. — Aušrutų kolchozas buvo sudarytas, ištrūmus apylinkės gyventojus lietuvius Rusijon, iš 15 rusų kolonistų šeimų. Kolchozininkai buvo ginkluoti net 2 kulkosvaidžiais. Partizanai tetur jo

tiksl bauginti rusus kolchozinikus, kad tie per m nes laiko išsikraustyt atgal Rusijon. Taciau partizanams apsupus kolchoz , rusai prad jo priešintis, šaudydami pro langus ir nesileisdami jokias kalbas su partizanais.

„Tada , — rašo Daumantas, — nei partizanai nepagail jo lietuviškos ugnies, šis receptas pagelb jo. Vieni iškeltomis rankomis kapituliavo. Kiek ilgiau teko užgaišti, kol buvo paimti m riniai namai, iš kuri bolševikai kaip tik gyn si kulkosvaidžiais. Su visais apsidirb , partizanai pilnas pakeles pris jo atsišaukim ir pasitrauk .

Rytojaus dien Pilviškius iš Aušrut kolchozo išsirikiavo eil raudon karst . Kolchozinink šeimos, susikrovusios savo mant vežimus, ne tik kad nelauk partizan duoto m nesio termino, bet dar prieš švintant išvažiavo rytuosna, teiraudamiesi keleivius, kur ia saugesni ir artimesni keliai Rusij .

Kaip tik tuo pa iu laiku Šakius buvo atvyk s „draugas“ Paleckis. Jis tur jo teikti „daugiavaik ms“ motinoms tarybin s „šlov s“ ordinus. MGB organai buvo prisigaud kažkoki gand , kad šimtai partizan ... sunaikin Aušrut kolchoz , traukia link Šaki . Paleck ištiko „striokas“. Jis užmiršo, ko buvo atvyk s, iššauk trejet šarvuo i ir, palik s neišdalintus „ordinus“, paspruko savo saugi landyn ” (365-6 p.).

1947 m. porai partizan pavyksta pralaužti geležin uždang ir pasiekti Vakarus. Ryšiai su Vakaruose laisvinimo darb dirbaniais sustipr ja.

Kaip vyko partizaninis pasipriešinimas 1948-1954 metais, žini

labai maža. Tai turime pasitenkinti tik J. Daumanto pateikta medžiaga, kuri baigiasi su 1947 m. Nesustosim n prie priežas i , kurios prived prie partizan s j - džio tragiško galo: pagrindin priežastis ir taip labai aiški: didžiul rus ginkluot paj g persvara. Tik dar paklausiom, kas dalyvavo partizanuose.

PARTIZANINIO S J DŽIO DIDVYRIAI

V l atsakysime Daumanto žodžiais:

Ir kaip mišrios šios eil s: studentai, gimnazistai, tarnautojai, kininkai iai ir darbininkai. Nesvetimi j eil se nei dvasiškiei, nei vyresnio amžiaus inteligentai, nei nepriklausomyb s laik kariai, ia rasi ir ne vien Nepriklausomyb s laik savanor. Visus juos sujung ta patit vyn s meil ir pareiga ginti t v žem ir savo seses - brolius nuo beatodairinio ryt barbaro teroro. (341 p.).

Taigi, galime sakyti, jog partizaniniu s j džiu reišk si visos lietuvi tautos, išskiriant negausius komunistus, rezistencija prieš okupant . Taciau joje buvo keliolika asmenybi , kurios savo narsumu, dr sa, nepaprastu sumanumu, nuolatine rizika gyvybei iškilo iš rezistuojan ios tautos tokius didvyrius, koki gal nesame tur j savo istorijoje n praeityje. Palyginimas su Pil n didvyriais, kurie gyvi nepasidav priešui ir susidegino, visiškai atsako partizan kovos b dui. Kaip simbolis šitos herojin s kovos už tautos laisv ir teises tebus ia (T sinys 28 psl.)

SVEIKINIMAS IŠ T VYN S

LIETUVIO DVASIA NEPAL ŽO

Brang s lietuviai! Prieš kelias savaites aš atvykau iš Lietuvos. Laikraš io puslapyje aš noriu pasveikinti visus lietuvius, atskirtus nuo T vyn s.

Aš atvežiau sveikinimus iš senojo Vilniaus, gintarin s Palangos, srauniosios Dubysos ir žilojo Nemuno.

Prieš išvykstant Vakarus man teko pab ti daugelyje viet , kalb tis su vairiausi profesij žmon mis. Ir jie visi praš perduoti savo broliams štai k : lietuvio dvasia dar nepal žo. Lietuvio s mon sveika, jo širdyje Dievas dar gyvas.

Bet lietuvi tauta aimanuoja. Jau nekalbant apie žem s turtus, kurie taip tironiškai buvo atimti, ia pat tvirtinant, kad tai daroma laisvu noru, dvasinis lietuvio turtas — tik jimas persekiojamas iš vis pusi .

Lietuvos kaimietis kaip didžiausi šventenyb laiko pasl p s savo tur to, prakaitu ir ašaromis, o neretai ir krauju apšlakstyto žem s plotelio dokumentus. Lietuvis, kasdamas Magadano auks ar dr kindamas Kara-Kumo dykum , rytais kryžiumi save pažym j s, sukaupia j gas dar dien , dar savait išlaikyti visus bandymus.

Man išvažiuojant, kaimynai ži r jo mane su neslepiamu pavydu. N vienas man s neatkalbin jo nevažiuoti, išskyrus valdžios organus, kurie, išduodami išvažiavimo leidim , sp jo: „Gal ir neblogai pagyvensi, bet pakent si, kol tau tarybin dvasi išpurtyt“. Atseit, penkiolika

met m s takoj išgyven s, ten b si tartinas.

Bet apsiriko net ir ia. Niekas man jos nepurto. Matyt, ia jau labai gerai supranta, kaip nepatvariai visiems ta dvasia kr sta.

Teke kalb tis su gr žusiais iš Argentinos, Paragvajaus ir kit šali lietuviais. Nemin siu j pavardži . Kaip jie ži r jo mane, galint išvykti! Jie praš atvykus pasakyti, kad p sti dabar eit atgal, bet jau v lu.

Taigi, išvažiavau, kartu su palydin laisiais ašar nuo skruosto nubrauk s, ir perduodu laisviems lietuviams m s paslapia išpuosel t vilt , kad visoms kan ioms turi b ti galas.

Kazys Jurgaitis

SVEIKINIMAS T VYNEI

LAISVIEJI LIETUVIAI T VYN S NEUŽMIRŠO

Kadaise dainuodavome susirink su draugais: „Leiskit T vyn “. žodži prasm tada nesigilindavau. Patiko tik gaida. Bet

ir žodžiai giliai strigo atmint ir atkakliai peršasi dabar, kai iš tikr j teko palikti T vyn . Ir tuo labiau, kad negali b ti ra-

mus — koks sm gis dar ištiks ryt, poryt. Kok dar nutarim paskelbs Tiesa. Kaip dar prispaus lietuv , iškoneveiks katalik . O pad ti jai šiandien negali.

Tada ilgesys darosi dar skaudesnis.

O T vyn šiuo metu ypa reikalinga dvasin s paramos, tiesos žodžio, kuris taip užgniaužtas, s žin s laisv s, blaivaus vaizdo vis pasaul , kuris matomas tik toks, kok suman parodyti tikrose kabut se Tiesa. T vyn dabar pergyvena tok laikotarp , kad j sutikt laikinai palikti visi. Ir aš nesijau iu prieš T vyn kaltas d l to, kad išvykau Vakarus. Ten b nant išsitarti prieš jos eng jus — beprasmiška. Aš sugr šiu j su pirmaisiais laisv s spinduliais ir pad siu jai pakilti visu giu. O dabar, aš noriu j paguosti, j pasveikinti iš ia, kur žodis laisvas, kur visi žmoniškumo elementai nevaržomi, kur tikyba, tai taurus jausmas, o ne g dos ženklas. Kur nereikia su baime skaityti sušiu rusius rublius, ar užteks j iki algai, arba vogti pa iam nuo sav s tol, kol vis d lto pagaus. O kad vagyst yra sud tin komunizmo dalis, apie tai aš ia pasakosiu, b kit ram s.

Aš noriu perduoti, kad ia visi, gyvenantieji ne T vyn je, n ra jos užmirš , išsigim , kaip jums kad aiškinama, kaip užsienio spaud komentuoja Šar - nas Tiesoje.

Be reikalo abejojote geresniu gyvenimu užsieni, brang s draugai. Be reikalo abejingai sutikdavote prisiskverbusi žinut iš užsienio lietuvi gyvenimo. B - kite stipr s ir moraliai pasto-

v s. J s nesate pamiřti, o Lietuva tai ne LTSR, kaip to nor t bolševikai. T sid m kite net ir tie, kuriems tas nepatinka.

Noriu perduoti kai k ir tiems, kuriems šie žodžiai s r s. Be reikalo, majore, vidaus reikal ministerijoje, Jonavos pas stalo leitenante, bolševik li Mochovai ir dar keletas patarin jote pasilikti, sak te, darbo negausiu, lagery laikys, badu išdv siu. Aš patar iau ir jums atvažiuoti. Darbo atsiras, tik, žinoma, ne šuniško.

Be reikalo, rašytoja Simonaityte, Tiesoj rašei straipsn klai p diškiam, norintiems išvykti Vokietij . „Bleibe im Lande, und naehre dich redlich“. Tu sakei, kad per dien jie uždirbs svaruk margarino. Gerbiamoji rašytoja, ia jie uždirba per dien 10 kilogram lašini ! Patik k!

O visai partijai patariu: ne iš to galo prad jote vytis vakarus! Sumažinkite ne vis rubl dešimt kart , o vis preki kain ir pragyvenimo brangum . Gi pinigai ir uždurbis telieka tas pats. Tada pasist m site beveik iki pu s s Amerikos.

Mes neseniai min jome pavergt j taut savait , j su mumis savo širdyse švent milijonai žmoni lik vergijoje, o drauge ir lietuvi tauta. Ir be reikalo nervuojat s, pasaulinio komunizmo teoretikai! Viskam yra galas. O J s viešpatavimas Lietuvoje — ne išimtis. Bu iuos tada sugr ž t v žem šimtai t kstan i lietuvi , kuriems gyvenimas l m komunizmo priešpaud praleisti toli nuo t vynos.

Kazys Jurgaitis (ELI)

(Atkelta iš 25 psl.)
 pamin tas tas vienas Daumantas — Skraj nas — Juozas Lukša, bene ryškiausia partizan s j džio asmenyb , kuri tikrai nusi-peln didvyrio aureol . Jis buvo Vyriausio Partizan Štabo narys, daugiausia prisid j s, begaline rizika savo gyvybei š , rezistencijos centr sukurti. Jis du kartus prasiverž pro geležin uždang , saugom sargybini bokšt , spygliot viel , treniruot šun ir bunkerį . Jis atneš mums Lietuvos tikin i j laišk Popiežiui, nežinomojo lietuvio laišk laisvajam lietuviui, jis užfiksavo partizan žygius knygoje, kuri turb t bus pagrindinis šaltinis žinioms apie partizan s j d Lietuvoje. Gr žo atgal Lietuvon 1950 m., kad t st toliau laisv s kov , kuri kaikam Vakaruose jau atrod beprasmiška. Tod l buvo norima Lukš sulaikyti Vakaruose. Ne-užmirštami jo pasakyti žodžiai prieš tuos, kuriems buvo neiški partizan kovos prasme: “Nepri-siauginkit daugiau toki materialist !” Lukšai buvo svetima min-tis, kad galima apvilti t vyn j likusius miško brolius, laukian-ius žini iš Vakar , kad b t galima sulaužyti duot žod gr žti, dar labiau — kad partizan kova beprasmiška, nors ir žino-jo, jog ji anuo metu grei iausia bus pasmerkta pralaim jimui. Kaikuri nusigyvenusi ir su-material jusi “veiksni ” patari-mai pagaliau “prareg ti” ir tapti realistu netilpo jauno idealisto galvoj... Jis atidav savo gyvy-b labai brangia kaina, išduotas žmogaus, kur iš tremties jam pagelb ti buvo išrink “realistai”

politikai; atidav , kad prasmin-t , partizan s j d : ateinan ios kartos turi tokiu pat narsumu ir idealizm kovoti d l tautos laisv s.

PARTIZANAS IŠEIVI REALISTIN J BUIITY

Partizanini kov prasm

Jau konstatavome partizaniško heroizmo susid rim su tremtini -išeivi realizmu, kuris skau-džiai nuvyl rezistentus krašte. Rezistentai buvo ir klaidingai in-formuojami per laisvinimo veiks-ni ryšininkus. Prof. J. Brazaitis teigia, jog krašto rezistencijos atstovas 1949 m. gruodžio 6 d. raštu VLIKo pirmininkui “nuro-d eil fakt , kuriais VLIKas buvo pažeid s susitarim (su krašto rezistencijos atstovybe) ir paneig s krašto galiotiniui rezervuotas teises. Rašte tiek kartumo, kad net daroma išvada, jog VLIKas ir VT faktinai es atsi-sak nuo susitarimu prisimt si-pareigojim ” (Laisv 1956, 11 nr., 27 p.). Kitu pavyzdžiu gali-ma nurodyti paži r laišk Pi-jui XII. Rezistentai krašte Lie-tuvos tikin i j laišk Pijui XII laik tautos balsu ir lauk , kad jis bus panaudotas kaip efektin-ga kovos priemon . Tremties lie-tuviai j palaik neautentišku ir propagandinei kovai nepanaudojo (plg. Laisv t. p.). Dabar kar-tais einama taip toli, kad sten-giamasi partizan herojines ko-vas išaiškinti grynai “psichologi-niais motyvais” ar visai nugramz-dinti užmarštin. Veltui, pvz. ieš-kosim Eltos puslapiuose pagar-bi nekrolog tauriesiems rezis-

tencijos kovotojams partizanams, su kuriais jos leid jai prieš kelet met tur jo visokeriop reikal . Jokio šiltesnio žodžio, ne tik nekrologo, Eltos buvusiam redaktoriui Julijonui B t nui, kuris iš tremties nu jo partizano keliu ir kuris savo krauju nuplov tremties ged — išdavik , davusi B t n ir Lukš paverg jui. Tesitenkinama vien poros sakini pamini jimu, kad Lietuvos sovietiniai laikrašiai niekina partizanus.

Bet v l reikia džiaugtis, kad m s dienraštini j spaudoj jau net vedamieji praeina apie tai, jog reikt vesti partizan diena (gal geriau rezistencijos), kuri simbolizuot (m s kovas d l laisv s. Turiu galvoj Pr. Gr. vedam j Drauge š. m. birželio 20 d. Gal pamažu per veiksni galvas, spaudos takoj, išsijudins pati visuomen ir liausis organizuoti "graudulingas raudas" "baisiojo birželio" vežimams 1941 m. prisiminti. Gal dar paj gsim ne tik raudoti, "kaip mus vež ", bet ir ryžtis pozityvesnei laisv s kovai ir rezistencijai tremty, sau pavyzdžiu imdami partizan herojizm .

Paskutinis klausimas: ar aki vaizdoj pralaim tos kovos partizan s j dis tur jo kokios prasm s?

N ra sunku istorikui, visuomenininkui ir eiliniam pilie iui vertinti tuos tautos ir visuomen s reiškinius, kurie akivaizdžiai tautai ir visuomenei naudingi, t. y. kurie kelia tautos ir visuomen s materialin gerov . Daug kebliau su tais vykiais, kurie n ra mate-

rialinio pob džio ir neneša materialinio laim jimo. Nekeliame diskusij d l 1918-1920 met nepriklausomyb s karo auk , nes jos neš materialin laim jim — pat i nepriklausomyb . Nekeliame klausimo ir d l žuvusi j 1941 m. birželio sukilime prieš rusus, nes j auka galino bent m nesiui atstatyti nepriklausom valstyb . Naudos, t. y. materialinio laim jimo, m s tautai jau nesuteik 1944-1954 m. partizaninis s j dis pavergtoj Lietuvoj; juk jis materialiai visiškai pralaim tas : kelios dešimtys t kstan i jaun vyr , varganai žuvusi , gerokai nusilpnino tautos gyvybin paj gum , neiškovodami kraštui joki teisi ar laisvi . Vadinas, realiuoju naudos požiu riu partizan kovos antruoju bolševikmeiu lietuvi tautai yra pragaištingos. Vadinamasis realistas bus nuosekliai teisus jas pasmerkdamas. Šitas smerkimas tolydžio stipr s realistui "kylant" iki oportunisto, kur pragmatinis naudos galvojimas pasiekia augš iausio laipsnio.

Pragmatistas ypaiai sunkiai suras deram atsakym tuos reiškinius, kurie pa ia savo esme "sprogdina" vadinamojo normalaus žmogaus mentalitet . Jis klaus, ar iš tikr j yra manoma, kad žmogus kovot ne d l konkre i g rybi , d l savo gyvyb s, d l savo turto, bet ir d l vertybi — laisv s, žmoniškumo, religijos? Ar kova d l vertybi n ra tik kova d l kurios g ryb s, d l naudos, ši pastar j pridengiant, pagražinant skambia id ja, kad kova neatrodyt perbrutali? Par-

tizanai realisto požiūriu šitai tezei bus geras pavyzdys: juk daugumas jų gelbėjo savo kailį vengdami mobilizacijos, kuri būtų juos atidavusi beprasmiškai miriai fronte kovojant prieš vokiečius ne dėl savo krašto laisvės, o dėl komunistinės vergijos. Rudosios okupacijos metais pratęsklausti mobilizacini šaukimai, jauni vyrai ir raudonojoje okupacijoje stengėsi nuo mobilizacijos pasprukti, tikdami, kad nelegali padėtis miške ilgai neužsitęs: rusai bus vakariei priversti išbuvusi laisvą kraštą pasitraukti — jie, partizanai, grįš atgal normaliam gyvenimui. Kuris herojika, idealizmas, klaus realistas... O ir paskui, kai bolševikai, situotini krašte, nemanė jo palikti ir pradėjo "šukuoti" miškus, žiuriniai naikindami savo priešus, ar jau vadinamieji partizanai tapo tautos, laisvės, žmoniškumo gynėjais? Ar jie ne savo gyvybes gynė? Ar realistas politikas, primindamas, sakysim, Baltuosiuose Rmuose apie vis didėjantį komunistų agresyvumą mažąją tautą atžvilgiu nedaugiau pasitarėnavo Lietuvos laisvės reikalui, nei koks ten karštakošis jaunikaitis, išbėgęs mišką ir iš pasalo nudobęs enkavedistą?... Ir kai tokia "rezistencija" padažnėjo, tai tariamieji laisvės gynėjai užtraukė žiuriniams rusų reakciją, kurios pasakoj masiškai buvę tremiami Lietuvos gyventojai Rusijoje, o patys partizanai dešimtimis tiktan į pakloję savo galvas.

Išklausyk realistą balsą, nenorimą visiškai nutildyti, nes jie turi šiek tiek tiesos, tačiau toli

gražiau nepakankamai. Matome, jog iš tiesų partizaniniam sąjūdžiui išsivystyti buvo visa eilė realių priežasčių: mobilizacija, rusų teroras ir t. t. Dabar ieškodami idėjinį motyvą, vis pirma pastebėkim, jog šiandien ir moderniojoje filosofijoje, ir psichologijoje vertybės — laisvė, tiesa, žmoniškumas — laikomos tokia pat realybe, kaip ir gyvybė, turta. Taip pat ir gyvenimo praktika rodo, kad dėl vertybinių realiųjų kovojama ne kiek nemažiau kaip ir dėl materialinės gerovės. Tiesa, kad utilitarizmui vis labiau užgožiant žmogaus sąmonę ir moralę, idealistinės kovos mažėja, tačiau anaipatol neišnyksta. Pragmatistinius Vakaruos ir ne vieno lietuvių galvojimas ir gyvenimo būdas prisimė labiau realistinį charakterį — ir tai reikia iš dalies vertinti teigiamai — tačiau negalima be protesto priimti oportunizmą, kuris brukamas lietuvių laikysenai kaip kuri žurnalistas ir politikieri, praradusi gilesnį žvalgą, kad lietuvių dvasiai būdinga vertybių — laisvės, religijos, žmoniškumo — meilė. Šias vertybes kaip tik pabrėžia Daumantas savo knygoje:

Visus juos (t. y. partizanus — V.N.) subūrinėta pati tauta, vis meilė ir pareiga ginti savo tėvų žemę ir savo sesėbrolius nuo beatodairinio rytų barbaro teroro. Ginti ir gintis, jau iant didįją laisvės ir žmoniškumo troškimą (mano pabraukta) — V.N.) ir suprantant begalinę šios kovos sunkumą; ginti ir gintis, visiškai atsižadant savo asmeninio gyvenimo, kol kas pasitikint tik savo jėgomis ir budrumu, paslapčiomis rusenant vilniai, kad pagaliau

tie, kurie dar taip neseniai kalb jo apie teising pokario sutvarkym , pagaliau pajus atsakingum prieš žmonijos ateinanias kartas ir pašalins barbarij , teror ir vergij , visu nuogumu kultivuojam didesn je Europos ir Azijos dalyje. Juose neg stamai rusena ta pati nemarioji prabo i dvasia, šimtmeiais istorijon nusit susi, m s laisv s sargyboje stov jusi. (341 p.).

Ar reikia taiklesnio liudijimo apie tai, kad partizan dvasioje švit jo laisv s ir žmoniškumo idealai, kai jie gyn si nuo paver gjo? (Kitos citatos gal t parodyti nepaprast partizan relingum). Ši citata taip pat atsako ir tiems "realistams" priekaištautojams, kurie partizan s j dy yra link ži r ti neatsaking jaunatv s užsidegim , brav r , nor jieškoti nuotyki , realyb s jausmo stok . Ji aiškiai byloja, jog viltis, kad vakarie iai pad s, tebuvo partizanuose slapta ir menka. Tuo tarpu mes ia, tremty, atsakingomis veiksniai pomis skelb me greit kar ir krašto išvadavim . (Ši eilu i autorius yra buv s liudininkas, kaip vienas veiksnys 1947 m. gausiame tremtini susirinkime paskelb , jog karas b si s maždaug met b vyje, tai teigi amerikieiai...). Jeigu taip, tai partizanai tur jo daugiau realyb s nuovokos ir ano meto politin s pad ties žvalgos nei kaikurie tremties "realistai" politikai.

Tiems, kuriems partizaninis s j dis be jokios heroikos, tik "kailio saugojimas", lai atsakys K s tu io apygardos vadas Visvydas:

„Tuo gali b ti paaiškinamas šian dieninis laisv s kovos s j džio na-

ri herojiškumas: laisv s kovos s j džio narys... su granata kišen je veža slapt j spaud , laisv s kovos s j džio nar lietuvait ... tamsi darganot nakt dr siai neša slapt j korespondencij ... laisv s kovos s j džio narys..., apsuptas iš vis pusi priešo, iššaud s paskutinius šovinius, ž sta susisprogdin s granata.

Laisv s kovos draugai, pasakykite, ar tai eina kalba apie „kailio saugojim "? Ar tai bedalis, neturintis išeities likimas? Kiekvienas sa vaime supranta, kad dabartin je kovoje gal mažiausiai yra galimyb i „išsaugoti savo kail", tveriantis ginklo.

Kas buvo „b dos vaikas" ir troško išsaugoti savo kail , tas rado ir priemoni ir b d — ir daug saugesni , negu ginklas. Pagaliau ir tiems, kurie buvo iš j laisv s kovos keliu su ginklu rankoje, aš manau, buvo keli ir b d , jeigu tik jie to siek , pasigauti tos tariamosios „laisv s" (tam tikslui „nemaž lengvat " buvo juk suteik s ir „draugas" Bartaši nas)...

K rodo tas geriausi m s tautos s n pavyzdys, kurie krito kovos lauke arba pasišvent ir pasiryž ken ia r siuose, kal jimuose, koncentracijos lageriuose?..

Taip, ginklo kova yra pati augšiausioji ir aršiausioji tautos laisv s kovos forma, ta iau tai n ra augšiausioji klauzul paskiro tautos nario egzistencijai. Taigi, naivu ir netikslu tvirtinti, kad asmenini b d ver iami kovoja laisv s kovos s j džio nariai...

Kas taip galvoja, tas nepaž sta laisv s kovos s j džio arba j paž sta tik iš dalies.. (Partizanai už gelež. užd., 236 - 237 p.).

Šie partizan suvažiavime pasakyti žodžiai, rodos, pakankamai liudija, jog noras "išsisukti iš b d " nebuvo pagrindinis motyvas

partizanauti: jis tegal jo b ti vienam kitam tik išorin paskata, ne vidinis nusistatymas.

Jei partizanai klojo savo galvas, tai pagrindinis šito tariamai "taut žudan io" idealizmo motyvas bus ia min tas ir atvej atvejais kituose Partizan už geležin s uždangos puslapiuose užtinkamas — laisv s ir žmoniškumo troškimas sau, visai tautai net žmonijai. Partizan žygiuose pasireišk nekart m s istorijoje sutinkamas idealistinis principingumas, kyl s iš pagrindinio lietuviu dvasios bruožo — žmoniškumo —, kaip tai žvalgiai yra nurod s J. Girnius lietuviu charakterio tyrin jime. Lietuvis turi prigimtin s pagarbos žmogui kaip nelygstam vertybi — religijos, tiesos, laisv s — neš jui.

M s didvyriškumo versm , m s krauju sravenan ioji tiesa, jog nieko n ra žem je augštesnio, kaip žmogus, ir tod l kiekvienas turi žmonišk pareig savo laisv ginti kiekviena kaina... Esame didvyriška tauta ne militaristiniu j gos kulta, o tik mok jimu didvyriškai kovoti. Nemylime karo, bet prireikus mokame kovoje mirti didvyriais, nes žinome, kad yra dalyk , vertingesni ir už pa i gyvyb , — laisv ir tiesa" (J. Girnius, Lietuviškojo charakterio problema, 1947 m., 14 p.).

Randame prasm s kovoti ir „beprasmišk " kov , nes žinome prasm gl di ne laim jime, o kovoje, tod l net ir pralaim jime. Svarbiau kovoti už ties , ir mažiau svarbu —laim si ar pralaim si, nes tiesai ištikimyb yra augš iau už s km . Tod l, lietuviu sitikinimu, net ir pralaim jimas n ra neprasmingas. Ir pralaim jimas turi prasm , kaip apeliavimas atei iai likti ištikimam, d l ko ankstesni j buvo kovota. Beprasmiškas yra tik pasidavimas

be kovos, nes vistiek ir geruoja priešui atidarius savo duris, nuolankiai nusilenkus neteis्यbei, auk neišvengsi, bet jos mažiau betur s tos amžinai sugestyvios j gos, kuri turi kiekviena s moninga auka" (J. Girnius, t. p. 20 p.).

Pirm j bolševik okupacij pri m me nepaleisdami n vieno š vio; Girniaus žodžiaisariant, nuolankiai nusilenk me neteis्यbei. Bet ar šitas nuolankus pasidavimas okupantui išgelb jo mus nuo žiauri tr mim 1941 m. biržely? Tat ar gal ne dr siai teigti, jog bolševikai b t švelniau elg si su lietuviais, jei "realistiškai galvodami" b tume atsisak partizanin s kovos? Ar dabartinis Lietuvos jaunimas b t tiek anti-bolševikišk ir antirusišk nuotaik , jei jis netur t gyv prisiminim iš herojini partizan met 1944-54, kai vyresnioji karta masiškai jung si tautos rezistencijon prieš paverg j ?

Tragiška, kad partizanin s kovos tikslas — laisva Lietuva — nepasiektas, tragiška, kad kova materialiai pralaim ta. Ta iau partizan pasipriešinimas, kraujo auka akivaizdžiai paliudijo lietuviu nor gyventi laisv je. Nepriklausomyb s ir laisv s troškimas ryškiau nei iki tol sir ž lietuviu s mon je. Be partizan herojizn s aukos patraukian io pavyzdžio, galimas dalykas, b t buv daug grei iau apsiprasta su okupacine pad timi, pavojai išbl sinti tautin s mon tiems, kurie linksta prisitaikinti, b t tik sustipr j . Partizaninis s j dis visa tai sutrukd . Daug daugiau: jis Lietuvoje esan i lietuvi patriotizm pakel iki tokio lygio, kok vargu ar esame tur j nepriklausomyb s metais. Taigi, partizanai

LIETUVIŠK PARAPIJ PROBLEMA

ANTANAS JUŠKA

vedamosios pastabos: Lietuvišk parapij klausimas sunkus, sud tingas ir itin komplikuoatas. Ar tai nebus priežastis, d l kurios mažai kas tenori ties ta m sle sustoti ir j narplioti. T problem liesdami tenkinsim s daugiau faktais, komentarus palikdami nuošalyje. Mums atrodo, kad yra reikalingi kai kurie termin paaiškinimai, kas sudarys maž digresij , už k skaitytojas ,tikime, atleis.

Bažny ia ir valstyb

Individo kaip ir tautos gyvenime yra ryškios dvi institucijos — bažny ia ir valstyb . Pirmajai paties J zaus Kristaus yra palikta r pintis žmoni dvasiniu gerb -viu. antrajai paliktas uždaviny s kelti medžiagin gerov . Viešpaties pasakymas “Atiduokite, kas Dievo Dievui, kas ciesoriaus ciesoriui” yra paprastas, ta iau tas d snis savyje talpina dideles komplikacijas. Žmogus susideda iš grynos medžiagos ir iš grynos dvasios, o ryšys tarp t dviej dali toks subtilus, kad kartais nemanoma atskirti, kur viena pasibaigia, o kita prasideda. Panašus bendravimas vyksta tarp bažny ios ir valstyb s. Istorijos b -gyje b ta kov , b ta trinties. Ne-

laim jo kov idealiojoj plotm j: jie paliks jaunajai ir ateinan ioms kartoms gyvais šaukkliais niekad neapsiprasti su vergija ir kovoti d l laisv s. Tai ir yra partizanin s kovos prasm .

priklausomoje Lietuvoje tarp bažny ios ir valstyb s nebuvo to karo stovio, kuris viešpatauja komunistin je vergijoje. Sakytum, kad

Antanas Juška

spausdinamo straipsnio autorius apie lietuviškas parapijas Jungtin se Amerikos Valstyb se, yra kunigas, istorikas, bažny ios istorijos daktaras. Baig s Kauno kunig seminarij ir Vytauto Didžiojo universitete teologijos - filosofijos fakultete teologijos skyri , kunigu šventintas 1940-taisiais Lietuvos nepriklausomyb s sutem metais. Vokie i okupacijos metu kapelionavo Šeduvos gimnazijoj. Tremyje, trumpai pagyven s Regensburge, persik l Rom gilinti studij Gregorianumo universitete. Dom josi ir studijavo Bažny ios ir Valstyb s santykius. Daktaro laipsnis suteiktas už disertacij apie Lietuvos karaliaus Mindaugo santykius su Šv. Sostu. Visuomenin je ir kult rin je veikloje žinomas kaip ilgametis dienraš io Draugo bendradarbi klubo pirmininkas, 1000 doleri romano premijos sumanytojas ir gyvendintojas, ALRK Federacijos gen. sekretorius, Lietuvi Bendruomen s Tarybos narys, buv s vienas iš Balfio direktori ir vicepirminink , Kunig Vienyb s sekretorius, Ateitinink S draugi S jungtos vicepirmininkas. Aktyvus lietuvi spaudos ir Liet. Encikl. bendradarbis.

ir terminai — pagrindis, katakombos, tada dažnai vartoti, nesu-
prastini raidine prasme. Tarp t
dviej institucij , ypatingai au-
toritetinio režimo metu, vyravo
stiprus trynimasis. Pagrind tam
tempimui sudar valstyb s val-
džios pastangos eliminuoti, ap-
karpyti bažny ios tak jaunimo
aukl jime. Be to, bažny ios atsto-
vai tada pagr stai galvojo, kad
pa io patriotizmo s vokoje, apie
k jauna valstyb dažnai man ,
kalb jo, raš , slypi fizin s j gos
primatas. M s kariuomen buvo
vis pasididžiavimas, ta iau klai-
dinga buvo prielaida, kad ji bet
kok prieš nugal s, jei bus mo-
derniais ginklais apginkluota. Vi-
sai kit patriotizmo aptart , mums
yra palik s didysis m s tautos
filosofas prof. Stasys Šalkauskas.
Jo manymu “tikras patriotizmas
yra tautin s savo individualybės
meil pagr sta pageidavimu savo
tautai moralin s didyb s, kylan-
ios iš visuotino žmonijos dvasios
turinio ir besireiškian ios indivi-
dualin mis tautin mis lytimis”
(prof. S. Šalkauskis, Ateitinink
Ideologija, 87 psl.). Jei anose
dienose b t siekiama tautiniame
aukl jime moralinio, o ne fizinio
tautos primato, kova b t buvusi
išvengta, darnus sugyvenimas ir
bendradarbiavimas b t vyrav s.
Patriotizmo s vok skirtumai ir
bus ta pagrindin priežastis, kuri
iššauk tarp bažny ios ir valsty-
bes trynim si.

Paskutini j popieži paži ros
patriotizm

Bažny ia su tokiu patriotizmu,
kuriame vyruoja pageidavimas

tautai moralin s didyb s, negali
kovoti. Ji tok patriotizm palaiko,
ugdo. Tai tezei rodyti itin daug
medžiagos suteikia Pittsburgo da-
bartinio vyskupo J. Wright di-
sertacija, išleista 1956 m., Na-
tional Patriotism in Papal Teach-
ing. Mums atrodo, kad popiežiai
yra tikri autoritetai Katalik Baž-
ny ios min iai patriotizmo klausiu
mos išryškinti. Popiežius Leonas
XIII nurodo, kad patriotizmas sto-
vi šalia religijos, kad jos abi suda-
ro kaip ir vien , tarsi dvigub do-
ryb , visiems privalom . Šventasis
T vas Benediktas XV ragina tuos,
su kuriais dalinam s bendros t -
vyn s g riais, ypatingesniu b du
(peculiariu modo) myl ti. Franc -
zijos kunig patriotizm pirmojo
Pasaulinio karo metu pabr žia ir
giria Pijus XI. Popiežius juos pa-
rodo kaip pavyzdžius, kurie pamir-
šo pranc z vyriausyb s žėdi-
mus, aukodami gyvybes t vyn
ginant.

Patriotizmas siekia pagilinti,
pl sti, išlaikyti tautin individua-
lyb , kuri reiškiasi vairomis for-
momis, kurios suranda kaip ir at-
baigim pa ioje tautin je kult ro-
je. Katalikas siekia tautin kul-
t r sudvasinti, sukatalikinti.
Šventieji tuo atžvilgiu buvo itin
jautr s. Taip, pavyzdžiui, švento
Pranciškaus Asyžie io k ryboje,
ypatingai jo Saul s giesm j, atsi-
spindi Italijos dvasios gelm s —
skambi ir be galo turtinga ital
kalba, tinkanti meilei išdainuoti,
širdžiai išlieti. Visos tautos t
švent j garbina, ta iau italai dar
daugiau — j visoje k ryboje
švento Pranciškaus kulto, pagar-
bos ir meil s pilna, šventos Joanos

Arkietais heroiškas patriotizmas visus uždega, taia pranc zams jis tampa kv pimo šaltiniu, atliekant pareigas savo t vynei.. M s šventasis Kazimieras, nors savo k rybos ir nepaliko, taia mums tapo simboliu, didžiausiu rams iu, kovoje su carišku, kaip ir dabartiniu ateistiniu imperIALIZMU.

Tautin s parapijos kanon šviesoje

Katalik Bažny ia juridiniu atžvilgiu yra daloma teritorijas. Didel teritorija, apimanti daugel parapij , sudaro vyskupij , kuri valdo vyskupas ordinaras. Vyskupij kurti, vyskup ordinar paskirti tegali šventasis T vas. Pati vyskupija yra daloma mažesnes dalis, mažesnes teritorijas, kuri kiekviena vadinasi parapija. Parapij kurti, j panaikinti, jai klebon , vikar paskirti tegali tos vyskupijos vyskupas, kuriai parapija priklauso. Nauj parapij - k rime, kaip ir sen panaikinime vietos vyskupas yra savarankiškas — jam nereikia popiežiaus atsiklausti, jo sutikimo gauti. Kiekviena parapija turi savo ribas, tuo b du ji vadinasi teritorin . Tam tikra prasme vien teritorin s parapijos skaitosi tikrom, kanoniškom..

Antra parapij r šis yra vadinamos tautines parapijos. Jos yra skirtos tam tikros tautos, kuri kalba yra skirtinga nuo valstybin s kalbos, tikintiesiems aptarnauti. Tokie katalikai gyvena dažniausiai miestuose ir yra plaiiai išsisklaid , tod l j parapijoms nustatyti ribas ne manoma. Jiems teikiama privilegija, kuria jie ga-

li naudotis, ar ne, priklausyti ne prie tos parapijos, kurios teritorijoje jie gyvena, o prie savos, tautin s, kur j t v kalba yra naudojama. Katalik Bažny ia sakytum toki išimt daro d l to, kad tikintieji geriau suprast jos moksl , lengviau prisiruošt prie sakrament . Pagaliau per amžius Romos katalikyb skait si vis taut glob ja, jos kult r palai-kytoja.

Katalik Bažny ios kanon k - r jai iš anksto pramat , kad tautin ms parapijoms kurti gali susidaryti rimt kli i . Pagaliau ir kurtas vietos vyskupas gali lengvai panaikinti. Vyskup tarpe Amerikoje dominuoja airi kilm s, gali atsirasti siaur , tautin ms grup ms nepalanki , kartais net šovinst , kurie gali daryti rimtas kli tis tautin ms parapijoms sikurti, o kurt sias lengvai panai- kinti Pagaliau vietos ordinarus gali daryti spaudim valstyb s valdžia, turinti tiksl visk siveinodinti, tautines grupes sutirpinti, suvirškinti. Tiems neigiamumams keli užkirsti 216 kanonas, ypatin- gai jo 4 paragrafas, aiškiai nusta- to, kad tautin parapij kurti, kaip ir j panaikinti, vietos vys- kupas turi gauti iš švento T vo raštu sutikim . Proced ra tautinei parapijai kurti yra panaši kaip ir teritorinei. Pirmoje eil je ia yra reikalingas atitinkamas tikin i j skai ius, kaipo garantija, kad - kurtas vienetas išsilaikys. Tokios tikin i j grupes atstovai kreipia- si vietos vyskup , prašydami nauj parapij kurti. Vyskupas j prašym rimtai svarsto, ar yra reikalas, ar jie sugeb s parapij

išlaikyti? Jei nauja parapija bus teritorin, vyskupas j savarankiškai gali steigti, nieko ir niekur neatsiklausdamas. Jei tokia parapija pramatoma tautin, ordinaras vyskupas raštu kreipiasi Rom, prašydamas popiežiaus sutikimo. Šventas Tvas gali tok leidim duoti, gali ir atvesti. Tautin s parapijos uždaryme klebonas nieko nereiškia. Jos panaikinti negali n vietos vyskupas. Jei susidaro rimt kli i, pavyzdžiui, parapijie i tiek sumaž ja, kad darosi nebe manoma tokios parapijos išlaikyti, dl tokios parapijos panaikinimo vyskupas raštu kreipiasi Švent j T v. Jei popiežius su vyskupo rodymais sutinka, parapija uždaroma. Praktika rodo, kad pats Vatikanas nori kaip galima ilgiau tautines parapijas išlaikyti, jas uždaryti leidimus sunkiai duoda. T žino ir vyskupai ordinarai Jie tad n ra link tuo reikalui Rom kreiptis.

Lietuviškos parapijos Amerikoje

Jungtini Amerikos Valstybi oficiali staiga — Bureau of Immigration of U. S. A. — iki 1899 met lietuvius emigrantus priskirdavo arba prie rus arba prie lenk. Tuo b du iki min tos datos yra labai sunku nustatyti, kiek tautie i iš t vyn s, Amerik emigravo. Tuo pa iu laiku Amerikos Lietuvi Susivienijimas pasišov leisti serij straipsni, kurie v liau pasirod atskira knyga, pavadinta Lietuviai Amerikoje. Tame leidinyje esama domios medžiagos. Ten, pavyzdžiui, yra nurodoma pirm j emigrant vardai, pavard s, j atvykimo datos, orga-

nizacijos, klubai, prie kuri jie priklauso, o taip pat teigiama, kad iki 1899 met Amerik lietuvi emigravo apie 250,000. D l min to skai iaus galima tur ti tam tikr rezerv, iš kur jis paimta, šaltiniai nenurodomi. Min tas Jungtini Amerikos Valstybi emigracijos biuras nuo 1899 met iki 1914 met užregistravo 252,594 lietuvius, naujus emigrantus. Pirmojo didžiojo karo metu emigracija sutrukdyta, gi po karo vestos kvotos ji liko suvaržyta. Pasibaigus antrajam Pas. karui, nauj emigrant, žinom D.P. vardu, yra priskaitoma daugiau kaip 20,000.

Pirmieji lietuviai emigrantai ia sikurti tur jo didelius sunkumus. Didel j dalis, (Bureau of Immigration of U. S. A. net 112,716 priskyr prie mažamoksl, o 11,185 prie toki, kurie mok jo skaityti, ta iau negal jo rašyti) buvo be didesnio išsilavinimo. Vienok jie jaut si lietuviai, jie sižeisdavo, kai juos tam tikros staugos priskirdavo arba prie rus arba prie lenk. Juos, be abejo, veik ta atgimimo banga, tada apmusi Lietuv su Aušra, Varpu priešakyje. Jie reikšdavo stipr nepasitenkinim, kuris kai kada išsivystydavo atvir kov, kai buvo ver iami garbinti lenkiškai Diev. Tuo tarpu lenkai nenor jo nuo lietuvi skirtis net bažnyiose, tik dami vien taut, vien Diev, vien unij. Visiškam atsisakymui nuo lenk, k rimui sav lietuvišk bažny i, sav lietuvišk parapij, vadovavo du garbingi asmenys, pirmiau buv draugais, v liau lik dideliais priešais — katalik kunigas Aleks-

andras Burba ir laisvamani vadas dr. J. Šliupas. Sav religini židini steigimui tr ko lietuvi kunig . Jie buvo viliojami, kvieiami persikelti per Atlant , apsigyventi šiame krašte. Vienas kitas iš j buvo priverstas palikti t vyn — rus valdžiai buvo sk sti, gr s kal jimas. Kun. A. Miliukas sud tiniame veikale Catholic Builders of the nation tvirtina, kad iki 1899 met buvo kurtos 27 lietuvi parapijos. Kit lietuvi parapij steigimas ypa padid jo šio šimtme io pradžioje. Keistas dalykas — didelis tr kumas lietuvi kunig , tikintieji daugumoje paprasti darbininkai, nemok angliškai kalb ti, o vienok surado, susikviet savus kunigus, susek , kur kreiptis, su kuo kalb ti, dažnai vert j pagalba, nor dami steigti savas lietuviškas parapijas. Jie tada mažai uždirbo, daug siunt gimin ms Lietuv , o vienok paskutinius centus aukojo nauj bažny i , mokykl , vienuolyn steigimui. Tas laikotarpis Amerikos lietuvi istorijoje yra aukso raid mis rašytas. ia parodytas visiškas pasišventimas, tikras susiklausymas, nuostabus organizuotumas. Pirmoji lietuvi parapija steigta, regis, Pittston, Pensilvanijoje. Ji ir šiandien palieka tautin . Paskutiniai parapija kurta 1941 metais Los Angeles mieste, Kalifornijoje. Keista, kad ši paskutiniai, kur lietuvi skai ius kasmet did ja, kai kitur nyksta, panoro likti jau teritorine, ne tautine. Tuo b du pilnai suprantamas kai kiemo pasipiktinimas anos parapijos vadov užma iomis. Viso lietuvi parapij šiandien priskaitoma iki 120.

Lietuviškumas lietuvi bažnyiose

Katalik Bažny ios oficiali kalba buvo, yra ir paliks lotyn . Ji kaip tokia yra likusi per daugel daugel šimtme i . Sakytum, kad pasirinkimas n ra blogas — ji yra mirusi, jokia tauta jos dabar nevartoja, tad tarp taut nesukelia ir jokio pavydo. Ta iau kalba n ra esminis, n ra dogminis dalykas, nes sakramentai, kaip išganymo ženklai, rankiai, yra žmon ms, o ne žmon s sakramentams. Popiežius, kaip Kristaus vietininkas, vienu plunksnos pabraukimu, vienu dekretu gal t sakyti, kad viskas b t atliekama tik ta kalba, kuri tikintieji supranta. Šiandien lotyn kalba yra naudojama tik pagrindin se apeigose, didži j sakrament administravime — švent j Miši aukoje, kunigyst je, mald dalyje moteryst je, esmin se dalyse krikšte, tepime paskutini j aliej , išrišime per išpažint , komunijos davime, šventieji t vai, ypatingai paskutinieji, kad tikintieji vis daugiau suprast , geriau pasiruošt prie sakrament , prie pamaldumo praktik , leidžia didel dal naudoti žmoni šnekamos kalbos, gyvos kalbos. Prie gimtosios kalbos leistin dalyk priskiriami — laišk , evangelij skaitymai šventose Mišiose, j aiškinimai, pamokslais vadinami, moteryst s sakramente, kaip ir krikšte, kai kunigas kreipiasi , vienus ir kitus su tam tikras klausimais, išpažintyje, kai duodami patarimai, nustatoma atgaila, tam tikrose mirštan i maldose, ant-raeil se religin se praktikose — rožan iaus kalb jime, gegužin se,

spalio m nesio, gav nios pamaldose, giesmi giedojime, jei tai atliekama ne Miši metu.

Lietuvi parapijose, kiek tas lie ia ikag , visose leistinose apeigose, maldose, konferencijose bei pamoksluose visur ia buvo naudojama tik lietuvi kalba, n žodžio angliškai, rodos, iki 1918 met . Pirmas angl kalb savo parapij bus ved s a.a. prel. Krušas. Kai kas dar prisimena an dien istorin Kunig Vienyb s susirinkim šv. Jurgio parapijos klebonijoje, ikagoje, kur tuometinis, regis, dienraš io Draugo redaktorius kun. B. Bumša viešai protestavo prieš angl kalbos vedim lietuvi bažny i , viešai paties parapijos šeimininko jis buvo paprašytas klebonij palikti. Mes ano klebono par dymo, ži rint dabar iš laiko perspektyvos, negal tum ir smerkti. Bažny ia negali likti lietuvi kalbos mokykla, ne toks jos uždavinys. Lietuviškai išmokyti turi šeima ir mokykla. Jei kart šios dvi garbingos institucijos savo pareigose apsilaido, negi bus bažny ios kalt . Daugiausiai painiavos lietuvi bendruomenei sudar mišri tautybi vedybos: negi galima vyr nuo žmonos atskirti, jei vienas šeimos narys priklauso vienai parapijai, o antras kitai.

Papiežius leidžia, vyskupai pageidauja, kad lietuvi parapijose dirbantieji kunigai, jei to pageidaujama, galimuose dalykuose patarnaut tikin i j gimt ja kalba. Kas tos kalbos neišmoko, kas j pamiršo, kas niekina visa tai, kas sava, lietuviška, gražu ir šventa, negali lietuvi parapijose pasi-

likti. Tokie turi paduoti pareiškimus vietos vyskupams, kad juos perkelt kitatau i , airi parapijas. Lietuviškose parapijose pasilikdami jie dvigubai nusikalsta — nusikalsta prieš meil , atstumia tikin iuosius nuo Dievo, nusikalsta ir prieš teisingum , kadangi lietuvi bažny ios buvo statomos tik lietuviams ir lietuvi aukomis. Šiandien lietuvi kunig tr kumo n ra, nes daugelis nauj j ateivi lietuvi kunig yra priversti dirbti kitatau i parapijose. Kartais pastebimi keisti reiškiniai, kai vienoje ar kitoje vietoje vyskupai daugiau simpatij reiškia tiems kunigams, apdovanodami juos titulais, skirdami geresnes vietas, nors jie b t ir kur kas jaunesni už kitus, be joki nuopeln , kurie linksta lietuvi kalb savose bažnyiose apkarpyti ar net: j visai panaikinti. Mažai, bet toki vyki . jau yra. Tam tikro nesklاندumo sudaro ir lietuviškuose pamoksluose, kai naujiems ateiviams primetama kalt , kad lietuvi tauta prarado nepriklausomyb tik per j klaidas, per j nuod mes. K Dievas apdovanoja, už k baudžia, pasilieka gilioje paslapyje. Visa tai neprieinama m s protams, tad kam spekuliuoti, kam žmones erzinti? Visokie pamokslai, kur viena grup išgiriama, kita kryžiuojama, neatsiekia savo tikslo. Visos lietuvi parapijos savo nari skai iumi menk ja, maž ja, tad vis kunig pareiga kaip galima savas parapijas ilgiau išlaikyti, parapijos narius jungti, o ne skaldyti.

Klysta tie, kurie manyt , kad m s religiniai židiniai tik nuo

kunig priklauso, kad pasaulie iai jokia vaidmens nevaidina. Tikintieji gali sirašyti teritorin parapij , bet jiems teikiama privilegija priklausyti prie savo tautin s parapijos. Lietuviai t vai nusikalsta, kurie savo vaik namuose lietuviškai nemoko, neleidžia j savo mokyklas. Nemažesnis nusikaltimas sirašyti kitatau i , o ne savas parapijas, kai gyvenama toliau, ar d l didesnio parapijinio mokes io. Tas neatpalaiduoja nuo priklausymo saviems, nuo r mimo sav religini židini . Ankstesnieji lietuviai ateiviai lieka pavyzdžiu naujiesiems ateiviams sav bažny i lankimu ir aukomis. Pastarieji pamiršta, kad ia bažnyia nuo valstyb s atskirta, negauna jokios medžiagin s paramos, o parapij išlaikymo išlaidos, ypa parapijini mokykl , yra milžiniškos. Lietuvoje kunigai daugiau pajam tur jo, stipriau medžiaginiai gyveno. Jei ia pasitaiko vienas kitas turtingesnis klebonas (tokie pavyzdžiai kai kam nepatinka), dažniausiai j pajamos yra pašalin s, nieko bendro su parapija neturin ios.

Antroji pasaulie i lietuvi pareiga yra lankyti tas Mišias, tas prid tines pamaldas, kurios yra skirtos vien lietuviams. Neseniai dienraštis Draugas paskelb dom pedagogo Petro Maldeikio straipsn , kuriame skundžiamasi, kad vadinama lietuviškoji suma, su gražia giesme Pulkim ant keli , susilaukia vis mažiau ir mažiau lankytojų , o atvirkš iai tose Mišiose, kur n žodžio lietuviškai negirdime, vadinamomis skaitytomis, angliškomis, naudojasi ir

daugelis m s ateivi . Tiesa, tame pa iame dienraštyje Karnanas nurodo priešingus pavyzdžius — Clevelande, Bostone. Ši eilu i autorius yra dirb s 10 met lietuviškoje parapijoje, žino situacij vis lietuvi parapij i kagoje. Jis sutinka 100% su Maldeikio teigimais. Jei d l nepakankamo lankytojų skai iaus Mišios, kitos prid tin s pamaldos, kur vartojama tik lietuvi kalba be jokio angliško žodžio, klebon bus panaikintos, ne j , ne j asistent bus kalt — vis atsakomyb pašiims lietuviai parapijie iai, kurie žodžiu apie lietuviškum kalba, bet darbai to ne rodo. Vis susirpinimas tur t b ti didelis, o ypatingai t , kurie šiuos krantus tepasiek vos prieš 10 ar daugiau met , o apsigyven prisiek išlikti visur ir visuomet lietuviams

Lietuviškumas bažnyiose gali reikštis, tarpti per men . M s religiniai siužetai yra plat s ir labai turtingi. Pavyzdžiui reta tauta teturi tiek daug Mergel s Marijos apsireiškim . Kiek kv pimo menininkas gali semtis iš m s istorijos didvyriško tarpsnio, kai buvo vedama ž tb tin kova už lietuvišk maldaknyg . Dailininko teptukas gali paliesti ir dabartin m s tautos golgot . O ir kankini krauju yra m s žemel su laistyta. Katalik Bažny ia yra meno, tautin s kult ros, gerb ja, palaikytoja. Ji neatst m , nesunaikino, net ir pagoniškos Graikijos meno k rini , kurie savo turiniu kv ptai religijai yra tolimi, net priešingi. Paskutiniu laikotarpiu buvo pastatytos tik kelios bažny ios, kopy ios Amerikoje lietu-

vi r pes iu, lietuvi l šomis. Vienur daugiau, kitur mažiau naujose Dievo namuose lietuviškumo d ta. Daugiausiai savus talentus gal jo pritaikinti tie dailininkai, kurie dirbo prie vitraž . J darbai yra patraukl s, meniški. Tokiems ir tolimesn s perspektyvos yra platesn s. Mažiau tegal jo pasireikšti gryo teptuko atstovai. Ši pastar j darbai tiek klebon , tiek parapije i lieka mažiau vertinami, o kai kuriais atžvilgiais lieka lyg kontroversiniai. Vos keli architektai m gino bažny i , koply i nauj statyb jungti ir lietuviškus motyvus. Tai savo bokštu bei bokšteliais, tai prieangiu, tai vidaus stulpais, tai presbiterija tie nauji Dievo namai skiriasi nuo kit , yra mums artimesni, savesni. Bažny i , koply i statyboje vis dar vyrauja klasikinis stilius. ia modernumo dar nepripaž stama, j ne einama.

Per muzik gali m s tautos siela, jos pulsas reikštis. Paskutiniu laiku atskirose vyskupijose yra sudarytos muzik komisijos, kurios išleidžia direktyvas parapij vargonininkams, j chorams.

ia kai kur padaryta stipresni suvaržym , pavyzdžiui Mišiose teleidžiama lotyniškai giedoti, liko atmesti kai kiuri žymi muzik k riniai kaip neatitink Bažny ios dvasi . Nebe visos parapijos beturi stiprius prapijos chorus, nebe visiems chorams vadovauja su aukštu mokslu, stipriu pasirošimu vargonininkai. Laikraščiuose vis tenka pasteb ti nauji ir nauji kvietimai, raginimai rašytis parapijos chorus. Didel dalis vargoninink yra senesnio amžiaus, o

nauj prieauglis t ra mažas. Tr ksta mums ir kompozitori . Vienas J. Ka inskas yra Mišias paraš s, prelatas P. Juras jas savo l šomis išleido. Regis, kad šio k rinio niekas iki šiol neišpild . Sakoma, kad naujosios Mišios yra labai ilgos ir gana kompliktuotos. Gav nios metu tai viena, tai kita stipresn lietuvi kolonija pasirodo su religiniais koncertais, kur turi progos pasireikšti solistai, chorai. Visuomen tokius koncertus m gsta. Didesn programos dal sudaro lietuvi kompozitori k riniai, lietuvi poet žodžiai. Tenka kartais iš chorvedži nugirsti nusiskundimus, kad toki k rini pasirinkimas t ra menkas, kad jau iamas j didelis tr kumas. Jei Mišiose yra nustatyta, kas galima giedoti, kaip giedoti, tai religini koncert programoms yra palikta plati laisv . Svetimtau i d mes atkreipia kai kurie m s religiniai k riniai, religin s giesm s. ia ypatingai visus sužavi giesm Marija, Marija...

Organizuotos pastangos

Pavieniai asmenys, nors b t takingi, tur t geriausi nor , užsimojim , lietuviškumo klausimo lietuvi bažny iose niekuomet neišspr s. Tokiems kiti gal s pagr stai sakyti, iš kur jie gavo teis mus mokyti, direktyvas ar menkiausias sugestijas patiekti ? Nenormali pad tis lieka ir dabar, kai lietuviškos pamaldos tarp lietuvi parapij n ra suderintos, kai viskas paliekama nuo paskir klebon malon s. Kas tur t r pintis ?

Pirmoje eil je tas klausimas tur b ti svarstomas Amerikos Lietuvi Kunig Vienyb s s jungoje. Ši organizacija yra sena, praeityje labai didel vaidmen suvaidinusi. Ji ir dabar pasaulie i tarpe turi aukšt mark , jai reiškiamas didelis pasitik jimas. Kitaip dalykai stovi kunig tarpe. Su li desiu tenka konstatuoti, kad dauguma jos nari beliko senieji klebonai ir naujieji ateiviai, vadunami dypukais. Kunigai, ia gim , aug , mokslus baig , maža dalimi j t ra sijung . Ryškiausias pavyzdys yra ikaga, kur provincijos susirinkimuose pastar j tedalyvauja vos 1%. Savaime aišku, kad ne nariai daugiausiai ir kelia klausim , kas yra ta Kunig Vienyb , iš kur ji gavo teis visokias direktyvas reikšti? Pra jo liekmet , o mes negalime džiaugtis, kad nors vienas šio krašto lietuvis kunigas b t pakeltas vyskupo sost , užimt ne pad j jo, ne sve io, o tikro valdytojo, ordinaro viet . Ar šiuo dalyku buvo r pintasi, kreiptasi atitinkamas staigas, prašyta, maldauta, ne pavieniai, bet organizuotu b du? Autorius nežino toki vyki . Mes esame visada per daug kukl s. Ned ta pastang gabesnius jaunesniuosius lietuvius kunigus, ia gimusius ir augusius iškelti priek , paruošti vadais. Visur tematome tas pa ias pavardes, tuos pa ius vardus, o kas bus, kai jie mirs, juk daugumoje jau amžiaus palaužti? Teisyb lieka, kad jauniesiems tr ksta lietuviškumo, taiaiau dažnai senieji stokoja nuoširdumo, lietuviško vaišingumo, link prie perd to taupymo.

Didel reikšm skiriama ir pasaulie iams, ypatingai organizuotiems, kas lie ia lietuviškum lietuvi bažnyiose. Pirmoje eil je ia juos atstovauja Amerikos Lietuvi Romos Katalik Federacija. Pavar ius šios organizacijos seim , konferencij protokolus, susidarai sp d , kad praeityje ji buvo vienas iš didžiausi promotori lietuviškas parapijas kurti, r pintis, kad Dievo namuose lietuviška kvasia viešpataut . Katalik Federacija nuo 1940 met pergyvena didel kriz , kai iš jos veiklos buvo išimti Lietuvos laisvinimo, kaip ir labdaryb s reikalai. Ji šiandien bevaidina reprezentacin rol . Jos apskri iai yra apmir , jos skyriai sumenk .

Ateitinink Federacija, švenianti savo auksin sukakt , nors savo paskirtimi yra religin , taiaiau savo veikloje tapo parapijin , savuose organizaciniuose r pesiuose paskendusi, kankinama katalik politinio susiskaldymo, n ra atkreipusi ypatingesnio d mesio, kas lie ia lietuviškum lietuviškose bažnyiose.

Neseniai vienoj Amerikos Lietuvi Bendruomen s Tarybos sesijoje tas jautrus klausimas buvo iškeltas. Ten buvo pasi lytos ir konkre ios rezoliucijos, kurioms mažai palankumo teparod kunigai (ne visi), kaip ir liberalinio sparno atstovai.

Išvadoje lietuviškumui lietuvi bažnyiose gresia pavojai. Ateityje jie bus daug didesni. Juos nugalti tesugeb s bendros, organizuotos pastangos lietuvi kunig , lietuvi pasaulie i .

ANTIRELIGIN PROPAGANDA LIETUVOJE

PRANAS ZUND

TERORO LAIKOTARPIS • LAIKINIS PALENGVĖJIMAS • DR. SIAUSIAS PASISAKYMAS • ANTIRELIGINIS KOVOS ATGAIVINIMAS • KOMUNIST PARTIJA IŠ JO DIDIJMAS

Kova prieš Dievą, prieš religiją yra viena esminių komunizmo žymių. Tikslas išrauti Dievą iš žmonių smegenų liko nepasikeitęs nuo pat komunizmo pradžios. Betgi metodai ir tos kovos intensyvumas laikas nuo laiko keitėsi. Tie pasikeitimai ryškūs ir Lietuvos okupacijos istorijoje. Antireliginės kovos sūkuris dingė du laikotarpiai: stalininis ir postalininis. Pirmasis apima laikotarpį nuo 1945 m. ligi 1953-54 metų. Suprastinus, galima pasakyti, kad to meto komunistų vedamai kovai prieš religiją būdinga žymiausias teroras, moralinis ir svarbiausias, fizinis teroras. Kunigai, tikintieji buvo persekiojami, dangstantis kad ir netiesioginiais pretekstais, buvo tremiami, kalinami, bažnyčios uždarytos ir t. t. Tame laikotarpyje kunigai buvo nuolat tardomi, kalinami, teisiami ir tremiami Sibire, kaltinami, kam bažnyčiose uždegamos žvakės, kam klausoma išpažinties. Viešai kaltinama, kad žvakės bažnyčiose uždegamos ir išpažinties klausymas yra su partizanais ryšiai palaikymas.

Laikinis palengvėjimas

Su Stalino mirtimi vyko tam tikras posūkis. Fizinis teroras pa-

laipsniui liovėsi. Savo ruožais senesnė sacija buvo Chruščiovo 1954 m. lapkričio 11 d. paskelbtas Sovietų Sąjungos Komunistų Partijos CK nutarimas, kurio žangoje sakoma, kad virose Sovietų Sąjungos vietose buvo prieita prie antireliginių užpuolimų, kunigai būvė koliojami ir žėidinjami, laikraščiai ir propagandistai neleistinai pažeisdavė tikintųjų jausmus. Neišmanliai kalbėjė antireliginiais temomis ir t. t. Visa tai turi būti pakeista. Ateityje kova prieš religiją, prieš bažnyčią turi sianti būti vedama sustiprintomis ideologiniais priemonėmis. J turėsi vesti žmonėms,

Pranas Zund

šiam straipsnyje atskleidžiamas antireliginės propagandos pavergtoje Lietuvoje, yra diplomatai, inžinieriai, universitetinės studijas pradėjęs Lietuvoje, jas baigė Hannoverio universitete. Ilgesnį laiką pasilikdamas Vokietijoje iškilo kaip nepailstamas visuomenininkas. Ilgametis Lietuvių Bendruomenės Vokietijos Krašto valdybos pirmininkas, Vasario 16-tosios gimnazijos organizatorius, talkininkas. Vienas iš svarbiausių dabartinių Vasario 16-tosios gimnazijos rėmėjų, pirkimo sumanytojas ir gyvendintojas. 1960 m. su šeima persikėlė į Jungtines Amerikos Valstybes.

specialiai tam paruošti. Atrodo, kad daugelis š nutarim suprato, kaip liberališkesn dvelkim ir partijos politikoje religijos atžvilgiu. Tiesa tada taip analizavo pad t: "Respublikoje yra kol kie i , darbinink , kurie, aktyviai dalyvaudami kol kin je gamyboje, mon s darbe ir s žiningai vykdydami savo pilietin pareig t vynei, dar yra vairi religini sitikinin takoje. Partija mus moko su šiais tikin iaisiais elgtis jautriai ir d - miami. B t kvaila ir žalinga laikyti tuos ar kitus tarybinius pilieius abejotinais politiniu atžvilgiu d l j religini sitikinin . Religiniai prietarai tarybinio žmogaus s mon je yra tik praeities liekana. Tod l kov prieš religinius prietarus šiuo metu reikia ži r ti, kaip ideologin mokslin s materialistin s pasaul ži ros kov prieš antimokslin , religin pasaul ži r ."

vykiams vystantis ir Chruševui demagoginiais manevrais skinantis sau keli valdži , tos viltys vis stipr jo. Atrodo, jog ir Maskvos satrapai Lietuvoje su Snie kumi priešakyje kur laik buvo dezorientuoti ir kad jiems nebuvo visai aišku, kokios linijos laikytis. Tuo grei iausiai reikt aiškinti tok fakt , kad 1956 metais Tiesos skiltyse išsivyst savotiškos diskusijos religiniais klausimais, kur vienintel kart ikišiolin je okupuotos Lietuvos istorijoje ir gal net vienintel kart Soviet S jungos istorijoje net tikintieji gal jo, nors ir labai nedr siai bei atsargiai, pareikšti partijos oficioze savo paži ras. Prasid jo tos diskusijos tuo, kai Tiesa paskelb t los Žiemelyt s straipsn , kuriame ji aprašo savo

gyvenim ir pasakoją, kaip ji nusikra iusi tariam "religini prietar ". Tik tada ji tapusi s moninga ir gera darbininke. Atsiliep M. Staugien : "Aš ia visk pasakojau ne šiaip sau. Tai d l Žiemelyt s straipsnio noriu pasakyti savo nuomon . Apie religij ir aš esu gird jusi nemaža paskait . Anks iau skai iau laikraš ius, dabar akys nusilpo, tad s nus karštais paskaitu. Nepasaky iau, kad visos paskaitos ir skaitymas b - t pro vien aus j s, o pro kit iš j s. Kai kas ir pasiliko. Ta iau aš dar nueinu Poci n li bažny i . Žiemelyt s straipsnyje parašyta, kad religija kausto darbo žmoni iniciatyv . Aš noriu paklausti redakcij , nejaugi aš d l to, kad vaikš ioju bažny i , negaliu b ti gera kol kiet ?" Prie M. Staugien s laiško Tiesa prid jo— tok redakcijos prieras : "Tarybin konstitucija visiems pilieiams užtikrina s žin s laisv . Daugelis miesto ir kaimo žmoni nusikrato vairiais prietarais, j tarpe ir religiniais. Ta iau kai kurie žmon s dar ir toliau pasilieka religiniais, Žiemelyt s straipsnis ir Staugien s laiškas lie ia religijos klausimus. J paži ros religij skiriasi. Kvie iame skaitytojus pla iau pasisakyti, pareikšti savo nuomon šiuo klausimu."

1956 m. spalio, lapkri io ir gruodžio m nesiais Tiesoje buvo atspausdinta visa eil straipsni , skaitytoj laišk formoje, Žiemelyt s ir Staugien s straipsni tema. Visuose tuose pasisakymuose buvo smerkiama religija, ta iau tonas buvo gana konsiliantiškas. Vedam j vis pasisakym mint galima b t daug maž išreikšti

Moksl Akademijos aspiranto A. Vengrio žodžiais: "Tik jimas dar nedaro blog kol kiek i , blog darbinink , aplamai, blog m s socialistines t vyn s pilie i . Juk kiekvienas iš m s , tikriausiai, paž stame tikin i žmon i , kurie yra darbšt s, s žiningi, puikiai savo pareigas einantieji žmon s, Šie žmon s, be abejo, pasiekt dar geresnius rezultatus, didesnius laim jimus, jei nenuodyt savo s mon s religiniais prietarais."

Dr siausias pasisakymas

Igoje pasisakym virtin je ryškiai išskirtinas (ir gal vienintelis) Vilniaus Valstybinio V. Kapsuko vardo universiteto aspiranto L. Drotvino pasisakymas, išspausdintas Tiesoje 1956 m. gruodžio 11 d. Jis taip rašo: "Iškeltas 'Tiesoje' klausimas) daug kam gali b ti domus. Mano nuomone, jis turi b ti sprendžiamas s ryšyje su kitais visuomeninio ir ekonominio gyvenimo klausimais istorin je perspektyvoje, b tent: religijos vieta ir reikšm buržuazin je ir socialin je santvarkose, religija ir žmonijos pažanga (technika, mokslas), dorove; religija ir k - rybin žmogaus iniciatyva; ar gali b ti žmogus k rybingas niek netik damas ir panašiai.

"Man rodos, kad šiandien religija laikosi žmogaus s mon je, kaip ir kitokios seno gyvenimo blogyb s — girtavimas, pasileidimas, suk iavimas ir t. t. ne d l tos pat priežasties, nes šios blogyb s dažnai b dingos nereliginėmis žmon s. Antra vertus didel dalis religing kaimo žmon i gyvena dorai. Nereikia pamiršti, kad istorijos raidoje religija vaidina dvi-lyp vaidmen : jai daug skolingas

menas — tapyba, muzika, architekt ra; religija pad jo žmog išnaudoti, kauste jo iniciatyv kos j reikia prisiminti, kad visais laikais atsirasdavo dvasinink , net vadovaujan i mas ms j išsilavinimo kovoje. Ir štai, šiandien m s šalyje teigiamoji religijos reikšm yra ta, kad dalis s žinings vyresn s kartos žmon i buvo išaukl ti sutinkant su religijos sakymais — nevok, nemeluok ir t. t. Iš kitos pus s, mano manymu, kai kurie pilie iai, nors ir nereliginai, ta iau amoral s.

"Religija apsišvietusiam žmogui n ra kli tis: šiandienin religija tiek sumodern jusi, tiek daro vairi nuolaid , kad negalima sakyti, jog ji gal t b ti stabdis vystant moksl , technik , men . Juk žmonijos mokslin , technin pažanga neabejotinai pastebima ir ten, kur religija turi valstybines teises, kur mokslininkai religingi ir atvirks iai — XX amžiaus menas visur žymiai susmuk s, palyginus su praeitais amžiais, ypa tapyba, nors XX amžius žymiai bedieviškesnis. Religija nekausto nei darbinink , nei kol kiek i iniciatyvos, nes ji neragina blogai dirbti, arba visiškai nedirbti. Iš kitos pus s, religija dar netapo pakeista kult rinio gyvenimo pramogomis; pamaldos, blizgesys, muzika, giesm s, ceremonijos ir švent s žmon i , ypa senesn s kartos, iš pro io m giami, o kinas ir kitos kult rin s pramogos j nepakeit ir negali pakeisti, nes j permaža ir nevisada jos kult ringos. Ateistai Lietuvoje senais laikais buvo asmeninio gyvenimo pavyzdys, j buvo nedaug ir jiems teko kovoti su klierikalizmu, kur gyn valstyb ; ši die-

n ateist tarpe yra nemaža iškryp li , tod l negalima pasakyti, kas geresnis: ar tas, kuris eina bažny i , ar tas, kuris eina užkandin -restoran . Tiek davatka, tiek antireliginis fanatikas abu juokingai kvaili: vienas tiki prietarais, o kitas juos puola; neaišku, kod l ir k vienas tiki; taipgi neaišku, ko puola ir jaudinasi antras, jei Dievo ir t. t. n ra.”

Tas Drotvino straipsnelis yra reikšmingas dviem poži riais. Pirm a, jis yra dr siausias oficialioje sovietin s Lietuvos spaudoje tilp s straipsnis, ginantis religij ir kritikuojantis ateistin akcij , be to, parašytas žmogaus, kuris aukšt j ir didesn dal viduriniojo mokslo iš jo jau sovietin je santvarkoje. Antra, jis charakterizuoja, kok aukš iausi laipsn buvo pasiek s komunistin s santvarkos liberalizacijos procesas. Apie t laik partin s kontrol s varžtai visose gyvenimo srityse buvo bene daugiausiai atleisti.

Antireligin s kovos atgaivinimas

Betgi neilgai žmon s džiaug si tais pragiedruliais. Greit buvo duota suprasti, kad viltys, jog gyvenimas Soviet S jungoje ir toliau vystysis liberal jimo kryptimi, yra be pagrindo ir net pavojingos. Pirmiausiai buvo sudrausti sismagin rašytojai, menininkai ir kiti kult rininkai. Pap t kiti v jai ir antireligin s propagandos srityje. Vis mažiau prad ta kalb ti ir rašyti apie KP CK 1954 m. lapkri io m n. nutarime min tas “klaidas”, kaip tai religini reikal “administravim ” ir tikin i j užgauliojim antireligin je propagandoje, o vis daugiau apie reikal sustiprinti kov . Jau 1958 m. gruodžio m n. Tary-

binis Mokytojas šauk : “Negalima k sti taikstymosi su religiniais prietarais, kur kai kurie draugai m gina pateisinti s žin s laisv s argumentu. S žines laisv negalima suprasti tik kaip religini kult t laisv . Kiekvienas aukštosios mokyklos darbuotojas neturi užmiršti savo pirmaeil s pareigos — vystyti mokslin -ateistin propagand .”

Didel užmoj antireligin propaganda gavo spaudoje, radijo programose, paskaitomis. Kai kurie laikraš iai sived specialius ateistinius kampelius. Rafinuot iausiomis priemon mis bandoma sulaukyti žmones nuo bažny i lankymo, nuo religin s praktikos. Ruošiamos iškilmingos komjau nuoliškos vestuv s, vairios švent s. Vaikams sutrukdyti eiti pamaldas sekmadieniais rengiami pionieri rytme iai. Mokytojai pareigojami lankyti vaik t vus ir daryti takos, kad ir šeimoje vaikai neb t religiniai aukl jami.

ateistin propagand jungiami asmenys, buv kunigais ir v liau d l vienokios ar kitokios priedasties met kunigyst . Iš tokios r šies aktyvesni propagandist pamin tini Stasys Markoms, buv s j zuitas vienuolis J. Misi nas, Aleksas Ramašauskas, baig s Kauno seminarij 1950 m., kunigav s Semelišk se, Perlojoj ir kitur ir met s kunigyst bene 1957 m. Bet didžiausias komunist t -zas iš tos kategorijos žmoni tarp o, vienas iš aktyviausi antireligin s propagandos darbuotoj ir vienas iš aršiausi kovotoj prieš bažny i yra ekskunigas J. Ragauskas, met s kunigyst 1948 metais ir iki to laiko buv s Kauno

kunig seminarijos profesorium.

Jei dar ne taip seniai, kalbant apie katalik bažny i , buvo apsi-ribojama daugiau bendraisiais tvirtinimais apie jos reakcin es- m , apie išnaudotojišk pob d , apie tai, kaip ji remia fašizm , im-perializm , buržuazin nacionaliz- m , tai paskutiniuoju metu vis dažn ja išpuoliai prieš paskirus asmenis, kunigus, tikin uosius.

Partija iš jo did j m š

Kiek atidžiau stebint vis t an-tireligin kampanij , peršasi min-tis, kad komunist partija iš jo lemiam m š prieš religij ir ti-kin uosius. Kol kas kompartijai nepasisek pakirsti tik jimo šakn Lietuvoje. Yra žmoniai atkritusi nuo tik jimo. Didesnis procentas toki , kurie bando rasti kompro-mis su savo s žine, kaip toji Kau-no rajono J. Bili no vardo kolchozo komjaunimo kuopel s sek-retor Gražina Ragauskait , kuri drauge vadinama davatka, kadan-gi ji kas tris m nesius einanti iš-pažinties ir atsisakanti sekmadie-niais kukur zus rav ti, arba kaip jaunas dailininkas Vytautas Jan-iauskas, kuris darbo metu piešia plakatus temomis "Tegyvuoja ta-rybin liaudis — komunizmo k -r ja", o atliekamu laiku paveiks-l "Kristus alyv darželyje" Šiau-li bažny iai. Bet yra žmoniai , ir nemažai žmoniai , kuri tik jimo ir tvirtos laikysenos iki šiol niekas nepaj g palaužti.

Kompartija prad jo didži j ak-cij prieš tik jim , prieš bažny i , trauk j visas savo j gas ir toji akcija gavo tok užmoj , ko-kio okupuotos Lietuvos istorijoj

dar nebuvo. Veltui buvo viltys t , kunig seminarijos aukl tini dva-kurie po min to 1954 m. nutari-mo tik josi esmingesnio pasikeiti-mo partijos laikysenoje religijos atžvilgiu. Jei kompartija paskuti-niuoju metu nevartoja fizinio te-roro priemoni , tai ne tod l, kad ji tur t koki nors moralini skrupul . Kiekviena priemon prieš religij komunist partijai yra gera ir morali. Klausimas, komunist supratimu, gali b ti ne apie priemoni moralum , bet apie j racionalum . Kitaip sa-kant, partija pakeit savo taktik kovoje prieš bažny i tik grynais tikslingumo sumetimais. Komu-nistai sitikino iš savo patyrimo Lietuvoje, kad Engelsas pagr stai smerk Diuring d l jo projekto "uždrausti religij " sakydamas, kad negalima bažny iai padaryti didesn s paslaugos, kaip tik už-draudus religij . Istorija moko, kad persekiojimai ir teroras daž-niausiai tik taurina ir gr dina bažny i , kaip ugnis kad taurina ir gr dina gelež .

Bet ne tik pasaul ži riniai skir-tumai išved kompartij toki arši kov prieš bažny i Lietu-voje. Likvidavus aktyvi , ginkluot rezistencij prieš okupant , bažny ia tapo sykiu ir dvasin s tautin s rezistencijos pilimi. Prieš j kaip toki ši kova taip pat nu-kreipta, kova, kuriai partija da-bar nustat , kaip min tame CK nutarime išsireikšta "racionaliau-sius veiksmingos mokslin s-ateis-tin s propagandos kelius". Tik -kime, kad bažny ia Lietuvoje at-sispirs ir tiems racionaliausiems komunist metodams, bet b t pavojinga iliuzija tuos j metodus nedavertinti.

SUKAKTIES ŽODŽIAI

IR DARBAI

- Atsiskantieji nuo nepriklausomybės
- Niekinantieji nepriklausomos Lietuvos žmonės ir idjas • Tiriantieji jaunim Amerikoje • Amerikietis Powers ir lietuvis B t nas

1.

Okupacijos sukaktis pamin ta Lietuvoje ir laisvajame pasaulyje skirtingai. Lietuvoje okupacijai išgarbinti šalia s skrydžio Vilniuje išleista ir gausiai literat ros apie Lietuv . Net pranc z ir angl kalbom.

Laisvajam pasaulyje okupacijai atimesti ir nepriklausomybei sutvirtinti simpatingas buvo Amerikos simbolinis gestas: valstyb s sekretoriaus Herterio pri mimas Baltijos valstybi diplomatom; valstyb s departamento parodytas palankumas sustiprinant Lietuvos diplomatin atstovavim Washingtone. Tie patvaresn s reikšm s tur ženklai sutapo su okupacijos sukaktim.

Laisvojo pasaulio lietuviai nieko patvaresnio ta proga nepadar . Tenkino si prakalbam ir nieko ne pareigojanom rezoliucijom. Net ir tos institucijos, kurios turi materialin s paramos iš šalies savo darbu, nepaliko patvaresnio liudijimo apie Lietuv . Ar Lituanus žurnalas nebus stipriausiai ligi šiol atsiliep s sukakties prog , nušviesdamas specialiai tos okupacijos stipriausi reiškin — lietuvi rezistencij ?

Min jim rezoliucijos demonstravo lietuvi viening nusistatym d l Lietuvos ir jos okupacijos, bet tais paiais metais spaudos pasisakymai demonstravo priešingai — apskilusias, pakrikusias paži ras d l nepriklausomyb s, d l okupacijos, d l emigracinio gyvenimo. Gal tai paži r perka-

nojimas, o gal tik atsakomyb s už savo pareiškimus neįautimas. Pavyzdžius imam iš žurnal .

2.

Darbas, lietuvi socialist laikraštis, aštriausiu kampu pasisuko d l Lietuvos nepriklausomyb s. Alg. Šaliaus straipsnyje pro neigiam pasisakym apie emigracinio gyvenimo veiksnius, pro teigiam pasisakym apie bendradarbiavim su okupaciniu režimu, stipriausiai krito akis neigiamas atsiliepinimas apie pa i Lietuvos nepriklausomyb . Lyg b t atgim 1917 Petrapilio konferencijos laikai, kada kai kurie kalb tojai (prof. P. Leonas) abejojo, ar verta tur ti nepriklausomyb . Dabar Darbo bendradarbis neabejodamas nusišiep iš Lietuvos nepriklausomyb s, terašydamas ir jos vard kabut se. Anas pasisakymas d l nepriklausomyb s priart ja prie okupacinio režimo nusistatymo — jo atstovai seniai skelbia, kad Lietuva tebus Amerikos ar Anglijos imperialist kolonija.

Tokio aštraus pasisakymo d l nepriklausomyb s lig šiol neb ta. Bet j buvo vedama palaipsniui: per por met pasisakymais už tariamus kult rinius santykius su Lietuva kai kuriuose laikrašt iuose ir paskaitose buvo supainiojamos s vokos ir galvojimas. Jei kalbos apie tuos kult rinius santykius nebuvo sulauk lietuvi vieningo nusistatymo, tai pasisakymas prieš nepriklausomyb susilauk vieningo pasmerkimo. Ir patys socialistai atsiribojo nuo tos linijos Darbe, atleisdami iš redaktori J. Kizn . Prieš tai panašus likimas buvo ištik s jo pirmata k dr. J. Repe k . Tai jaunesn s socialdemokrat kartos žmon s. Atrodo, jie nebejau ia tokio ryšio su nepriklausomybe ir bolševizmas jiems n ra toks svetimas kaip vyresniajai kartai, bolševizm patyrusiai ne iš knygo , bet

iš tiesiogin s patirties. Kaip matyti iš J. Kaminsko nusiskundimo Keleivyje, jie gyvena Amerikoje populiarinamu bolševizmo evoliucijos tik jimu, evoliucijos iki to, kad jis sudemokrat - si s ir bus priimtinas socialdemokra - tam.

3.

Jaunimo Žygiuose d mesio verta paralel su Darbu. Paralel tarp krikš - ioni demokrat ir socialdemokrat laikraš i . Jei Darbas suniekino nepri - klausomyb s princip , tai Jaunimo Žygiai tai padar su id jom, kurios Lietuvoje buvo laikomos išraiška de - mokratinio ir krikš ioniško s j džio, k rybiškai prasiveržusio kaip opozicija prieš nedemokratinio režimo stagnaci - j . Jaunimo Žygiai tai padar , deklia - racij “ organiškiosios valstyb s k - ryb ”, paskelbt Naujojoj Romuvoj 1936, vertindami kaip „diktat rin ”, kaip „turin i tendencijos pažaboti pat demokratizm ”, kaip „nedemokra - tin s dvasios”. Laikraštis, kuris tai deklaracijai nepripaž sta demokratin s dvasios, netiesiogiai nepripaž sta de - mokratyb s dvasios ir tai šešiolikai, kurie t deklaracij pasiraš . Tuo paneigiama demokratin mintis ir tiem tarp pasirašiusi dr. P. Dielininkai iui, dr. I. Skrupskeliui, dr. J. Pankauskui, dr. P. Mantvydui, J. Keliuo iui, kurie s d jo ar autoritetinio Lietuvos režimo kal jimuose ar buvo kankinami ir kai kurie žuvo kankiniais bolševik kal - jimuose bei koncentracijos lageriuose. Nedemokratai turi b ti ir tarp pasira - šiusi es krikš ioni demokrat vei - k jai dr. K. Pakštas bei prof. B. Vit - kus. Nedemokratai turi b ti ir velio - nys direktorius P. Grajauskas bei rektorius prel. B. esnys, kurie viešai pareišk spaudoje savo pritarim deklia - racijai. Didžiausias nedemokratas iš - eina jau prof. St. Šalkauskis, kuris solidarizavo su deklaracija bei jos autoriais ir karštai j gyn spaudoje nuo tautinink puolim . Nedemokra - tais ir net demokratyb s priešais juos laik ir at j bolševikai.

Skirtumas tarp Darbo ir Jaunimo

Žygi betgi yra. Darbe nepriklausomy - bes principas buvo paneigtas socialist jaunosios kartos, bet vyresnioji nuo to atsiribojo. Jaunimo Žygiuose atviršk - iai: aniem Lietuvos veik jam ir j paskelbtom id jom buvo paneigtas de - mokratiškumas pagal vyresni j direk - tyvas. LKDS centro komiteto aplink - raštis apie Lietuvai Front dav ton suniekinti frontininkus, tad Jaunimo Žygiai ir puol si niekinti an deklia - racij , nes ta deklaracija, kaip pa - aiškino J. Ž., buvo pasirašyta „dau - giausia dabartini L. F. vad ”...

Jei laikraštis skiriamas jauniem skai - tytojам ir jie gali b ti vertinami kaip gera dirva gerai s klai, tai Jaunimo Žygiai vykd proces , priešing Evan - gelijos parabolėi: ia t ger dirv at jo neapykantos žmogus ir pas jo pikt s kl , skelbian i neties , skriaud - žian i mirusius ir kankinius, kurie apsiginti negali, skriaudžian i taip pat ir krikš ioni demokrat grup , kada tas piktos s klos s jikas pasiro - d apsideng s krikš ionio demokrato r bu.

4.

Metmenyse, „jaunosios kartos kult - ros žurnale”, vienas straipsnis neside - rina kit eil . Jis labiau tikt Darbe, šalia Alg. Šal iaus. Ten yra tos pa ios tendencijos, aštriau pareiškštos, bet su poetiniu patosu, kuriuo pridengiami au - toriaus vidaus prieštaravimai. Tos pa - ios tendencijos, kuria, kaip min ta, J. Kaminskas Keleivyje skund si tarp jaunesni j socialist — tik jimas bol - ševizmo evoliucija gera, o Vakar evoliucija visišk sunykim , kur reikia tik paskubinti. Tai svetima ki - tiem straipsniam, kurie ramaus tyrin - tojo žvilgsniu amerikiniaiis apklausin jimo metodais siekia analizuoti ir kritiškai vertinti tiek nepriklausomos Lietuvos laikus, tiek ir dabartin tremties visuomen .

Labiausiai d mesio vertas jaunosios kartos lietuvi apib dinimas. Studen - tuose ateitininkuose S. Leimonas ran - da: nesidom jimas socialiniais, ekono - miniais ir kult riniais reikalais, o juo - labiau partij veikimu; ta iau gyvas

noras studijuoti politik teoriniu atžvilgiu, ypač iai pažinti komunizmo ideologij; jaunimas anks iau vengs lietuvi kalbos, student stovykl d ka, i ma gana staigiai vertinti lietuviškum; nori logišk rody m , kod l jis turi b ti lietuvis; stipriai vertina ir praktikuoja savo religin ideologij .

Santariė iai, kaip informuoja V. Gegevi t , iš politin s krypties, siekusios liberal vienyb s, pasuko kult rine linkme; ypač iai jaunieji nesidomi nei politine veikla nei politin m temom; muzika, literat ra daugiau m gstami dalykai; nuo 1959 suvažiavimo tai vienintelis ji m realus ir prasmingas veiklos kelias; jaunesnieji studentai betgi pasyv s klausytojai; id jin je plotm je b dingas „atokumas“ ir „v sumas“ (tai, atrodo, reiškia: nesidom jimas R.)

Skautuose pagal T. Remeikio apib dinim; tre iame skaut etape, kuris yra dabar universitetini studij vidury, apie 22 metai amžiaus, susilp s tautinis užsidegimas; organizacija prarado nariam ideologin kontrol; pati m jauniesiems nei ideologija nei tradicijos n ra tokios efektyvios kontrol s priemon s kaip grup s opinija ir sankcijos; daugiau pasisako už kult rin veikim nei politin; jaunieji vengia jungtis vyresn s kartos organizacijas.

Žurnalo redakcija prie (šios „autocharakteristikos“ pridėda pastabas apie amerikn jaunim , tarp kurio tenka ir jauniesiems lietuviams gyventi; nukry.

ISTORIJOS PARAŠT JE

Kas buvo tie dr suoliai, kurie atsispyr bendros apatijos migdymui ir iš jo su konstruktyviu politikos planu, vieninteliu, kuris pasirod per vis tautinink valdym ?!

Buvo j 16. Iš j tik du priklaus vadinamiems vyresniems — tai Kazys Pakštas ir Balys Vitkus. Kiti atstovavo jaunesnei generacijai: Juozas Ambrazevi ius, Pranas Dielininkaitis, Jonas Grinius, Zenonas Ivinskis, Juozas Keliuotis, Antanas Maceina, Ignas Malinauskas, Pranas Mantvydas, eslovas Pakuckas, Jonas Pankauskas, Antanas Salys, Ignas Skrupskelis, Antanas Vai ulaitis. Nors šis b relis ir buvo gana margas profesijos atžvilgiu, j ta iau jung Šalkauskio id j lobis bei jo gyvenimo pavyzdys. Iš to elito jis ne tik gird jo paties skelbiam min i aid , bet jame ži r jo pat save. Tai tikrai buvo jo išsilgtoji naujoji karta.

Šalkauskis neman pasitenkinti pritarimu tarp keturi sien . Jis pasiryžo prisipažinti prie buvusi savo mokini , kurie viešai taip dr siai užsiangazavo, ne vien nuoširdžiu sveikinimu, bet tiesiog džiaugsmingu pritarimu. Tas Šalkauskio žodis labai skyr si nuo prasto jam kritiško susilaikymo bei vidaus mandagumo. Šalkauskis raš : „Branגיעji draugai romuvie iai! Vadindamas jus šitaip, noriu pabr žti, kad m s takai yra su j vien plat keli . Man n ra reikalo sijungti j s s j d , nes aš esu jau buv s jo ištakose. Nuo laiko mano referato „Krikš ioniškoji politika ir gyvenamoji valanda,“ skaityto 1921 Pirmajame Lietuvi Katalik Kongrese Kaune, manyje brendo daugelis iš t id j , kurias J s taip sistematingai ir sugestyviai esate pareišk savo deklaracijoje. Bet iki šiolei mano kelias buvo beveik vienišo kelias. Dabar man pasidar dr siau ir džiaugsmingiau, matant, kad aplink tai, kas man r p jo, yra susib r s gražus ratelis jaun paj g , daug žadan i m s tautai ir valstybei“. (Naujoji Romuva, 1936 nr. 11).

Prof. Juozas Eretas taip rašo savo k tik iš jusioje knygoje Stasys Šalkauskis (1960), p. 184 - 85.

Ateitinink laim jimai ir problemos

• KONGRESAS IKAGOJE • KOD L KATALIK TIK JIMO ŽMON S
NERAŠO APIE KATALIKUS • ATEITININKUOS PERGALI VAINIKAS
• PROBLEM IR R PES I EIL .

1960 m. rugs jo 2-4 ikagoj Ateitinink Federacija atšvent savo 50 met jubiliejn kongres . Nesiimame kongreso iškilmi aprašin ti, nes tai jau atliko Draugas, Darbininkas ir T višk s Žiburiai. Ta iau norime ke liomis mintimis pamin ti pat ateitininkijos auksin jubiliej . 50 met ateitininkiškiosios veiklos švent n ra tik pa i ateitinink vidaus reikalas. Ji lie ia visus, kuriems lietuviškoji gy-

vyb yra brangi. Kiekviena lietuviškoji organizacija yra lietuviškiosios gyvyb s išeivijoje reišk j ir tod l verta lygaus vis d mesio.

SPAUDA IR KONGRESAS

Rašydami šiuos žodžius jau trys savait s po ateitinink kongreso, turime apgailestauti, kad šis reikalas m suose vis dar n ra suprantamas. Lig ši ai

pimas nuo politikos kult r ; pasyvumas aplinkos, tradicijos ir vadovaujan io elito atžvilgiu intensyvus vertybi pergyvenimo praradimas; moralinio jautrumo sumaž jimas — yra b dingi ir amerikie i akademiniam jaunimui... Redakcija n ra entuzias-tinga, radusi tok dabarties jaunim .

5.

Drauge Al. Gimantas nukreip akis du vidutin s kartos vyrus — amerikiet F. Powers ir lietuvi J. B t n , kurie buvo gav tam tikrus uždavinius su pavojum gyvybei arba pavojum virsti sovietin s propagandos priemone. Jie tai atliko skirtingai. „Jei Powers'ui viršininkai tikino, kad jo uždavinys virš Sovietijos yra visu šimtu procent saugus, m siškiams (B t nui, Lukšai ir kt.) vargiai kas gal jo duoti tokias garantijas ir nedav . Bet ir tas pasiryž li visiškai neatbaid ...

Net bolševikin je versijoje jo (B t no) žuvmimas buvo aprašytas taip, kad kiekvienas skaitytojas gal jo susidaryti nedviprasmišk vaizd , rodant , kaip miršta didvyriai, atlik visk iki pa ios paskutiniosios žmogiškiosios pastangos. Priesaika išlaikyta. Žuvusieji nekalba. Štai ia ir turime didžiul skirtum tarp amerikie io F. G. Powers ir lietuviuo J. B t no”.

Prie to palyginimo belikt prid ti: jei Metmenyse buvo pasakyta, kad ia auganti karta intensyviai praranda vertybi pergyvenim , tai J. B t no, J. Lukšos pavyzdys rodo, kaip patriotines vertybes jie pergyveno intensyviau nei savo gyvyb ir mirt . Tai labai tiko priminti ir okupacijos sukakties proga, kada vieni ar kiti savo tiriant žvilgsn nukreip nepriklausomyb s prait ar dabarties žmoni dvasi , nor dami susiorientuoti, kur esame ir kuriuo keliu turime eiti.

LOBYMAN

dienai antrasis ikagos dienraštis n viena eilute nepainformavo savo skai-tytoj , kad toj pa ioj ikagoj savo organizacin s veiklos 50 met atšv sti buvo suvažiav ligi 1000 žmoni iš JAV ir kit krašt . Lyg tai neb t buv s lietuviškajame gyvenime neei-linis vykis! Ne tik šis dienraštis, bet ir kita katalikams svetimoji spauda nelaik nei savo žurnalistine, nei lietu-višk ja pareiga pasidom ti ateitinin- k kongresu. Keldami fakt , nesiiama- me priekaištauti nei tam, nei kitam atskiram laikraš iui, nes taip jau nuo seno ir maždaug vis priprasta. Ta- iau manome, kad toks protis yra ne-lemtai susidar s ir vertas nusikraty- ti. Nelaikome normaliu dalyku, kad „nesavaisiais“ nesidomima kitaip, kaip d l ko nors išeinant prieš juos „kovon“. O pirmiau negu kovoti yra svarbu pažinti, informuoti. Atskiros organizacijos gali b ti ne tik id jiš- kai skirtingos, bet ir tiesiogin s prie-šinink s. Betgi jos visos yra tos pa- ios lietuviškosios dirvos darbinink s. K veikia viena organizacija, svarbu yra ir kitoms. Daug s kmingiau sek- t si kovoti su fanatizmu (ir b tent, daug svarbiau kovoti su savo pa i- negu su „prieš ” fanatizmu), jei b - t lojaliai domimasi darbu ir t , ku- rie laikomi priešininkais, Ignorancija yra pagrindin fanatizmo gaivintoja. Geriau vieniems kitus pažstant, daug b t laim ta sukurti džentelmeniškės- nius tarpusavio santykius ir tuo pa iu giliau pasiekti lietuviškosios vienyb s visoj galimoj id j tampojo.

Toks yra pagrindas, tod l manome, jog ir ateitininkijos 50 met jubilie- jus tur jo teis s rasti atgarsio visoj lietuviškojoj spaudoj ir visuomen j. Organizacija — ne žmogus. Jai n ra ko sižeisti, ar ji kieno nutylima ar ne. Bet ne vistiek yra kitiems nuty- l ti, kada ir šiuo metu, lietuviškajame gyvenime sigalint nuovargiui, viena organizacija paj gia savo kongresan sušaukti ligi 1000 žmoni . Tai šviesus vykis lietuviškajame gyvenime.

Ateitininkai yra pati seniausia jau- nimo organizacija iš vis dar tebegy- v jaunimo organizacij . Drauge tai yra apskritai viena iš seniausi lietu- višk j organizacij . Savo nari skai- iumi ji taip pat yra viena iš gau- siausi . Veikia visuose laisvojo pa- saulio kraštuose, kur tik yra lietuvai . Jos nariai reiškiasi ir kitose bendrin - se, kult rin se, profesin se ir kitose organizacijose. Ateitininkai yra vi- siems žinomi, tik nevis lygiai pa- ž stami.

Tie, kurie patys išaugome ateitinin- kuose ir dabar j eil se telkiam s, sa- vo organizacijos 50 met jubiliej šven iame su išdidžiu džiaugsmu: vis- ko pergyvenome, bet vistiek likome nepalaužti! Ateitininkai savo veiki- prad jo carin j priespaudoj. Pakako kli i ir savojoj valstyb j nuo to me- to, kai ji išsuko iš demokratijos ke- lio. O paskui už jo bolševikin ir na- cin okupacijos su žiauriu teroru. Daug id jos draug kal jo, daug j žuvo. Lietuvoj ateitinink veikia už- gniaužta drauge su visomis kitomis lietuviškomis organizacijomis. Ta iau tie, kurie atsid r me laisvajame pa- saulyje, tuojau pat atk r me ateitinin- k organizacij , ir ji telkia m s jau sver tur gimusiuosius vaikus, diegdama juose lietuvišk j gyvyb . Kaip Lie- tuvoje, taip ir ia ateitinink federa- cija jungia tris s jungas: moksleivius, studentus ir sendraugius. Šiuo metu moksleivi ateitinink yra per 900 (iš j 720 JAV, kur jie turi 28 kuopas), student — apie 270 ir sendraugi per 1200. Patys šie skai iai liudija ateitininkijos gyvybing net ir iš- eiviškojoj buityje. Žvelgdami savo organizacijos 50 met keli , ateitinin- kai galime didžiutis atlaik visok li- kim ir jam nekapituliuav .

Ateitinink 50 met jubiliejus lygiai teikia džiaugsmo ir visiems katali- kams, kokiose organizacijose kas be-

dalyvaut . Kaip mokslus einan ios jaunuomen s ir tuo pa iu v liau švie-suomen s organizacija, ateitininkai buvo ir teb ra pagrindiniai krikš io niškosios kult ros m s tautoje ugdy-tojai. Kai ano meto Rusijos mokyk-las lankiusieji buvo nuteikiami indi-ferentais ar ateistais, tai ateitininkai prad jo šviesuoli katalik kart . Be j , kataliky b m s tautoje b t li-kusi tik liaudies tradicija, ir ateizmui neb t buv sunku vis krašt už-lieti. Ateitininkai buvo vis katalikiš-k j organizacij gaivinan ioji dvasia. Jie m s tautoje suk r stipri krikš-ioniškosios kult ros srov savo k ry-bingaisiais žmon mis, spauda ir kito-mis institucijomis.

Kaip katalikiškosios pasaul ži ros organizacija, ateitininkai savaime yra id jinis priešininkas tiems, kurie yra Bažny iai priešiški ar bent abejingi. Ta iau ir šie pastarieji privalo ateiti-ninkus gerbti kaip tokius id jinius priešininkus, kurie visada steng s už savo id jas kovoti garbingai ir pozity-viai. Iš antros pus s tenka pabr žti, kad id jin priešyb neturi b ti su-absoliutinama. Pirma, kiek beb t priešyb s tarp priešing id jini nu-sistatym , vis j bendras priešinin-kas, vis pirma, yra apskritai beid -jiškurn s, mies ioniškai buržuazinis tik savo naudos medžiojimas, kiek-vien idealizm apšauki s naiviu jau-nyst s prietaru. Ugdydami savo narius idealistin j dvasioj, ateitininkai daug nusipeln idealistini nusiteikim m -s tautoje diegimui. To nuneigti nie-kas neturi teis s. Antra, kokia priešy-b tuo ar kitu poži riu bekilt , visa-da svarbu, kad priešininkas b t ne-sukalk j s ir laiko pažangai neužsi-skleid s. Vadovaudami katalikiškajai visuomenei, ateitininkai j nuteik pažangiai. Nei socialiniu, nei politiniu atžangumu Lietuvos katalik neteko kaltinti. Neatsitiktinai politiniame gy-venime „dešin ” ir „kair ” pas mus išsiskyr nusistatymu j religij , o ne valstyb , nes ir vadinamoji „kair ” nebuvo niekuo pažangesn už „de-šin ”. Tre ia, kiek kas mus vienus nuo

antr skirt , visus jungia lietuvyb . Kiek srov in j polemikoj beb t bai-mintasi katalik „internacionalizmo”, n viena srov neturi teis s sakyti daugiau Lietuvai meil s tur jusi už ateitininkus. Nesusivedžioj Rusijos revoliucij internacionaliniais senti-mentais, ateitininkai nesvyruodami pirmieji jo savanorius. Kai 1941 birželio m nes tauta sukilo prieš bolševikinius okupantus, pirmose su-kilimo vadovyb s eil se buvo ateiti-ninkuose išaug vyrai. Ir antrosios bolševikin s okupacijos partizan eil-se ateitininkai J. Lukša ir J. B t -nas rinkosi ver iau mirti negu gy-vyb pirkti okupanto kaina. N ra ko-ty iotis, kad ateitininkai savo šven i progomis pagarbiai prisimena savo didvyrius id jos draugus. Kas n ra apakintas fanatizmo, tas moka gerbti ir savo id jinius priešininkus, džiaug-tis j nuoširdžiomis pastangomis ir pasiektais laim jimais.

Savo ikagos kongrese ateitininkai parod , kad ir šiuo metu jie liko stipri paj ga. Tiek žmon i turint, kiek daug galima nuveikti! Džiaugdamiesi ateitinink gyvybingumu, norime iš-kelti ir tuos r pes ius, kurie jiems kyla, kaip ir visoms lietuviškosioms organizacijoms.

PIRMASIS R PESTIS — NEB TI „ORGANIZATION MAN”

Pirma, šiuo metu nepakanka lietu-viškosioms organizacijoms tenkintis tik saviveikla, tik vidaus veikla. Be abejo, kiekviena organizacija turi sa-vo specifinius uždavinius, kuriais ji ir grindžia savo veikl . O kadangi vi-sos lietuviškos organizacijos savaime implikuoja lietuvišk j gyvyb , tai jos visos drauge yra ir lietuviškosios kovos dalyv s. Ta iau išėivijos s ly-gose nepakanka atskir dalini orga-nizacij . Bendriesiems lietuviškie-siems uždaviniams vykdyti reikia vi-siems drauge susitelkti. Tokia vis lietuvi išėivi santalka vis pirma yra Pasaulio Lietuvi Bendruomen . Dalyvavimas atskirose pasaul ži ri-

n se, profesin se ar kitose organiza-
cijose neatpalaiduoja nuo pareigos
reikštis ir Lietuvai Bendruomen j bei
apskritai viešajame lietuvi gyvenim-
e. Yra ateitinink , kurie nuoširdžiai
dirba ne tik savo organizacijoj, bet ir
už jos rib . Ta iau daugeliui j , kaip
daugeliui ir kitose organizacijose, yra
pagundos pasitenkinti tik „sava“ orga-
nizacija. Tokia tendencija, vedanti
getin uždaram , yra pavojinga. Vi-
sos organizacijos turi prieš j ko-
voti. Taip pat ir savo vidaus veikloje
išeiviškoji buit is reikalauja nesiten-
kinti tik grynai organizaciniais užda-
viniais, bet imtis ir platesni uždavi-
ni , kuriems n ra kit institucij . Mi-
n dami savo 50 jubiliej , ateitininkai
išleido du stambius veikalus: kun. St.
Ylos parengt Ateitinink Vadov ir
dr. J. Ereto parašyt prof. St. Šal-
kauskio monografij . Linkime šiuo
keliu žengti ir tolyn, imantis ir kit
veikal , kurie gal t liudyti šio meto
ateitinink k rybin iniciatyv . Ta iau
labai pragaištinga b t priešinga ten-
dencija baimintis, kad niekas nieko
šalia ateitinink organizacijos nesim-
t . Tokios tendencijos balsu buvo pa-
sirod s apgailestavimas, kam LFB šie-
met neatsisak savo studij savait s
tik tod l, kad tokia savait šiemet
pirm kart buvo suorganizuota ir
ateitinink sendraugi .

ANTRASIS R PESTIS — JAUN

J G MOBILIZACIJA

Antrasis r pestis, su kuriuo tenka
susidurti visoms lietuviškosioms orga-
nizacijoms, yra jaun paj g orga-
nizacij ugdymas. Kaip vis pirma
jaunimo organizacijai, ateitininkam šis
klausimas atrodo neky l s. Veikia
moksleivi ir student s jungos ir,
reikia džiaugtis, pasig r tinai veikia.
Ta iau, kai baigiamos studijos, didel
dalis dingsta ir iš ateitininkiškojo, ir
apskritai lietuviškojo gyvenimo. Per
15 met ateitininkus per jo tiek daug
jaunimo, o ta iau aktyviais išliko tiek
maža. Yra paj gi žmon i , išaugusi

per tuos 15 met , bet jie lieka vad-
be vadovaujama j karta. Ambicijai
yra parankiausia pad t diagnozuoti
„sen j ” kalte. Bet tai pigiausia ana-
liz : „mes teis si!“. Senieji yra senie-
ji. Tai paprasta. Bet ar tai išteisina
jaunuosius, kurie dar nepasen darosi
senaisiais? Klausimas yra perdidelis
j ia leistis. Pasitenkiname tik viena
pastaba. Nat ralu, kad jaunieji visada
randa pagrindo nepasitenkinti senai-
siais. Bet nenat ralu, kai šis nepasi-
tenkinimas lieka tik bergždžias sen-
timentas. Jei kas yra pasenusio, reikia
tai keisti naujesniu. Bet nieko negali
b ti pakei iama nuošaliai liekant. Kai
baigus studijas, baiminamasi sijungti
vienur ar kitur, tai neju iomis išsijun-
gama iš viso lietuviškojo gyvenimo,
išsijungiama apskritai iš kovos (o
tai ir yra dvasin s senatv s at ji-
mas!).

TRE IASIS R PESTIS — LIETUVYB

Tre iasis bendrasis r pestis yra lie-
tuvyb . N viena lietuviškoji organi-
zacija n ra šiam r pes iui abejinga.
Ypatingai šis r pestis yra aktualus
jaunimo organizacijoms. Lemiamai
svarbu, kad savo organizacijose m s
jaunimas b t galimai giliau ugdo-
mas lietuvyb . Pasaul ži rinis aukl -
jimasis privalo b ti susietas su lietu-
viškosios s mon s pl tojimu. Ateiti-
ninkai š uždavin supranta ir savo
jubiliejinio kongreso š kiu tai išreišk :
ištikimyb Kristui — ištikimyb Lietu-
vai! Pa iame kongrese ištisos eil s
kalb toj l pomis (specialiai prel. M.
Krupav iaus pamoksl e ir dr. A. Su-
žied lio paskaitoj) buvo keltos ateiti-
nink pareigos lietuvybei. Ta iau nu-
tautinto pavojus neaplenkia n ateiti-
ninkiškojo jaunimo: moksleivius ir
iš dalies studentus jau skverbiasi
angl kalba tarpusavio santykiuose,
susirinkimuose prasiveržia defetisti-
niai nusistatymai, pagaliau, jie imami
gr sti „aukštesniais” principais (net
pa iame kongrese vienas kalb toj
dviprasmiškai skatino eiti apaštalau-
ti amerikie tus). Tai visa liudija,
kad dar su didesniu r pes iu tenka

LIETUVI BENDRUOMEN J

STUDIJOS APIE DVIEJ KULT R SUSID RIM

KETVIRTOJI JAV IR KANADOS LFB STUDIJ IR POILSIO SAVAIT

Liepos 30 — rugpj io 6 dienomis ketvirt kart Amerikoje LF bi iuliai susirinko Studij ir Poilsio Savait Kennebunk Port, Maine. Jau pradzioj savaites uzsuregistravo 88 stovyklautojai, o v liau, skaitant ir sijungusius sve ius, tas skai ius pakilo iki 100. Studij ir Poilsio Savait virto frontinink tradicija ir jokie atstumai entuziast neatbaid . Is ikagos atvyko daugiausiai (20), o kiti is Clevelando, Detroito, Kanados, Waterburio, New Yorko, Bostono, Amsterdamo, Worcester ir kt. Stovyklautojai vyko su pakilia atostog nuotaika. Paklausti, kod l leidosi toki tolim kelion , daugumoj atsak , kad nor j isgirsti dr. Girni , kuris buvo studij moderatorium, isklausyti labai aktuali ir svarbi paskait ir pasimaudyti Atlante. O dr. Girnius jau antr stovyklos dien pareisk : — Biulius jau nebegalima nuo Studij ir Poilsio Savait s sulaikyti, jie atvykt ir visai stovyklos neorganizuojant

Vokietijos bi iuli žodis.

Po trij dien poilsio, antradienio vakare vyko oficialus studijin s da-

lies atidarymas. Valdyba oficialiai pristat stovyklos seni n Vyt. Mažel, kuris sudar administracin štab iš stovyklautoj tarpo. Dr. Girnius labai efektingai apib dino k no ir dvasinio poilsio reikšm ir nupasakoj savait s studij plan . Su dideliu d mesiu ir plakan iom širdim buvo išklaudyta dr. V. Dambravos paruošta magnetofono juosta, pav luotai prisi sta iš Vokietijos Clevelando LFB Konferencijai. Malonu buvo gird ti Vokietijos bi iuli dr. Dambravos, dr. J. Avizoš, A. Grinien s ir dr. J. Griniaus sveikinimus ir prof. dr. A. Maceinos programin kalb , kuri ryžtingai nuteik klausytojus ir dav reikiam nuotaik visai studij savaitei. Buvo išklaudytos ir tik prieš du m nesius rašytos Vasario 16 Liet. Gimnazijos mokini dainos.

Studijin s paskaitos.

Dr. J. Griniaus atvykimas buvo didelis studij savait s laim jimas. Jeigu savo laiku buvo sakoma, kad prof. P. Dovydaitis yra vaikš iojanti enciklopedija, tai dabar jau labai populiariu lietuvi tarpe taip vadinti dr. Girni .

imtis ateitininkuose lietuviškojo aukl jimo, negu ligšiol buvo imtasi. Specialiai krepiame d mes — vien vis labiau iskylant pavoj — JAV katalikišk j jaunimo organizacij pavyzdziu ir ateitininkus traktuoti tik religine organizacija, kuriai tautiniai uzdaviniai t ra tre iaeiliai. Tokia ateitininkijos samprata yra nelemtas nesusipratimas, esmiškai kei i s jos prasm ir esmiškai paneigi s jos tradicij . Katalikyb ateitininkams n ra tiltas nutautimui pateisinti. Priešingai, katalikyb ateitininkams yra j ga

tautinei ištikimybei. Kristus yra aukšiau visko krikš ioniui, bet tuo pa iu absoliu iai pareigojan ios prasm s gyja ir tai, kam j pareigoja Dievo ir artimo meil . Prel. M. Krupavi iaus žodžiais, „tobulas katalikas niekad negali nutausti“ (Lietuviškoji išeivija, 122). Kas veda nutautinimo keli , tas neturi savojo pal žimo dengti katalikybe.

Linkime ateitininkams, atšventus 50 met jubilej , naujomis j gomis leistis ateitin, gaivinant m s taut krikšioniškosios kult ros gyvybe.

Trijose LFB studij savait se dr. Girnius buvo moderatorium ir visose pui-
kiaiai užpild neatvykusi prelegent
sprag . Š kart vienas prelegentas irgi
neatvyko, dr. Girnius skait dvi pa-
skaitas: „Žvilgis amerikie i tautos
dvasi ” ir ištrauk iš savo naujai pa-
ruoštos knygos Tauta ir kult ra. Dr.
A. Musteikis irgi negal go atvykti, bet
savo paskait „Lietuviškos kult ros
susitikimas su amerikonišk ja” at-
siunt raštu, kuri perskait R ta Žu-
kait . Po paskaitos vyko gyvos dis-
kusijos, iš kuri pamin sime b din-
ginius pasisakymus.

A. Landsbergis: domus lietuvi ra-
šytoj pavaizdavimas pirmo susitiki-
mo su Amerikos gyvenimu. Pav., H.
Radausko eil raštis „New Yorko uos-
tas” ir Naujokai io romano „Upeliai
negr žta kalnus” pabaiga. Juose
reiškiamas nepasitik jimas, užsisklen-
dimas, net savotiška baim , žodžiu,
tas susitikimas vaizduojamas tamso-
kas. Tuo tarpu žurnalistai — prie-
šingai, kalba gana optimistiškai, švie-
siai. Taip pat ir v lesniuose liet. ra-
šytoj k riniuose, kaip Mazalait s Ne-
g stis ar Šk mos Balta drobul , kur
atsispindi tas pat nepasitik jimas ir
primityvi baim . A. Meko k ryboje
jau dvejopas žvilgsnis. Jo lyrikoje
šiltas gamtos aprašymas, bet teore-
tiniuose straipsniuose — aštri Ame-
rikos gyvenimo kritika.

Pa i jauniausi rašytoj k ryba
jau atstovauja abi kult ras. Stilius
amerikietiškas, beveik žurnalistiškas.
Net M. Katiliškio paskutinio romano
ištrauka turi daug bendro su ameri-
kietiška literat ra, nors ir ia Katiliš-
kis labai lietuviškas.

Ši dviej kult r susitikimas vis-
d lto yra vienašališkas. M s rašyto-
jus amerikietiška kult ra veikia ir
paveik , o mes amerikie iams patei-
k m vos vien lietuvišk noveli rin-
kin ir dabar planuojam liet. poezi-
jos antologij . Šis noveli rinkinys
visgi susilauk domi pastab . Clark
Mills knygos žangoje sako, kad lietu-
viškos kult ros tragedija yra dovana
Amerikos kult rai. Kadangi amerikie-

i intelektualai yra labai jautr s, tai
m s patiekiamas sava literat ra jiems
gali daryti takos, nors ta taka b t
ir labai nedidel .

K. Žoromskis: Lietuvi dail kol kas
jokio našo amerikie i kult rai ne-
duoda. Liet. dailininkai jau iasi lai-
mingi pra j per koki komisij ir
patek vien - kit parod . M s
dailininkai atstovauja europietiškas
mokyklas. Meno centru buv s Pary-
žius jau tampa antraeilium, kai tuo tar-
pu New Yorkas pirmaeilium. Tod l lie-
tuviai dailininkai tenka tik stengtis
vytis amerikie ius.

Ar yra pastebima amerikie i dail s
taka lietuviams dailininkams? Ryš-
kiausia taka pa iuose jauniausiuose.
Mažiau vyresn s ir vidurin s kartos
dailininkuose. Iš kitos pus s — tik
Petravi iaus grafika rado daugiau su-
sidom jimo amerikie iuose. Abstak-
iam mene amerikie iai aukštai stovi
ir mes jiems takos daryti negalime, o
tik juos vytis. Tiesa, yra iš lietuvi
kilusi amerikie i dailinink , bet jie
daugiau amerikietiški, negu lietuviš-
ki.

Dr. J. Girnius: Kada ir kaip vyksta
susitikimas? Pradžioje susitikimas su
nauja kult ra baugina. V liau jau in-
triguoja, domina. ia jau vyksta tik.
ras susitikimas. Susitikimo bijotis ne-
reikia, nes jis praturtina. Baimintis
reikia sunykimo. Tiek ignorantiškas
amerikie i kult ros smerkimas, tiek
naivi jos adoracija yra nerimta akcija.
Amerikie i takos gyvenimas n ra
blogis, priešingai, gali b ti labai vai-
singas.

Paskaitos autorius kalba apie akul-
t racij . Ar žvelgimas kult r vien
iš sociologiško taško n ra per siauras?
Sociologai visada yra tams s prana-
šai.

Prof. J. Brazaitis skait tema: „Lie-
tuviškoji kult ra savo pašaukimu ir
laim jimais”. Tarp kit , diskusijose
dalyvavo sekantieji.

Dr. J. Girnius: M s tautin kul-
t ra jauna, ji siekia pabaig 19 ir pra-
dži 20 šimtme io. Senoji m s tautos
kult ra, kurta bajorijos, žlugo kartu

su bajorija. D I kult ros vartotoj nykimo kalt gal tenka institucijoms, kurios nesiima rizikingesnio darbo — leisti gerus leidinius. Lietuvi enciklopedijos leidimas ir pasekm s rodo, kad darbas didelis ir rizikingas, bet užtai ir rezultatai n ra blogi. Kada vyrauja pesimizmas, reikia skelbti optimizm , pasiremiant viltimi ir tik jimu. Ši tamsi pad t reikia šviesinti savo sipareigojimais.

Visuomen negali k r jo lygio pakelti, bet gali sutrukdyti, arba pakelti jo pozityvin pasireiškim .

P. Jurkus: M s kult ros vartotojai yra žemo lygio ir per toli atsilik nuo kult ros gamintojo lygio.

V. Naudžius: k vert t kreipti daugiau d mesio, — kult rinink ar kult ros vartotoj lygio pak lim ? Ar iš viso manoma pakelti kult rinink lyg, ar tai n ra prigimta Dievo dovana?

K. Žoromskis: Vartotojas gali gamintojo lyg pakelti ar numušti, jei gamintojas bus silpnas ir pataikaus vartotojui.

Prof. Brazaitis: ia nor jau iškelti tik tuos kult rininkus, kurie buvo išugdyti nepriklausomyb s laikotarpyje. Per darb galima išugdyti ir Dievo dovan , ta iau be darbo ir pastang , kad ir su didžiausia Dievo dovana, neatsieks rezultat .

M s spauda puikiai degeneruoja vartotoj . Okupacijos sukakties proga jokio ypatingesnio ryžto. Džiuginantis reiškinys — kult ros fondo steigimas.

Turtinga vakarin programa

Vakarines programas planavo ir praved dr. V. Majauskas. Jos prasi d jo susipažinimo vakaru. Te iadien vyko lauzas, kuriame dalyvavo ir stovykloje esantieji mažieji. Buvo gražiai padainuota, mažiesiems parodyti filmai, taipogi dr. Ambrozai io filmas iš pirmosios LFB Studij ir Poilsio Savait s Kennebunk Porte. Blandys Jurkus ir K. Ambrozaitis paskait stovyklos laikrašt Uod . Po laužo vyko šokiai ir dar ilgai skamb jo lie-

tuviškos dainos pranciškon vienuolyno pušnyuose.

Ketvirtadienio vakare vyko muzikos ir literat ros vakaras. Savo k rybos skait T v. Leonardas Andriekus, Algirdas Landsbergis ir Paulius Jurkus. Elena Blandyt padeklamavo Vytauto Ma ernio poezijos. Solo dainavo kun. K stutis Bal ys, kuris taip pat akompanavo ir Onai ir Elenai Blandyt m. Jos atskirai padainavo solo ir pabaigai duet .

Pentadienis buvo skirtas t vynei prisiminti. Ryte buvo šv. mišios vienuolyno koply ioje. Vakarui buvo suplanuota didesn programa, bet j sutrukd pirmas šioj savait j lietus. Min jimas vyko bibliotekoj, kur kovotojus atskirom kalbom prisimin prof. Brazaitis ir dr. Majauskas. E. Blandyt padeklamavo patriotin s poezijos. Iš bibliotekos su uždegtom žvak m visi nu jo iki Liurdo grotos giedodami giesmes. Grotoje kun. K. Bal ys sukalb jo mald už t vyn .

Šeštadienio vakare vyko užbaigtu v s. Gražioje gimnazijos valgyklos sal je, papuoštoje lietuvi dailinink paveikslais, susirinko iškilmingai nusiteik bi iuliai kokteilui, vakarienei, pasilinksminimui ir atsiveikinimui. Dalyvavo nemaža ir sve i . Kalb jo pranciškon provincijolas t v. Jurgis Gailiušis, kuris pasidžiaug frontinink studijomis ir kviet ir ateityje ia susirinkti. Dar kalb jo dr. Jurgis Gimbutas, Bostono Kult ros Klubu pirminkas. Jurkus, Ambrozaitis ir Baužys paskait humoristin laikrašt Uod , kuris dalyvius linksmi nuteik . Prie gausi valgiais stal , papuošt gl mis, bi iuliai ilgai dar dainavo. Pabaigai valdybos vardu žod tar dr. P. Kisielius.

Išsiskiriant. Be stovyklos seni no V. Maželio, vietoje nuoširdžiai talkino V. Roci nas, J. Vasaris, Br. Polikaitis, Kregždys. Ponia Kregždien vadovavo jaunesiems, kurie tur jo savo program ir lituanistinius kursus. Stovyklos gydytojas buvo dr. P. Žemaitis. Vis laik stovyklautojai juto t vo Dyburio globojan i rank .

Keturiose LFB studij savait se buvo matyti apie tre dalis t pa i bi iuli veid , o du tre daliai vis nauj . Išsiskirstant gird josi iki pasimatyto sekan ioje stovykloje. Pabuvimas draug tarpe, išklausymas turining paskait ir bendri pasilinksmimai bi iulius ne tik suriša, bet ir atgaivina ir suteikia ideal poils , ku-

rio jokios kitos atostogos negal t suteikti.

Sekaniais metais valdyba irgi nutar ruošti panaši studij ir poilsio savait , kuriai numatyta tema „K r - jas ir visuomen “. Studij plan jau dabar ruošia dr. Girnius. Stovykla vyks pirm rugpi io m n. savait ir grei iausia Kanadoj ar šiaurin j Amerikos daly. K. A.

AŠTUNTOJI EUROPOS LFB KONFERENCIJA

Ji prasid jo rugpi io 9 d., Bernriede, Vokietijoje, Studij Savait s metu. Pradžios žod tar Europos Lietuvi Fronto Bi iuli Valdybos pirmininkas Dr. K. J. eginas, paprašydamas kun. R. Krasausk sukalb ti mald už žuvusius bi iulius bei visus lietuvius kovotojus krašte ir visur. Tuoj po maldos sugiedotas Tautos himnas.

Pirmininkauti pakviestas kun. Br. Liubinas, sekretoriauti — stud. G. Dubauskait .

Perskaitomi sveikinimai raštu. Prof. J. Brazaitis savo ilgesniame laiške - sveikinime ypa iai iškl tai, kad LFB vadovyb , tiek Europoje, tiek ir JAV, perima jaunieji ir kad pati veikla lietuviybei per bi iulius aktyv ja. Pasididžiavim kelia naujieji žurnalo Laisv redaktoriai ir biuletenio Europos Bi iulis stipr j s pasireiškimas. Skatino išlaikyti ir puoselti kilnias id jas bent rinktiniuose žmon se, ir kt.

Raštu dar sveikina prof. A. Maceina, Dr. J. Pajaujis, Dr. P. Radvila, Dr. V. Majauskas — Centro Valdybos vardu, ir St. Daunys — Laisv redakcijos vardu.

Seka pranešimai. Europos Lietuvi Informacijos (ELI) ved jo — redaktoriaus pranešimas išryškina iki šiol plaiausiai išvystyt veikl — param straipsniais ir informacija laisvajai lietuviškajai spaudai visame pasaulyje.

Studij Savait ms Rengti Komisijos pirmininko pranešimas pradžiugina, kad ši St. Savait pavyko suruošti net geriau, kaip kad buvo tik tasi, ypa iai

dalyvi skai iumi, patogiomis patalpomis ir kt.

Biuletenio LF Europos Bi iulis redaktoriaus iškelia biuleteny svarstytus — s kmingai nagrin tus klausimus, d - koja bi iuliams ir kitiems už uol bendradarbiavim bei param ir kvie ia ateityje bendradarbiavim dar labiau sustiprinti.

ELFB Fondo valdytojo ir ELFB Valdybos kasininko pranešimai parod min t organ pinigin paj gum , iš kur atsiranda plaukos ir kas sudaro didesnes išlaidas.

Anglijos LFB atstovas savo pranešime nurod , kad Anglijos bi iuli veikimo s lygos yra kitokios, kaip Vokietijoje ar kitur, tod l ir j veikimas pasireiškia kitomis formomis; Anglijos bi iuliai visuomenin j-kult rin j veikloj pasireiškia ne LF bi iuli vardu ir ne organizuotai, bet kiekvienas savo asmeniška iniciatyva, galimais b dais.

Revizijos Komisija praneša, kad ELFB Valdybos ir Fondo atskaitomyb , bylos bei dokumentai vedami tvarkingai.

Paskutinysis pranešimas — ELFB Valdybos pirmininko Dr. K. J. eginako — užtrunka ilgesn laik . Praneš - jas visus aktyviuosius veik jus pavadina, prof. J. Brazai io žodžiais, „ugniniais stulpais“ ir jiems visiems, pamindamas pavardes ir j nuveiktus bei veikiamus darbus, išreiškia pad - k . Toliau peržvelgia vis tremties laikotarp : 1. Kult rin s veiklos suklest jim ir politin s veiklos vie - ning pasireiškim tremtini stovyklo-

se; 2. Prasiđ jusi galvotr ktišk emigracij , kult rin s veiklos sumenk jim ir politin s vienyb s pairim ; 3. Pastov sik rim naujose s lygose ir profesijose , šalinim si nuo kult rin s visuomenin s veiklos, linkim nutaut ti.. Tai šiuolaikinis laikotarpis. Bet dabar ateina ketvirtasis laikotarpis — koks bus jis? Bus toks, kok mes suformuosime, kokie b sime mes patys. Dr. eginskas pasidžiaug , kad Europos LF bi iuliai nuo 1953 m. tampriau susiorganizavo ir nuo to laiko vykdo veikal lietuvybei organizuotai, sistemingai, nemaž jan iu tempu, stiprindami rezistencin dvasi . Ta iau organizuotai rezistencijai priklausyti n ra vienintel galimyb pasireikšti rezistencijai; kiekvienas paskiras m ginimas puosel ti lietuvišk žod , lietuviškas id jas, jau reiškia rezistencij — priešinin si Lietuvos okupanto k s lams.

Praneš jas kritišku žvilgsniu apmet vis ELFB veikal , nurod tr kumus, tai, kas buvo užsimota, bet neatsiekta ,ir iš k l laim jimus. Ypa iai didel reikšm pripažino šioms veiklos sritims: studij savait ms, ELI, biuleteniui LF Europos Bi iulis ir ELFB Fondui bei išdui, duodamas nauj sugestij ir kviesdamas bi iulius (ir ne bi iulius) šias sritis remti ir pl sti arba bent išlaikyti ikšioliniame lygyje.

VII-JI STUDIJ SAVAITĖ VOKIETIJOJE

Rugpi io 7 d., dar tebesit siant Miunchene vykusio Pasaulinio Eucharistinio Kongreso lietuvi grup s baigiamajam pob viui, kur suruoš J. E. vysk. V. Brizgys, apie keliasdešimt dalyvi s dosi didžiul autobus ir toje pat pakilioje pob vio nuotaikoje, lietuviškoms dainoms tebeskambant, kažkur iškeliavo. Tai grup ateitinink , Europos Lietuvi Fronto bi iuli ir sve i , daugiausia jaunimas, išvyko maž miestel Bernried prie Starnbergo ežero, keliasdešimt kilometr atstu nuo Miuncheno, Europos Lietu-

Ypatingai skatino jaunim pasireikšti bendradarbiavimu ELI (Europos Lietuvi Informacijai).

Pranešimus sek ilgos diskusijos. J metu buvo leista pasisakyti ne vien tik bi iuliams, bet ir sve iams, kuri buvo aps iai. Nemaž d mes vairiems klausimams parod jaunimas — studentai.

Po diskusij buvo išrinkti nauji ELFB veikimo organai: ELFB Valdyba, biuletenio redaktorius, Studij Savait ms Rengti Komisija, ELFB Fondo valdytojas ir ELI ved jas - redaktorius. ELFB Valdybos pirmininku v l per rinktas Dr. K. J. eginskas. Šiais rinkimais buvo baigta pirmoji konferencijos diena.

Tolimesn konferencijos t sa vyko paskutini j St. Savait s dien , rugp. 15. Svarbiausias darbotvark s punktas — rezoliucijos, kurias patiek rezoliucij komisija. Jos buvo atidžiai resvarstytos, aptartos ir priimtos. Ta pa ia proga eil bi iuli dar kart pasisak aktualiais klausimais. Dr. V. Šmulkštys, bi iulis iš JAV, labai aktyviai dalyvav s diskusijose, išgyr vis ELFB veikal ir ypa iai iš k l atvirum , sudarant s lygas konferencijoje dalyvauti ir ne bi iuliams. ELFB eiles stojo jaun bi iuli - student , pasižad jusi uoli param .

vi Fronto Bi iuli ir Vokietijos Ateitinink suruošt bendr Studij Savait . Jie išvyko prat sti jau kongreso metu vykusii lietuvi religini -tautini dvasinio peno ir lietuviškojo solidarumo dien , kurias kun. D. Kenstavi ius savo laiku yra pavadin s „tautin mis rekolekcijomis”.

Atidarymas

Rugpi io 8, pirmadien , „pionieri ” grup papild nauji dalyviai, atkeliav vairiomis priemon mis: traukiniu, auto mašina, motociklais. T pat die-

n 15,30 val. vyko Studij Savait s atidarymas. Prad ta malda, kuri paskait T vas Dr. V. Gidži nas. Pradžios žod tar Dr. J. Grinius, Studij Savait ms Rengti Komisijos pirmininkas. Papasakoj s apie studij savai i atsiradimo aplinkybes prieš 7 metus ir j tolimesn vystym si, Dr. Grinius apib dino šios Studij Savait s pagrindin linij — pamin ti Lietuvos pavergimo tragišk j 20 met sukakt , d l ko ir paskaitos didele dalimi b si taikytos šiai temai. Pabaigoje kviet visus dalyvius (kuri jau pirm j dien buvo per 50) jaustis gerai, b ti ne vien tik ži rovais, bet prisid ti savo d mesiu, balsais, kritika ir gera nuotaika, kuri taip pat yra st. savai i neatskiriama dalis.

Tuoj po atidarymo vyko pirmoji savait s paskaita „Herojiškieji momentai Lietuvos istorijoje” — prof. Z. Ivinskio.

Rugpj 9, antradien , vyko Europos LFB metin konferencija (j aprašome atskiru straipsneliu) ir student ateitinink pos džia, kur jie išsirinko savo valdyb .

Lietuviškos dainos skamb jo Starnbergo ežere

Rugpj io 10, tre iadienis, skirtas poilsiui — nebuvo jokios paskaitos. Už tai popiet je visi dalyviai padar bendr ekskursij dideliu laivu aplink Starnbergo ežer , lietuvišk dain garsais ir klegesiu užpildydami plaiius tolius. Vakare Dr. J. Vidzgiris paskait dom pranešim „Lietuva žyd poezijoje.

Rugpj 11, ketvirtadien , 10,30 val. buvo numatyta prof. A. Maceinos paskaita, ta iau, jam susirgus, paskait skait Dr. J. Grinius tema „Salomos N ries patirtis bendradarbiaujant su komunistais”. Vakare 9 vai. vyko linksmavakaris, kur praved užpildydami savo k ryb ateitininkai studentai. Vakara atidar V. Bartusevi ius. Programoje dalyvavo V. Bartusevi ius, K. Žemaitis, A. Ling , A. Jasaitis, kun. Br. Liubinas. Jo metu dvi mažyt s mergyt s Baltrušaityt s pašoko ir pa-

sak eil raš i , o student s R. Kumfertait , G. Dubauskait , R. Mari nait , G. Jasevi t , E. Neimanait , K. šikšni t ir A. Rugieni t , daugelio dain motyvais apdainavo visus St. Savait s dalyvius. Beveik visi linksmavakario programos dalyviai s mojingu humoru kritikavo St. Savait s reng jus, ELFB konferencij ir paskirus dalyvius, iššaukdami daug gardaus juoko ir puikiausi nuotaik . Po humoristin s dalies vyko šokiai, tautiniai žaidimai ir liaudies dainos, dar daugiau sužadind giedri nuotaik .

Diena t vynei.

Rugpj 12, penktadienis. Ši diena skirta pamin ti li dnajai Lietuvos pavergimo 20 m. sukakt iai. Ryte, bažny ioje T. Dr. V. Gidži nas atlaik šv. mišias už žuvusius d l Lietuvos laisv s ir pasak pamoksl . Tam tikslui pritaikyt paskait 10,30 val. skait Dr. J. Vidzgiris, tema „1940 m. vykiai ir j genez ”, mokslininko žvilgsniu apib dindamas vis tragišk j Lietuvos likim pradadant 1940 metais. Po piet 16 vai. J. Jurkonis skait savo pranešim „Lietuvait s filosofija r t daržely”. 18,15 val. Valand l T vynei — bažny ioje. ia T. Dr. Gidži nas pasak dienas pritaikyt pamoksl ir atlaik specialias pamaldas, visiems dalyviams giedant lietuviškas giesmes. Vakare 20 vai. M. Musteikio pranešimas, tema „Pavergtos Lietuvos teatruose”.

Rugpj 13, šeštadien , 10,30 val. T - vo Dr. Pr. Brazio labai gili paskaita, suk lusi didžiausi d mes — „Modernieji mokslai ir religija”.

Partizano Vakaras

Rugpj 14, sekmadien , Dr. J. Griniaus paskaita jaunimui „Asmenyb s ugdymas šiais laikais”.

Vakare specialia programa pagerbti Lietuvos partizanus — Partizano Vakaras. Jo metu scenos angoje buvo išklostyta lietuviškos tautin s v liavos su juodu šydu ir beržo šak kryželiu v liav centre. Iš šon žali berželiai,

o apa ioje ant laipt daugyb degan-
i žvaku i . Tokioje nuotaikoje pra-
nešim skait V. Natkus, tema „Par-
tizanas herojin j ir realistin j buity”.
Studentai A. Ling , E. Neimanait , G.
Dubauskait , A. Jasaitis ir V. Bartu-
sevi ius paskait partizan poezijos, o
visi dalyviai protarpiais dainavo par-
tizan dainas, kurias Lietuvoje šiuo
laiku liaudis dainuoja partizan žy-
giams ir daliai apdainuoti.

Ateitinink žodis

Rugpi io 15, paskutinioji St. Savai-
t s diena. Pr ieš piet ELFB t s ir bai-
g savo konferencij .

15,30 vai. vyko St. Savait s baigia-
masis pos dis, susidedantis iš dviej
dali , kuriam pirmininkavo Dr. V.
Šmulkštys. Pakvietus garb s prezidium
(kun. Br. Liubin , Dr. J. Grini ,
T. Dr. V. Gidži n , T. Dr. J. Vaišnor ,
M. Musteik ir Dr. K. J. eginsk),
pradedama pirmoji dalis — žodis.
sal nešama student ateitinink v -
liava. Stud. A. Jasai iui perskai ius
atitinkam protokol , 7 studentai ateit-
tininkai atlieka žod . Priesaik priima
stud. ateitinink Dvasios Vadus kun.
Br. Liubinas, ateitinink ženklelius
prisega Ateitinink Federacijos Tarybos
narys Dr. J. Grinius. Sugiedojus Atei-
tinink Himn , pasveikinimo žod ta-
ria T. Dr. V. Gidži nas ir tuo l-ji da-
lis baigiama.

Savait s uždarymas

Il-sios dalies pradžioje Dr. J. Gri-
nius pristat uždarymo programoje da-
lyvaujant svet — Pab g li Katalik
Jaunimo Komisijos asistent V. Dodi ,
o jam pa iam pranc z kalba apib -
dino vis ši St. Savait , truput su-
pažindindamas ir apskritai su lietu-
viais ir Lietuva. V. Dodi atsak vo-
kie i kalba, išreikšdamas nusisteb j-
m tokia nepaprasta Studij Savait
ir tokia iškilminga užbaiga, drauge
visus pasveikindamas ir pažad damas
galim param .

Mokytoja I. Dalevi i t kalb jo pir-
m kart St. Savait s dalyvi vardu,

išreikšdama pasig r jim savait s tu-
riningumu, lietuviška dvasia bei drau-
giškumu ir prašydama ateityje to-
kias studij savaites kviesti kuo dau-
giau jaunimo, nes tai b t viena iš
geriausių priemoni sulaikyti j nuo
nutaut jimo, supažindinti su lietuviška
dvasia ir su pa ia Lietuva bei jos r -
pesiais.

Nuolatinis St. Savai i dalyvis kun.
Dr. J. Vaišnora išk l st. savait s kaip
nepaprastai reikšming faktori lietu-
vi tarpusavio bendravimui bei tauti-
niam atsigavimui, kartu išreikšda-
mas pageidavim , kad paskaitininkais
b t kvie iami daugiau nauji žmon s.

Stud. V. Bartusevi ius ir M. Mus-
teikis išreišk pad k , kad buvo suda-
ryta patogios s lygos dalyvauti dide-
liam b riui jaunimo bei b ti savait s
reng jais ir ateitininkams.

Pabaigos žod tar ELFB V-bos pir-
mininkas Dr. K. J. eginskas, pad -
kodamas visiems prisid jusiems prie
šios savait s išpildymo, kartu išreikš-
damas pad k ir visiems dalyviams,
savo aktyviu dalyvavimu ir giedria
lietuviška nuotaika ši savait pada-
riusiems ypatingai vert ir prasming .
Pabaigoje perskaito šioje St. Savait je
ir konferencijoje ELFB priimtas rezol-
liucijas, ir sugiedamas Tautos Himnas.

Kiti Savait s vykiai

Kiekvien dien ryte 8,15 val. T.
Dr. V. Gidži nas savait s dalyviams
atnašavo šv. mišias ir sak pamok-
sus.

Dienos metu, laisvu nuo programos
laiku, dalyviai mažomis grup mis su-
siskirst , irklavo laiveliais ant Starn-
bergo ežero, maud si, šneku iavosi,
vaikš iojo ir ils josi šlaman i paeže-
r s medži prieglobstyje. Vakarais
pos dži sal se dažnai vyko šokiai,
skamb jo dainos ir jaunimo klegesys.
Paskutin vakar buvo suruoštas jau-
kus pob vis prie bendro stalo.

Dalyvavo viso 80 žmon i , j tarpe
nuolatin i 60, iš ši krašt : Anglijos,
Italijos, JA Valstybi , Pranc zijos,
Švedijos, Šveicarijos ir Vakar Vokie-

tijos. Didesn dalis — jaunimas, kuri per 20 — studentai. Visi gyvena beveik viename dideliamie viešbuty, valg prie bendr stal , gi dalyvaudami nuolatos programoje ir visur bendraudami, tiek tarpusavy susigyveno, kad dar labiau, kaip iki šiol, pasijuto es viena puikiai sugyvenanti lietuviška šeima. Ir atsiveikinti, išsiskiriant, iš-

siskirstant visas šalis, visiems buvo tikrai sunku ir graudu, tik dažnai gird ti žodžiai, kad kit met juk v l susitikime, guod ir džiugino.

Tai buvo viena iš geriausiai pavykusių savai i tiek dalyvi skai iumi, tiek saikingu programos paskirstymu ir pravedimu, tiek ir giedria nuotaika.

A. Musteikis (ELI)

Europos Lietuvi Fronto Bi iuliai suvažiavimo rezoliucijos

Europos Lietuvi Fronto Bi iuliai iš Anglijos, Italijos, Pranc zijos, Švedijos, Šveicarijos ir Vakar Vokietijos, o taipgi ir Jungtini Amerikos Valstybi , susirink VII-jon Studij Savait n ir metin n konferencijon Bemriede, Bavarijoje, 1960 m. rugpj io 7-15 dienomis, pamin ti prieš 20 met Soviet S jungos vykdyt nepriklausomos Lietuvos valstyb s panaikinim

I.

Bes lygiškai pabr žia lietuvi tautos teis nepriklausomyb sutinkamai su laisvo taut apsisprendimo principu ir bendr ja vis pavergt j bei kolonijini taut išsivadavimo raida;

Didžiuojasi nepalaužiama lietuvi tautos valia atgauti visas jai okupant pa-neigtas teises ir priešintis ligi bus atitaisytos jai padarytosios skriaudos;

Pagerb vis Lietuvos okupacij aukas, o ypa tas, kurios sud tos kovose už teis laisvai ir nepriklausomai tvarkyti savo gyvenim ;

Reiškia pasitenkinim prigyjan tu Lietuvos laisv s gyn j — partizan gerbimu tautoje, ypa priaugan ioje kartoje, bei visu tuo, kas m s s lygomis padeda puosel ti ir išlaikyti gyv rezistencijos dvasi ;

Sveikina visus nepriklausomos Lietuvos suverenumo reišk jus laisvajame pasaulyje, o taipgi visus tuos, kurie nepailstamai darbuojasi lietuviškajam reikalui ir linki jiems tolesn s s km s bei ištvėrm s.

II.

Apsvarst esam pad t , Europos Lietuvi Fronto Bi iuliai pri jo toki išvad :

1. Nors laisvajame pasauly gyvenantiems lietuviams s lygos neleidžia išvystyti didesn s veiklos negu jos reik t Lietuvos laisvei bei nepriklausomybei, ta iau toji veikla nemažai pasitarnavo Lietuvos bylai išgarsinti svetim taut žmon se. Ateity vis bendromis pastangomis turi b ti siekiama to, kad Lietuvos laisv s byla atsидurt tarptautin se institucijose ir b t išspr sta pagal taut apsisprendimo princip . Be to, laikytina galutinai pribrendusiu dalyku, kad lietuviškoji visuomen rast b d suderintai ir planingai tirti tiek okupuotos Lietuvos, tiek bendrai visame pasaulyje esan i lietuvi pad t ;

2. Kadangi sovietinis okupantas ne sileidžia Lietuv nei lietuvišk kny-g , nei lietuvišk laikraš i iš laisvojo pasaulio, lietuvi politin s, visuomeni- n s ir kult rin s organizacijos bei pavieniai asmenys turi kreiptis Laisvosios Europos Komitet ir reikalauti, kad Laisvosios Europos Radijo transliacijose b - t vesta lietuviška programa, kuri atitikt klausytoj nuotakas ir interesus

V A R D A I V Y K I U O S E

Vyskupas Vincentas Padolskis, šv. Kazimiero kolegijos prezidentas, mirė gegužės 5 d. Romoje sulaukęs 56 m. amžiaus. Buvo gimęs 1904 m. balandžio 21 d. Virbalyje. Gimtinėje baigė pradinį mokslą, o kaimyniniuose Kybartuose gimnaziją, JAV gyvenusio giminai iš V. Navicko pastangomis išvyko Šveicariją, Friburgo universitetą studijuoti filosofijos, kur kartu ruošėsi ir kunigystei. Gavęs filosofijos daktaro laipsnį persikėlė Romą teologijos studijoms, kurias baigė teologijos daktaro laipsniu, o kiek vėliau sigijęs ir Šv. Rašto licencijant. Kunigu šventintas 1927 m. rugpjūčio 21 d. Vilkaviškio vyskupas Karosas 1932 m. V. Padolskį paskyrė Vilkaviškio kunigų seminarijos Šv. Rašto profesorium. 1939 m. buvo pakviestas dalyti Šv. Raštų VDU teologijos - filosofijos fakultete. Religiniais klausimais yra parašęs keletą knygų. 1944 m. rugpjūčio 4 d., jau sovietams Lietuvai okupavus, šventintas vyskupu ir paskirtas Vilkaviškio vyskupo pagalbininku-koadjutoriu. Nuo sovietų antrosios okupacijos pasitraukęs, vyskupas Vincen-

tas Padolskis po karo persikėlė Romą, kur nuo 1951 m. vadovavo šv. Kazimiero kolegijai. Palaidotas Romoje gegužės 9 d.

Prof. dr. Kazys Pakštas širdies priepuolio pakirstas staiga mirė ikągoje rugsėjo 11 d. Su prof. dr. K. Pakšto mirtimi lietuvi tauta neteko iškilaus mokslininko, pirmaujančio geografo, kultūrininko, visuomenininko, politiko. Prieš 67 metus gimęs Užpaliuose prieš Šventosios upės krantą, ankstyvose jaunystės dienose atvyko Jungtines Amerikos Valstybes, gyvai reikšėsi Amerikos lietuvių veikloje, baigė Fordhamo universitetą. Studijas gilino Friburgo universitete Šveicarijoje, kur gavo filosofijos daktaro laipsnį. Grįžęs Lietuvai visa širdimi siūngė nepriklausomai Lietuvai gyvenimui. Nuo 1925 iki 1939 m. profesoriavo Vytauto Didžiojo universitete Kaune. Kur laiką skaitė paskaitas Latvijos universitete Rygoje. Plačiai žinomas geografais, keliautojas, ugningas kalbotojas, mokslinis veiklų lietuvių, prancūzų ir anglų kalbomis autorius, ilgametis Ateitininkų Federacijos Vyr.

Lietuvoj, nes Amerikos Balso dabartinis lietuviškos programos šituo atžvilgiu yra nepatenkinamas, per daug nutolusios nuo Europos;

3. Kadangi Lietuvos suverenumo reikšė jais laisvajame pasaulyje yra Lietuvos atstovybės, todėl dideliai sveikintinas yra Lietuvos atstovybės personalinis sustiprinimas Vašingtone ir linktinas galimai su kmingesnis Lietuvos reikalų atstovavimas Paryžiuje, viename dabartinių metu svarbiausių Europos

III.

Išklausiusi metinis veiklos pranešimas, Europos Lietuvių Fronto Biūro konferencija nutarė:

1. Išlaikyti savo dabartinę organizacinę sandarą, siekiant užtikrinti rezistencinį veiklų tremties sąlygomis ir drauge skatinant už šios organizacijos ribų esančius prisidėti prie bendro darbo;

2. Pritarti LFB Tarybos paskelbtam Lietuvos Atsakymui ir ypač nutarimui pažymėti Lietuvos okupacijos dvidešimtmetį atitinkamu leidiniu;

3. Sveikinti Amerikos LFB biūro iniciatyvą steigti rezistencijos fondą, tikintis, jog visuomenės supras jos darbą reikšmę ir juos parems;

4. Pareikšti padėką Vokietijos Ateitininkų S draugijai ir Studentų valdyboms už bendradarbiavimą, pravedant šiemetinį Studijų Savaitę, o taip pat ir siems biūro nariams už jų aukas ir paramą.

Vadas. Vis amži sielojosi Lietuvos valstybės ir lietuvi tautos išlikimo klausimais. Jo paskleistas ir visada kartotas šis — pasukim Lietuvos kultūros laikrodį šimtu metų pirmyn — neišnyksta priglįsusi vis lietuvi tarpe. Visuomeninėje, kultūrinėje ir politinėje veikloje K. Pakštas nesitenkino tik praetis ir dabarties pažinimui, bet visada met žvilgsnį ateitį. Nuo 1939 m. apsigyveno Amerikoje ir dėsnių vairose universitetuose, rašė knygas, rinko statistiką, bendradarbiavo spaudoje Atvykusių ikagų dalyvauti Šeštame Atk. Jubiliejiniame Kongrese, banketėse pasakė ugningą kalbą, trumpai palikęs pas gimines pailsėti ir su draugais pasikalbėti, po savaitės staiga mirė širdies priepuolio ištyktas. Palaidotas ikagos Šv. Kazimiero kapinėse.

Antanas Pauliukonis, žurnalistas, Rytų ir XX Amžiaus vienas iš redaktorių, širdies liga mirė rugsėjo 19 d. Los Angeles mieste. Mirtis ištykta sulaukus 51 metų amžiaus. Dirbdamas redakcijoje pasižymėjo darbštumu ir pareiškumu. Lietuvi kalbą yra išvertęs keletą knygų. Tremties dienas pradėjo 1944 m. Austrijoje, vėliau įsijungė Vokietijoje. Jungtinės Amerikos Valstybės atvyko prieš trejetą metų. Gyvendamas Los Angeles, Calif., padėjo poetui B. Brazdžioniui redaguoti Lietuvių Dienas. Palaidotas Worcester, Mass..

Dr. Jonas Papielnas, žurnalistas, kultūrininkas, visuomenininkas, politikas, Lietuvių Tautininkų Sąjungos vicepirmininkas ir kitų tautinių organizacijų veikėjas širdies priepuolio palaužtas staiga mirė ikagoje rugsėjo 12 d. Mirė sulaukęs 54 metų amžiaus. Dr. J. Papielnas buvo nesvyruojantis principas, tolerancijos, darbo ir pareigos vyras. Išsimokslinęs, bet kuklus, dirbo daug, bet savęs nereklamavo, reikšėsi politinėje veikloje, bet politini prieš neturėjo. Nepriklausomoje Lietuvoje buvo mokytojas, vėliau studijavo ekonomiją VDU Kaune ir Vilniaus universitete, kur ir baigė ekonomini mokslų fakultetą. Tremties dienose studijas

gilio Bonnos universitete ir gavo ekonomijos daktaro laipsnį. Nepriklausomoje Lietuvoje, tremtyje ir JAV bendradarbiavo lietuvių spaudoje, Liet. Enciklopedijoje ir buvo Dirvos redakcijos narys. Palaidotas šv. Kazimiero kapinėse ikagoje.

Kun. Feliksas Gureckas ir kun. dr. Ignas Urbonas susilaukė sidabrinio jubilėjaus — 25 metų sukakties, kaip pasišventusiai dirba Dievo ir žmonių tarnyboje.

Kun. F. Gureckas gimė 1912 m. Užpaliuose. Studijavo Vytauto Didžiojo universitete, bet 1931 m. į palikęs, stojo Telšiu kunigų seminariją, kuri baigė ir buvo šventintais kunigu 1935 m. Vyskupas J. Staugaitis kun. F. Gurecką buvo paskyręs aukštesnįjį mokyklų ir vėliau karo kapeliono pareigoms. Vienu metu kun. F. Gureckas redagavo Telšiuose leidžiamą savaitraštį Žemaičiai Prieteli. Karo audra kun. P. Gurecką atbloškė Austrijoje, kur ypač daug padėjo Vienoje gyvenantiems lietuviams. Po karo gyveno ir gilino studijas Vokietijoje. Gyvendamas JAV suorganizavo didelį pagalbą Lietuvos bažnyčioms. Dabartiniu metu kun. F. Gureckas vikaruoja šv. Julijonos parapijoje ikagoje ir ruošia filosofijos daktarą. Sidabrinis kunigystės jubilėjus iškilmingai paminėtas gegužės 29 d. ikagoje.

Kun. dr. Ignas Urbonas gimė Dzūkijoje 1910 m. gruodžio 5 d. Apsisprendęs kunigo pašaukimui, stojo Kauno kunigų seminariją. Kunigu šventintas 1935 m. birželio 15 d. Pastoracinis darbas Lietuvoje dirbo Kaišiadorių vyskupijoje, ypač iškildamas kaip energingas jaunimo organizatorius. Karo audros kuriuos atsidūręs Vokietijoje, Bonnos universitete sigijo filosofijos daktaro laipsnį. Atvykęs JAV kur laik gyveno St. Louis, Ill., vėliau persikėlė Gary, Ind. prie ikagos. Gyvai reiškiasi lietuvių jaunimo veikloje ir yra moksleivių ateitininkų sąjungos kapelionas.

Kun. Viktoras Dabušis ši vasar paminėjo 25 m. kunigystės jubilį. Žemaitis, kilęs iš Raseinių apskrities, VDU teologijos - filosofijos fakultetą baigė 1935 m. ir buvo šventintas kunigu. Pradžioje vikaravo Pagiriuose ir Šiauliuose. Pastebėjus didelius organizacinius gabumus perkeltas Kauną ir paskirtas KVC Kauno rajono reikalų vedėju. Okupacijai metais klebonas Pagiriuose. Vokietijoje buvo Schleswigo-Holsteino srities dekanas ir tautinio delegato galjotinis anglų zonoje. JAV atvyko 1949 m. Energingas organizatorius, kruopštus administratorius. Nuo 1953 m. Ateitininkų Federacijos vyriausiosios valdybos generalinis sekretorius, lietuvių spaudos bendradarbis. Kun. V. Dabušis šiais metais ženkliną ir kita sukaktis — gruodžio 8 d. sueina 50 m. amžiaus.

Juozas Lingis rugsėjo 8 d. Stockholme atšventė 50 m. amžiaus sukaktį. Linkuvietis, Vytauto Didžiojo universiteto Kaune auklėtinis, jau 20 metų gyvena Švedijoje. Dystdamas liuanistik Stockholmo ir Uppsalos universitetuose, bendradarbiaudamas spaudoje ir dalyvaudamas organizacijų veikloje Juozas Lingis sigiję daug pažinę Švedijos intelektualų, mokslininkų, politikų tarpe. 50 metų sukakties proga jubiliatą sveikino Lietuvių Bendruomenė, est tautininkų taryba, vairo pabaltieji organizacijos. Sveikindamas Baltų Komiteto vardu prof. Birger Nermandą, nors Švedijoje lietuvių nedaug, bet jie visi yra ličiai. Telegramomis sveikino Stockholmo universiteto rektorius, Uppsalos universiteto pedagogų kolegija, švedų karinio laivyno administracijos viršininkas admirolas Jeur-Palmgros, Skanseno ir Nordiska Museet direktorius prof. Goesta Berg, ministras Warma, parlamento atstovai ir partijų vadai. Sėkmingai ir nepailstama veikla sukaktuvininkas Juozas Lingis plačiai išgarsino Lietuvos vardą Švedijoje ir nusipelnė vis lietuvių pagarbos.

Benediktas Babrauskas liepos 1 d. sulaukė 50 m. amžiaus. Rašytojas, lie-

tuvė kalbos ir literatūros mokytojas, eilės knygų ir vadovėlių autorius ir redaktorius. Literatūrinis, kalbinis ir kultūrinis temomis nepriklausomas Lietuvos ir tremties žurnaluose ir dienraščiuose yra paskelbęs daugybę straipsnių. Stilištas, ugningo žodžio meistras, didelis knygų mėlojas. Paskutiniu metu Draugo kultūriniam priede plačiai apžvelgė pavergtosios Lietuvos rašytojų darbus, pastangas ir vargus. Eilėmis energingai vadovavo Lietuvių Rašytojų Draugijai. Gyvena Cicero, Illinois.

Poetui Bernardui Brazdžioniui paskirta Aidų žurnalo literatūros 500 dolerių premija už jo poezijos rinkinį rankraštyje Vidudienio sodai. Premijai skirti komisijai sudarė A. Baranauskas, P. Jurkus, K. Grigaitis, N. Mazalaitis, L. Žitkevičius. Premija paskirta visais balsais. Komisijai buvo atsiųsta 6 rankraščių ir 5 knygos, išleistos 1958 - 1959 metais. Bernardas Brazdžionis daugkartinis pirmąją premiją laimėtojas Lietuvoje ir tremtyje. Tremtyje pirmąją premiją paskirta už jo pirmąją tremtyje išleistą eilės rinkinį Svetimi kalnai, parašytą 1944 m. vargant skurdžiame Austrijos kaime Furthof. Leidinys išleistas kiek vėliau Vokietijoje, o premija teikta Tuebingene Museum salėje. Bernardas Brazdžionis gyvena Los Angeles mieste ir redaguoja iliustruotą žurnalą Lietuvių Dienos.

Žurnalistas Edvardas Šulaitis ir Onutė Ališytė rugsėjo mėn. sukė lietuviškos šeimos židinį Cicero, Illinois. E. Šulaitis yra vienas iš veikliausių lietuvių spaudos bendradarbių. Nepailstamas sporto entuziastas, sportini leidinių autorius ir redaktorius. Lietuvių Fronto Biulienai ir Laisvės Redakcija ir Administracija siūnia geriausius linkėjimus.

Irena Mikulskytė, buvusi ilgametė Laisvės žurnalo administratorė, rugsėjo 24 d. Apreiškimo parapijos bažnyčioje Brooklyn, N. Y. susituokė su Algirdu Eitmanu. Laisvės Redakcija ir Administracija linki geriausios sėkmės.

LAISV ATSTOVYB S

Australijoje: N. Butk nas, 9 Cowper St., St. Kilda South, Victoria.
A. Grigaitis, 21 Brunswick St., Fitzroy, Vic.

Italijoje: Dr. Z. Ivinskis, Via Verbania 28, Interno 18, Roma

Jungtin se Valstyb se: A. Salys, 6540 So. Artesian Ave., Chicago 29, Illinois. Telef. RE 7-6621; B. Polikaitis, 15483 Ward St., Detroit 21, Mich.; J. žuolaitis, 2012 N. Catalina St., Los Angeles, Calif.; A. Gaigalas, 335 Titan St., Philadelphia, Pa. Telef. HO 7-4176; V. Vaitkus, 85 Arnold St., Waterbury, Conn.; A. Sabalis, 251 Alphonse St., Rochester, N. Y.; V. Ro i nas, 1892 Lampson Rd., Cleveland 12, Ohio.

Kanadoje: A. Bumbulis, 200 Indien Grove, Toronto, Ont.; J. Pleinys, 10 Tisdale Ave., So. Hamilton, Ont.; J. Urbonas, 34 Brimorton Dr., Scarborough, Ont. Telef. AX 3-8518; V. Barisas, 336 Clinton, Windsor, Ont.

Švedijoje: P. Duda, Markvards g. 9, Stockholm, Va.

Šveicarijoje: Dr. P. Radvila, Werkgasse 50, Bern

Vokietijoje: A. Grinien , Kristallstr. 8/1 (13b) Muenchen; V. Krišto-
laitis, (22b) Kaiserslautern 2, Schliessfach 323.

Prof. dr. Zenonas Ivinskis rugpj io 17 d. tarptautiniame istorik kongre-
se Uppsaloje, Švedijoje, vokie i kalba
skait paskait tema: „Lotyniškojo ir
graikiškojo prado kovos reikšm Lietu-
vos Didžiojoje Kunigaikštijoje“. Pa-
skaita suk l gyvo susidom jimo, ypa
lenk ir vokie i istorik tarpe. Kongre-
se dalyvavo per 100 istorijos moks-
linink ir bendradarbi . Sovietai kongre-
ses atsiunt 49 atstovus, kuri tarpe
buvo vienas iš Estijos ir vienas
iš Latvijos, betgi nebuvo n vieno iš
Lietuvos. Soviet atstovai prof. dr.
Z. Ivinskio paskait iš klaus ramiai,
bet diskusijose nedalyvavo.

Dr. Z. Brinkis iš laik valstybinius
medicinos gydytojo egzaminus ir ga-
vo teis atidaryti gydytojo kabinet .
Chirurgas, keliautojas, visuomeninin-
kas spaudos bendradarbis. Studijavo
Vokietijoje, Pranc zijoje, Ispanijoje. Stu-
dijuodamas Europoje aplank beveik
visus laisvuosius Europos kraštus, lan-
k si Afrikoje ir Mažojoje Azijoje. Varto-
ja vokie i , pranc z , ispan , angl
kalbas, o taip pat naudojasi ir slav
kalbomis. Visuomenin je veikloje rei-
kiasi Lietuvii Fronto eil se ir yra
Laisv žurnalo bendradarbis.

ATSIUSTA PAMIN TI

Juozas Eretas-STASYS ŠALKAUS-
KIS, monografija apie did j lietuvi
filosof prof. Stas Šalkausk . Ateiti-
ninkuos auksinio jubil jaus metais iš-
leido Ateitinink Federacija kun. Juo-
zo A. Karaliaus l šomis. Spaud T v
Pranciškon spaustuv Brooklyn,
N. Y., 278 psl.

Tautos Praeitis — istorijos ir greti-
m j sri i neperiodinis žurnalas, 1-as
tomas, 2-a knyga, 1960 m., 332 psl.
Redaguoja eslovas Grincevi ius.

Antonianum — 1960 — T v Pran-
ciškon vedamos šv. Antano gimna-
zijos Kenebunkport, Maine, metraštis.

Vincas Ramonas — Miglotas rytas,
apysakos, 166 psl. Išleido Lietuviško-
sios Knygos Klubas ikagoje.

Laisv Aukojo:

Dr. Pr. Padalis \$10.00, I. Mališka, A.
Pargauskas, V. Petruškevi ius, J. Vid-
mantas, dr. P. Žemaitis po \$4.00, T.
Blinstrubas, dr. A. Milius, S. Rudys po
\$3.00, K. Gimžauskas, dr. Z. Pr sas
po \$2.00, dr. J. Motiej nas, B. Zvynys
po \$1.00.

Mieliems žurnalo r m jams nuošir-
džiai d koja